

GA-10

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

КАК СЕ ПОСТИГАТ

ПОЗНАНИЯ

ЗА ВИСШИТЕ СВЕТОВЕ

превод от немски: д-р ДИМИТЪР ДИМЧЕВ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	СТР.
1. УСЛОВИЯ.....	3
2. ВЪТРЕШНОТО СПОКОЙСТВИЕ.....	10
3. СТЕПЕНИ НА ПОСВЕЩЕНИЕТО.....	17
А. ПОДГОТОВКА.....	18
Б. ПРОСВЕТЛЕНИЕ.....	23
4. КОНТРОЛ НАД МИСЛИТЕ И ЧУВСТВОТА.....	25
5. ПОСВЕЩЕНИЕТО.....	35
6. ПРАКТИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ.....	43
7. УСЛОВИЯ ЗА ОКУЛТНО ОБУЧЕНИЕ.....	50
8. ВЪРХУ НЯКОИ ОТ ДЕЙСТВИЯТА НА ПОСВЕЩЕНИЕТО.....	57
9. ПРОМЕНИ В СЪНИЩАТА НА ОКУЛТНИЯ УЧЕНИК.....	81
10. НЕПРЕКЪСНАТОСТ НА СЪЗНАНИЕТО.....	87
11. РАЗКЪСВАНЕТО НА ЛИЧНОСТТА В ХОДА НА ОКУЛТНОТО ОБУЧЕНИЕ.....	92
12. ПАЗАЧЪТ НА ПРАГА.....	99
13. ЖИВОТ И СМЪРТ. ГОЛЕМИЯТ ПАЗАЧ НА ПРАГА.....	105
14. ПОСЛЕСЛОВ.....	111

"...Всяка антропософска книга разчита на това, да бъде възприета с помощта на дълбоките вътрешни изживявания на човека. Едва тогава, постепенно настъпва един вид разбиране на нещата. В началото то може и да е твърде слабо. Но то може и трябва да се появи. По-нататъшното задълбочаване на свръхсетивното познание непрекъснато укрепва, особено чрез упражненията, описани в "Как се постигат познания за висшите светове?". Този процес е крайно необходим на окултното обучение; но от друга страна, една правилно написана антропософска книга е длъжна да пробуди духовния живот на читателя, а не да му предлага просто сбор от мисли и разсъждения. Четенето трябва да се превърне в истинско изживяване, съпроводено от вътрешно напрежение, разтърсващ трепет и завършващ отговор. Аз добре зная до каква степен е далеч всичко, което възпроизвеждам в моите книги, от онзи момент, когато вътрешната сила на подобно изживяване ще може да озари четящата душа. Обаче зная и друго: че на всяка степен от моята вътрешна борба аз се стремя да постигна възможно най-много в тази област. Нито в стила на моите описания нито в отделните изречения може да се долови и следа от моите субективни чувства. Онова, което блика от топлината и дълбокия усет за нещата, аз записвам в сух, математически стил. Обаче единствено този стил може да пробуди читателя, защото той сам трябва да породи в себе си топлината и усет за нещата. Те не могат просто да се влеят в него, идвайки от автора, докато самия той чака, потънал в спокоен и хладен размисъл."

Рудолф Щайнер "Моя жизнен път" (Събр. Съч. № 28, гл. 33)

УСЛОВИЯ

У всеки човек са стаени способности, благодарение на които той може да постигне познания за висшите светове. Мистикът, гностикът и теософът винаги говорят за едни свят на душите и на Духовете, който за тях е толкова действителен, колкото предметите, които физическите очи виждат и физическите ръце докосват. Във всеки миг слушателят може да заяви: тези опитности могат да станат мои, стига да развия определени сили, които днес все още дремят в мен. Единственият въпрос е откъде да започна, за да пробудя тези способности. Указанията могат да дадат само хората, които вече разполагат с тези способности.

Откакто съществува човешкия род, винаги е имало един вид тайно обучение, благодарение на което хората с по-висши способности са предавали своите уроци на тези, които са се стремели към тези способности. Това обучение се нарича тайно обучение и преподаването в него се осъществява по таен или окултен начин. Подобно название често предизвиква недоразумение. Човек лесно може да помисли, че лицата,

които ръководят това обучение, са представители на някакво специално съсловие и че те произволно подбират хората, за да им поверят своите знания. Да, човек лесно може да предположи, че зад подобно знание не се крие нищо сериозно. Защото, ако то би било истинско знание смятат мнозина изобщо не би трябвало да се държи в тайна, а предимствата му би следвало да се направят достъпни за всички хора.

Онези, които са посветени в естеството на Тайната Наука, съвсем не се учудват, че непосветените разсъждават по този начин. В какво се състои тайната на посвещението? На този въпрос могат да отговарят само хората, които до известна степен сами са минали през Посвещението. Но ако това е тайна, би попитал някой, какъв интерес може да представлява така нареченото тайно знание за непосветените? В основата на този въпрос лежи едно съвсем погрешно разбиране за същността на тайното знание. В действителност нещата при Тайната Наука са същите, каквито ги виждаме и в други области на човешкото познание. За средно развития човек тази наука е тайна в същия смисъл, в какъвто е тайна и писмеността за неграмотните.

И както всеки може да усвои писмеността, ако приложи подходящи средства, така и всеки може да стане ученик и дори таен учител, ако избере подходящи за тази цел пътища. Само в едно отношение условията тук се различават от тези в останалите области на човешкото познание и на човешката дейност: поради бедност и примитивна култура на среда, даден човек може да бъде възпрепятствуван в желанието си да усвои писането; докато за постигането на познания и способности във висшите светове не може да има никаква пречка за този, който сериозно е устремен към тях.

Мнозина вярват, че учителите, които могат да дадат пояснение за висшите знания, трябва да бъдат търсени тук и там. В случая има две важни подробности. първо, всеки сериозен кандидат за висшето познание няма да отстъпи пред никакво условие, пред никаква пречка, за да открие посветения, който може да го въведе във висшите тайни на света. От друга страна, за всеки трябва да е ясно, че ако сериозно и дълбоко се стремят към познанието, Посветеният при всички обстоятелства ще го намери. Защото всред Посветените цари един единствен закон, който не им позволява да отказват на нито един търсещ човек правото му на познание. Но съществува и друг естествен закон, който забранява да се предава дори и най-малката част от тайното знание на тези, които не са достойни за него. Колкото по-съвършен е Посветеният, толкова по-строго спазва той тези два закона. Духовната връзка, която свързва всички Посветени, няма външни очертания, но споменатите два закона са именно онази спойка, която осигурява нейното здраво единство.

Ти можеш и да си в най-интимно приятелство с един Посветен: и все пак ще си далеч от него дотогава, докато сам не станеш посветен. Ти можеш и да се радваш на неговата обич: но той няма да ти повери своята тайна, ако не си узрял за нея. Ти можеш да го ласкаеш, да го измъчваш: нищо не е в състояние да го застави, така че да ти открие нещо, което той не смее да направи, докато ти не си подготвен да го разбереш правилно.

Пътищата, които водят човека до зрелостта за възприемането на една духовна тайна, са точно определени. Техните посоки са очертани в духовните светове с вечни букви; там посветените пазят висши тайни. В старите предисторически епохи, храмовете на Духа бяха видими за всички: днес, когато животът е станал толкова бездуховен, храмовете не са вече тук и те не са видими за физическите очи. Но в духовна форма, те са навсякъде; и всеки, който ги търси, може да ги намери.

Само в своята собствена душа човекът може да открие средствата, които ще накарат Посветените да проговорят. Ако той развие в себе си определени качества, висшите съкровища на Духа могат да се открият пред него. Началото трябва да се постави с едно основно душевно настроение. Духовният изследовател нарича това основно настроение път на преклонение пред истината и познанието. Само този, който е постигнал това душевно настроение, може да стане окултен ученик.

Всеки, който е опитен в тази област, знае какви заложби и наклонности се забелязват още в детството у тези, които по-късно стават окултни ученици. Има деца, които изпитват свещен трепет пред почитаните от тях личности. От дълбините на детското сърце блика такова страхопочитание, което не допуска каквато и да е мисъл за критика и противодействие. Такива деца израстват като юноши и девойки, които са преизпълнени с радост от това, че са срещнали достойни за уважения хора.

От редиците на такива деца произлизат бъдещите окултни ученици. Ако някой застава пред вратата на дълбоко почитан човек и се изпълва с истински трепет, когато влиза в стаята, която му се струва като "светилище", той вече има в себе си усещането, че разполага със зародиша на бъдещето окултно обучение.

За подрастващият човек е истинско щастие да носи в себе си тези заложби. Но не трябва да се мисли, че те могат да породят раболепие и робски чувства. При излизането от детството описаното детинско преклонение пред човека се превръща в преклонение пред истината и познанието. Опитът учи, че истински независими са онези хора, които са се научили да изпитват преклонение там, където то е оправдано. А то е оправдано винаги, когато произтича от дълбините на сърцето.

Ако не се проникнем с дълбоко усещане, че има нещо по-високо от самите нас, ние няма да намерим в себе си и силата, която може да ни

отведе във висшите светове. Посветеният е овладял силата да се издига във висшето познание, само защото е изпитал преклонение в своето сърце. Висините на Духа могат да бъдат превзети само ако се мине през портата на смирението. Никой не може да стигне до истинското познание, ако не изпитва преклонение пред него. Несъмнено, човек има правото да гледа светлината в лицето, но той трябва да придобие това право. В духовния живот също има закони, както в материалния свят. Ако натриете стъклена пръчка с подходяща тъкан, тя се наелектризира, т.е. получава силата да привлича малки частици. Това явление произтича от един природен закон и е познато на всеки, който е запознат с физиката. Но по същия начин и всеки, който е запознат с началните положения на Тайната Наука, знае: Всяко чувство на истинско смирение поражда в душата сила, която рано или късно издига човека в областта на висшето познание.

Този който е склонен към чувство на смирение, или е имал щастието да е насочен към него от едно правилно възпитание, ще е изключително улеснен, когато по-късно потърси достъп до висшето познание. Ако човек не притежава такава подготовка още в първите стъпки по пътя на познанието, пред него израстват сериозни пречки и той не би могъл да ги преодолее без енергичната намеса на себевъзпитанието, целящо да породи смирение в душата на окултния ученик. Днес е твърде важно да се обърне необходимото внимание върху тези неща. Нашата цивилизация тласка хората по-скоро към критика и осъждане, отколкото към смирение, преклонение и жертвоготовност. Дори нашите деца предпочитат да критикуват и рядко изпитват уважение. Обаче всяка критика, всяка осъждаща мисъл прогонва душевната сила, необходима за висшето познание, докато самоотверженото преклонение развива тази сила.

С това ние заставаме против нашата цивилизация. Тук не става дума да съдим и критикуваме нашата цивилизация. Напредъкът на съвременната култура се дължи тъкмо на критиката, на съзнателната човешка преценка, на максимата "всичко изпитвайте и приемайте най-доброто".

Човек никога не би постигнал съвременното равнище на науката, индустрията, съобщенията и законодателството, ако той не упражняваше критиката навсякъде; ако не прибягваше до мащабите на своя собствен разум. Обаче това, което добихме по този начин в областта на външната култура, трябваше да заплати и със съответната загуба на духовен живот и пропуснати възможности за висше познание. Нека подчертаем: При висшето познание не става дума за преклонение пред човека, а за преклонение пред *истината*.

За всеки от нас трябва да е напълно ясно, че ако човек се остави да бъде завладян от външната страна на днешната цивилизация, той много

трудно ще стигне до познанието за висшите светове. Той може да постигне това само след упорита работа върху себе си. През епохите, когато условията на материалния живот не бяха толкова сложни, духовното извисяване беше по-лесно осъществимо. Достойните за преклонение неща вземаха превес над всички ежедневни подробности от живота. Но в епохата на нашата прекалено критична цивилизация, идеалите изчезват. Вместо преклонение, удивлението, страхопочитанието и молитвената нагласа, на преден план настъпват съвсем други чувства. Нашата цивилизация все повече изтласква първите чувства и в ежедневието човек рядко се докосва до тях. Ако някой търси висшето познание, той трябва да породи тези чувства в себе си, да ги влива сам в своята душа. А това се постига не чрез изучаване, а чрез самия живот. Ако човек иска да стане окултен ученик, той сам трябва да възпитава в себе си чувство на смирение и преклонение. Навсякъде в своето обкръжение и в своите изживявания, той трябва да търси онова, което поражда в душата му удивление и преклонение. Ако срещайки един човек, осъждам неговата слабост, аз сам пропилявам моята сила за висшето познание; но ако с обич търся неговите добри качества, аз умножавам тази сила.

Окултният ученик винаги трябва да прилага този принцип. Опитните окултисти знаят каква сила натрупва от навика да се търсят добрите страни във всички неща и отказа да се критикува. Но това не трябва да остане само външно правилно в живота. То трябва да проникне в най-дълбоките бездни на нашата душа. Човек държи в ръцете си средствата за своето усъвършенстване и в хода на времето той може да се преобрази напълно. Обаче това преобразяване трябва да се извърши в неговия вътрешен свят, в областта на неговия мисловен живот. Съвсем не достатъчно, ако аз външно проявя уважение към едно или друго същество; това уважение аз трябва да изградя в моите мисли. Така окултният ученик започва да влива смирение в своя мисловен живот. Той трябва да култивира в своите мисли чувството на преклонение.

Всеки миг, в който отхвърляме нашите негативни и осъждащи преценки относно света и живота, ни доближава до висшето познание. И ние напредваме бързо, ако в тези мигове проникваме нашето съзнание с такива мисли, които ни изпълват с удивление и преклонение пред света и живота. Който има опит в тези неща знае, че подобни мигове пробуждат в душата сили, които иначе биха останали спящи. По този начин у човека се пробужда духовно зрение. Сега той започва да забелязва около себе си неща, които по-рано не е виждал. Той започва да разбира, че по-рано е виждал само една част от заобикалящият го свят. Сега хората застават пред него под съвсем друга форма. Естествено, през този период от живота, човек все още не е в състояние да вижда това, което се описва

като човешка аура. За тази цел се изисква много по-напреднало обучение. А то се осъществява по-добре, ако вече е преминал периода на упорити медитации, целящи постигането на смирение и преклонение.

Навлизането на окултният ученик в "пътя на познанието" става незабележимо и тихо. Околните не долавят никаква външна промяна. Той продължава да работи да изпълнява своите задължения както по-рано. Преобразяването се разиграва изключително във вътрешните сфери на душата, които са недостъпни за външния свят. Целият душевен живот се озарява от едно преклонение пред всичко, което наистина заслужава преклонение. В това основно чувство се съсредоточава целия душевен живот на човека. Както с лъчите си Слънцето пробужда за живот всички живи създания така и преклонението пробужда за живот всички усещания на окултния ученик.

Първоначално човек трудно може да повярва, че чувствата като уважение и преклонение имат нещо общо с неговото познание. Това произтича от обстоятелството, че сме свикнали да разглеждаме познанието като една способност сама по себе си и независеща от останалите душевни процеси. Изобщо не се замисляме, че тъкмо душата е тази, която осъществява познанието. И за душата чувствата са това, което е храна за тялото. Ако вземем хляб, тялото поема камъни, неговата дейност угасва. Същото става и с душата. За нея смирението и преклонението са онези хранителни вещества, които я правят здрава и силна; и преди всичко: силна в нейната познавателна способност. Напротив всяко презрение, антипатия и подценяване на достойните за уважения неща, парализират и умъртвяват познавателната способност.

Духовният изследовател може да провери този факт като разглежда човешката аура. Душата, която е склонна към смирение и преклонение, предизвиква определена промяна в своята аура. В духовен смисъл, жълто-червените и керемидено-червените цветове изчезват и се заменят със синьо-червени. Така обаче се разширява и диапазонът на познавателната способност. Около себе си човек започва да възприема факти, за които по-рано е нямал никаква представа. Преклонението пробужда в душата една симпатическа сила, която привлича към нас определени качества на обкръжаващите ни същества, които дотогава са били скрити за нас.

Още по-действено ще стане това, което сме постигнали чрез преклонението, когато към него се прибави и едно друго чувство. То се свежда до това, че човек се научава да не отдава толкова голямо значение на впечатленията си от външния свят, а напротив той развива в себе си все по-интензивен вътрешен живот. Човек, който се нахвърля от едно сетивно впечатление към друго и е склонен към непрекъснато "разпиляване", не намира пътя към Тайната Наука. Окултният ученик не

трябва да остава глух за впечатления си от неговия богат вътрешен живот. Когато човек с богати и дълбоки душевни изживявания прекосява една красива планинска местност, той има други изживявания, различни от тези на човек с бедна душевност. Само вътрешните изживявания могат да ни дадат ключа за красотата на външния свят. В душата на човек, който пътува по море, могат да възникнат незначителни вътрешни изживявания; докато друг при същите условия ще долови вечното слово на мировия дух и ще му се открият много тайни от сътворението. Ако искаш да развиеш плодотворно отношение към външния свят, трябва умело да се отнасяш към своите собствени чувства и представи. Във всичките си проявления външният свят е изпълнен с божествена красота; обаче най-напред трябва да я изживеем в собствената си душа, и едва после да я търсим сред външния свят.

Окултният ученик се научава да създава такива мигове в своя живот, през които той потъва в себе си. Обаче в тези мигове той съвсем не трябва да се отдава на своя личен Аз, защото така ще постигне обратни резултати от тези, към които се стреми. В подобни състояния той трябва да се потопи в дълбоката вътрешна тишина и да осмисли ехото от всичко, което му е открил външния свят. Всяко цвете, всяко животно и всяко явление ще му открият в тези минути неподозирани тайни. Това ще го подготви да гледа на външния свят със съвсем други очи. Постоянното и удоволствено прехвърляне от едно впечатление на друго, притъпява познавателната способност. Тя нараства само ако човек съумява да извлича от тази своеобразна наслада едно или друго откровение на сетивния свят. Човек трябва да отхвърли насладата и да подложи своите опитности на сериозна вътрешна работа.

Тук се крие голям и опасен подводен камък. Вместо да работи в себе си, човек лесно се увлича от обратната възможност, опитвайки се да изчерпи насладата докрай. Не трябва да подценяваме обстоятелството, че за окултният ученик тук се откриват необозрими източници на заблуждение. Той трябва да премине през много изкушения. Всички те се стремят да втвърдят неговия "Аз", така че той да се затвори в себе си. Обаче той трябва да отвори Аза за външния свят. Той е длъжен да търси насладата, защото само тя го свързва със сетивния свят. Ако върши обратното ще заприлича на растение, което не може вече да извлича хранителните вещества от околната среда. Но ако се придържа към насладата, той се капсулира в себе си и има значение единствено за себе си, а не за света. Колкото и интензивен да е неговия живот, колкото и силно да развива своя "Аз", светът ще го отдели от себе си. За света той е мъртъв.

Окултният ученик третира насладата само като едно средство да облагороди себе си с оглед на мировата еволюция. За него насладата е

само наставник, чиито уроци за света той следва, превръщайки наладата от сетивния свят в налада към вътрешната работа на душата. Той се учи не да трупа свои съкровища от знание, а да ги постави в служба на света и Космоса.

Във всяка от разновидностите на Тайната Наука съществува един основен закон, който не трябва да се нарушава и всяко окултно обучение е длъжно да го разясни на ученика. Този закон гласи: "Всяко познание, което ти търсиш само за да обогатиш своя ум и за да натрупаш съкровища в себе си, те отклонява от твоя път; обаче всяко познание, което търсиш за благо на човека и мировото развитие, те води напред".

Този закон трябва строго да се спазва. Ти не можеш да станеш окултен ученик преди да си го превърнал в ръководна нишка на своя живот. Тази окултна истина на духовното обучение може да бъде формулирана така: "Всяка идея, която не се превръща в твой идеал, убива в душата ти една сила; но всяка идея, която се превръща в идеал, пробужда в теб нови жизнени сили. "

ВЪТРЕШНОТО СПОКОЙСТВИЕ

Първите наставления, които дават на окултния ученик, се отнасят до преклонението и до развитието на неговия вътрешен живот. Духовната Наука предлага също и практически правила, чието спазване позволява развитието на вътрешните способности. Тези практически правила не са възникнали случайно. Те са плод на опита и знанието от най-древни времена. Навсякъде, където се дават указания за постигане на висшето познание, практическите методи са едни и същи. Всички истински окултни учители са еднородни относно вътрешния смисъл на тези правила, макар и те не винаги да са облечени в еднакви думи. Второстепенните и привидни различия се дължат на факти, които не са предназначени за разглеждане в тази книга.

Нито един окултен учител няма желанието да превърне тези правила в средство за власт над други хора. Той не лишава никого от самостоятелност. Защото няма по-добър ценител и защитник на човешката свобода и самостоятелност от окултния учител. Вече споменахме за духовната връзка, която обединява всички Посветени и за двата естествени закона, които осигуряват нейната цялост. Но ако Посветеният излезе от рамките на своята затворена духовна област и застане сред хората, тогава за него влиза в сила един трети закон: Всяко свое действие и всяка своя дума насочвай по такъв начин, че никога да не засегнеш свободната воля на другия човек.

Ако истинският окултен учител е изградил подобно поведение, ученикът може да загуби своята независимост, ако следва съответните практически указания. Едно от първите правила можем да формулираме

така: "Създавай в себе си мигове на вътрешно спокойствие и се научи да различаваш в тях същественото от несъщественото."

Днес тези практически правила могат да бъдат "формулирани" с едни или други думи. Но първоначално всички правила и указания на Тайната Наука са били давани не в думи, а с помощта на един символичен език. И всеки, който иска да вникне в неговото значение, трябва да се научи да разбира неговите знаци и символи. А това разбиране е свързано не с друго, а с първите стъпки в Тайната Наука. Те обаче изискват строго спазване на посочените практически правила. Пътят е отворен за всеки, който разполага с необходимата здрава воля. Правилото, което се отнася до вътрешното спокойствие е просто. Просто е и неговото спазване, но то води към целта, само ако се изпълнява сериозно и строго. Ето в какво се състои то.

Окултният ученик трябва да отдели от своя всекидневен живот определено време, през което да се отдаде на нещо съвсем различно от обичайните му занимания. През това кратко време, той трябва да постигне един съвършено друг душевен живот. Погрешно е да смятаме обаче, че това, което той постига през тези минути, няма връзка с неговите нормални задължения. Напротив: Човекът по правилен начин се стреми към подобни мигове от живота, скоро забелязва, че едва благодарение на тях той се добира до истинската сила, за да се справи със задачите на деня. От друга страна, не трябва да мислим, че времето, отделено за изпълняването на това правило, ще пречи на другите ни задължения. Защото ако някой не може да разполага с повече време, достатъчни са и пет минути дневно, стига той да знае как да ги използва.

В посоченото време човек трябва напълно да се откъсне от рамките на своето ежедневие. Неговият мисловен и чувствен живот трябва да добие съвсем други нюанси. Неговите радости и страдания, неговите опитности и действия трябва да преминат през душевния му взор. И сега, спрямо тях, той е длъжен да вземе такова становище, сякаш те не са негови и сякаш той ги разглежда от много по-висока гледна точка. Нека само помислим, колко различни са нашите изживявания от тези на едни друг човек. Не може да бъде и по друг начин, защото всеки е дълбоко вплетен във всичко, което изживява или върши; докато изживяванията и постъпките на другите, ние имаме само бегли и външни впечатления. В минутите, които отделяме за съзерцание, към нашите изживявания и постъпки трябва да погледнем така, сякаш те принадлежат на друг човек.

Нека си представим някой, който е сполетян от тежък удар на съдбата. Не гледа ли той на него по съвършено различен начин, отколкото би гледал, ако този удар би сполетял друг човек? На това не трябва да се гледа на нещо несправедливо. То е вложено в човешката природа и е валидно както за сериозните, така и за незначителните събития.

Окултният ученик трябва да потърси необходимата сила, за да погледне в себе си като в едно друго същество. В тишината на вътрешното спокойствие той трябва да застане пред самия себе си. Успее ли да го постигне, неговите собствени изживявания му се явяват в съвсем нова светлина. Докато човек е вплетен в тях, той е еднакво свързан както със същественото, така и с несъщественото. Но погледът, отправен към нещата от едно вътрешно спокойствие, вече разграничава същественото от несъщественото. Вече всяка грижа и радост, всяка мисъл, всеки волеви акт изглеждат съвсем различно.

Нека да си представим, как цял ден сме обхождали една местност, отчитайки всички малки и големи подробности, и как после се изкачваме на близкия хълм, за да хвърлим поглед от високо. Сега отделните части на местността застават пред нас по друг начин. Окултният ученик не постига нищо, ако прилага това към своите сегашни грижи и изживявания; достатъчно е да го прави със своите минали изживявания.

Стойността на такова спокойно самонаблюдение се свежда не до това, което установяваме, а до това, че откриваме в себе си силата за изграждане на вътрешното спокойствие. Защото във всяко човешко същество, наред с обикновения човек, съществува и едни по-висш човек. Той остава скрит дотогава, докато бъде пробуден. И всеки сам може да го пробуди в себе си, единствено със собствени сили. Докато този по-висш човек остава спящ, остават спящи и висшите способности, намиращи се у всеки човек, които водят до свръхсетивни познания.

Докато човек не е усетил плодовете на вътрешното спокойствие, той трябва да спазва последователно и строго посочените правила. За всеки, който постъпва по този начин, идва ден, когато около него се разлива духовна светлина и вътрешно зрение му открива един свършено нов свят. обстоятелството, че започва да прилага правила, изобщо не трябва да промени външния живот на окултния ученик. Той както и по-рано, продължава да изпълнява своите задължения; понася същите страдания изпитва същата радост. Той съвсем не се отчуждава от "живота". Напротив, през останалата част на деня, той ще води много по-активен живот, защото в минутите на съзерцание, се издига до "по-висшия живот".

Постепенно този "по-висш живот" започва да оказва своето въздействие върху всекидневния живот. Минутите на вътрешно спокойствие променят цялото ежедневие. Целият човек става по-спокоен, по-сигурен в своите действия и независим от изненадите в деня. Постепенно окултният ученик все повече поема в свои ръце ръководството на живота си и все по-малко се поддава на външните обстоятелства.

Той скоро забелязва какъв източник на сила за него са тези минути на съсредоточаване. Нещата, които по-рано са го дразнели, сега не му пречат; всичко, от което по-рано се е опасявал, сега не буди никакъв страх у него. Променя се цялостното му светоусещане. По-рано при всяко ново начинание той е изпитва съмнения: "дали моите сили са достатъчни, за да свърша това". Сега вече не тази мисъл го навестява, а съвсем друга: "искам да събера всичките си сили, за да се справя с моите задачи по най-добрия начин". Сега той прогонва всяко опасение, всеки страх. Защото знае, че тъкмо този страх би могъл да влоши, а не да подобри качеството на неговата работа. И така, мисъл след мисъл проникват в светоусещането на окултния ученик и оказват своето благотворно влияние върху живота му, измествайки мислите, които по-рано спъваха неговото развитие. Сега вече той насочва ладията на своя живот със здрава и сигурна ръка, докато по-рано вълните я люшкаха на всички посоки.

Това спокойствие и тази сигурност оказват въздействие върху цялото човешко същество. Вътрешния човек започва да расте. А с него израстват и онези вътрешни способности, които водят до висшето познание. Напредвайки в тази област, окултният ученик постепенно сам започва да определя по какъв начин трябва да му въздействуват впечатленията на външния свят. Например, той чува дума, с която някой иска да го нарани или раздразни. Преди неговото окултно обучение, тази дума би постигнала целта си. Но сега, след като е поел пътя на окултното обучение, той е в състояние да лиши тази дума от нейното отровно жила, преди тя да е проникнала в неговото съзнание. Или друг пример: даден човек лесно изпада в нетърпение, когато е принуден да чака. След като е поел пътя на окултното обучение, в минутите на вътрешно спокойствие, той се изпълва до такава степен с усещането за пълното безсмислие на всеки вид нетърпение, че оттогава насища с това усещане всяко конкретно нетърпение. Нетърпението, което иначе би го завладяло, изчезва, и времето, което в първия случай би било пропиляно, сега се изпълва с полезни наблюдения, извършени по време на чакането.

Сега ясно трябва да осмислим значението на всичко казано дотук. Нека да се замислим за непрекъснатото развитие на "висшия човек". То е възможно само ако протича в условията на описаните вече "вътрешно спокойствие" и "сигурност". Външните обстоятелства притискат външния човек от всички страни, ако той не овладее своя живот и му позволи да го насочва насам и натам. Подобен човек е като растение, което е принудено да се развива в пукнатината на една скала. То загива ако не си извоюва жизнено пространство. А пространство за вътрешния човек не могат да осигурят никакви външни сили; това може да постигне само вътрешното спокойствие. Външните условия могат да променят само външната

страна на живота; те никога не могат да пробудят "духовния човек". Окултният ученик трябва сам да роди в себе си новия, висш човек.

И тогава този "висш човек" става "вътрешния повелител", който уверено насочва всички действия на външния човек. Докато външният човек има надмошние, "вътрешният" е негов роб и не може да развие своите сили. Ако моите настроения зависят от друг, а не от мен, аз не съм още господар на себе си, или по-добре казано: Аз все още не съм открил "повелителя в себе си". Аз трябва да развия в себе си такава способност, с чиято помощ външните сетивни впечатления да ми оказват единствено определеното от мен въздействие; едва тогава аз мога да стана окултен ученик. Окултният ученик постига своята цел толкова по-сигурно, колкото по-упорито търси тази сила. Нещата се свеждат до упоритото търсене, а не до постиженията за определен период от време. Мнозина работят години наред, без да забелязват някакъв видим напредък; а други, които не се отчайват и остават непоколебими, внезапно се добират до "вътрешната победа". Разбира се, в много от случаите е необходима голяма сила, за да се постигнат периодите на вътрешно спокойствие. Но колкото по-голяма е тази сила, толкова по-значителни са постигнатите резултати.

В окултното обучение всичко зависи от това, човек да застане пред себе си като напълно страничен наблюдател и енергично, с вътрешна правда и безпощадна искреност да се вгледа в своите постъпки и действия. Но чрез раждането на висшия човек се загатва само една страна на вътрешната дейност на окултния ученик. Към това трябва да се прибави и нещо друго. Човек, макар и да застава пред себе си като страничен наблюдател, все пак разглежда само себе си; той отправя поглед само върху онези изживявания и постъпки, които са свързани с неговата лична съдба. Обаче той трябва да се издигне над тази степен.

Той трябва да се извиси до чисто човешкото, което няма нищо общо с неговото особено положение. Той е длъжен да се издигне дотам, да разглежда нещата, които биха го интересували въобще като човек, дори и да живее при съвършено други условия. По този начин в него оживява нещо, което надхвърля личния елемент. Неговия поглед се насочва към висшите светове, които се различават от света на всекидневния живот.

И той започва да усеща, че сам принадлежи на тези висши светове. За тях неговите сетива не му говорят нищо. Сега за първи път той пренася центъра на своето съзнание в своя вътрешен свят. Той се вслушва във вътрешните гласове, които се обръщат към него в минутите на вътрешно спокойствие. Човекът започва своето общуване с духовния свят. Той се откъсва от всекидневието, чиито шум заглъхва. Навсякъде около него става тихо. Той отстранява всичко, което го заобикаля, както и всичко,

което му напомня за външния свят. Спокойното вътрешно съзерцание и диалога с чисто духовния свят изпълват цялата му душа.

Това тихо съзерцаване трябва да се превърне за окултния ученик в една естествена потребност. Първоначално той се потопява изцяло в един мисловен свят. За тази тиха мисловна дейност той трябва да се научи да пробуди в себе си едно ново чувство. Той трябва да се научи да обича това, което Духът влива в него. И съвсем скоро той престава да усеща този мисловен свят като нещо, което е по-малко реално от нещата, заобикалящи го във всекидневния живот. Той започва да борави със своите мисли, така както борави с предметите и околното пространство. Ето че идва и моментът, когато това, което му се открива в тишината на вътрешната мисловна работа, става за него много по-реално от явленията във физическия свят.

Той разбира, че в този мисловен свят говори самият живот. Убеждава се, че мислите не са просто сенки, а чрез тях към него се обръщат скрити до този момент същества. По-рано само ушите му чуваха звуци: сега те кънтят в цялата му душа. Пред него се открива един вътрешен говор, едно вътрешно слово. И когато окултният ученик изживее за първи път този миг той изпитва огромна радост. Върху целият му досегашен свят се разлива една вътрешна светлина. За него започва втори живот. В него се влива потокът на един божествен, ликуващ свят.

Този живот на душата в мислите, разширяващ се все повече до живот в духовния свят, гнозиса или Науката за Духа, наричат медитация (съзерцателно размишление). Медитацията е средство към свръхсетивното познание.

Обаче в такива моменти окултният ученик не трябва да се отдава на екзалтация; в душата му не трябва да се промъкват смътни и неопределени усещания. Те само биха му били попречили да стигне до истинското духовно познание. Неговите мисли трябва да приемат ясно очертани и прецизни форми. За тази цел той може да си помогне, ако не се оставя сляпо на мислите, които възникват в него. Напротив, той трябва да се проникне от възвишените мисли, които духовно напредналите хора вече са породили в себе си по време на медитиране. За изходна точка той може да вземе съчиненията, които са възникнали като откровение в хода на медитациите. Такива текстове ще намери в древната мистична, гностична и в съвременното духовнонаучна литература. Там той ще открие теми за своите медитации. В тези съчинения изследователите на Духа са оставили достатъчно много от божественото знание; самият дух е предал на света това знание чрез своите посланици.

Благодарение на тези медитации, в окултния ученик настъпва пълно преобразяване. Той започва да си изгражда съвсем нови представи за действителността. Всички неща добиват за него друго значение.

Необходимо е отново да подчертаем: това преобразяване не откъсва окултния ученик от света. Той не спира да изпълнява своите всекидневни задължения. Защото той вижда, че и най-незначителното изживяване през което минава, са свързани с великите сили и Същества на Космоса. И когато благодарение на медитирането, той вникне в естеството на тази връзка, той ще поеме всекидневните си грижи и задължения с нова, нарастваща енергия. Защото сега той знае: всичко, което прави и всичко, което понася, той го прави и понася в името на великия духовен космос. От медитацията блика сила за живот, а не апатия и леност.

Окултният ученик тръгва с уверена крачка по житейския път. Каквото и да срещне по него, той продължава напред. По-рано той не знаеше защо работи и страда; сега знае това. Очевидно е, че подобна медитативна дейност води по-сигурно да целта, ако се ръководи от опитни хора, които знаят какво точно трябва да се прави. Съветите и указанията на такива хора имат огромна стойност и съвсем не накърняват свободата на ученика. Всичко, което без тези наставници би било едно несигурно напипване в мрака, се превръща под тяхно ръководство в целенасочена и плодотворна дейност. Който се обръща към такива опитни и знаещи хора, никога няма да остане разочарован. Защото търси приятелски съвет, а не деспотизма на един човек, който се стреми към лична власт. Винаги се потвърждава: онези, които наистина знаят, са най-скромните хора на света и нищо не им е толкова чуждо, колкото желанието за власт. Този, който чрез медитацията се издига до състоянието, в което човек може да се свърже с Духа, пробужда в себе си нещо, което е вечно и не се ограничава нито от раждането, нито от смъртта. В него могат да се съмняват само онези, които не са го изживели в себе си. Така медитацията е пътят, по който човек се издига до познанието, до съзряването на своята вечна, неразрушима същност. Друг път за човека не съществува.

Гнозисът и Науката за Духа ни говорят за вечността на истинската човешка същност, за нейните прераждания. Често се задава въпросът: Защо човек не знае нищо за своите изживявания, които се простират преди раждането и след смъртта? Но този въпрос трябва да се задава по друг начин: Как се постига това знание? Пътят е скрит в правилната медитация. Там са спотаени спомените за онези изживявания, които са отвъд раждането и смъртта. Всеки може да стигне до това познание. Всеки носи в себе си способността сам да вникне, сам да вижда всичко онова, за което учат истинската мистика, Духовната Наука, Антропософията. Необходимо е само да се подберат правилните средства.

Само едно същество, разполагащо с уши и очи, може да възприема звуци и цветове. А самото око не може да възприема нищо, ако липсва

светлината, която прави видими предметите. Тайната Наука предлага средствата за развитие на духовно възприемателни органи, на духовните уши и очи, както и средствата за възпламеняване на духовната светлина.

Тези средства на духовно обучение се свежда до следните степени:

1. ПОДГОТОВКА. ТЯ РАЗВИВА ДУХОВНИТЕ СЕТИВА
2. ПРОСВЕТЛЕНИЕ. ТО ВЪЗПЛАМЕНЯВА ДУХОВНАТА СВЕТИНА
3. ПОСВЕЩЕНИЕ. ТО ОСЪЩЕСТВЯВА ВРЪЗКАТА С ВИСШИТЕ ДУХОВНИ СЪЩЕСТВА.

СТЕПЕНИ НА ПОСВЕЩЕНИЕТО

Следващите описания се отнасят до едно духовно обучение, чиито име и същност са ясни за всеки добросъвестен окултен ученик. Те засягат трите степени, чрез които обучението води ученика до една от разновидностите на посвещението. Но следващите страници съдържат само това, което е позволено да се изнесе в писмен вид.

Става дума за известни указания, които са извлечени от едно много по-дълбоко учение. В самото окултно обучение царя строго определена последователност. Част от указанията се стремят да издигнат човешката душа до съзнателната връзка с духовния свят. Тези указания се отнасят към съдържанието на следващите страници, приблизително както строгата и прецизна система на преподаване се отнася към случайно придобити знания. И все пак сериозното и упорито спазване на препоръките, които даваме тук, може да приближи всеки до истинското окултно обучение.

Прибързаните опити, предприети без необходимата сериозност, не водят до никъде. Окултното обучение може да напредва успешно само ако човек се опира на казаното досега.

Степените, които окултната традиция е съхранила са:

1. ПОДГОТОВКА
2. ПРОСВЕТЛЕНИЕ
3. ПОСВЕЩЕНИЕ

Впрочем далеч не е необходимо, тези три степени да бъдат преминати в такава последователност, че първата от тях да е изцяло постигната, преди да са започнати втората и третата. В някои неща човек може да се доближава до просветлението и посвещението, докато спрямо други да е още в степента на подготовка, преди да настъпи някакво просветление. По отношение на други неща, е необходимо просветление, преди да настъпи посвещение. За по-голяма яснота, в следващите страници ще разгледаме трите степени една след друга.

А. ПОДГОТОВКА

Подготовката се състои в една точно определена грижа за живота на чувствата и мислите. Благодарение на тази грижа, в "душевното" и "духовното" тяло се появяват висши сетивни и действени органи, както и предишните еволюционни епохи природните сили са снабдили физическото тяло със съответните сетива и органи. Началото започва с това, че вниманието на душата се насочва към определени явления от външния физически свят. От една страна, това са процесите на поникване, растеж и зреене, от друга процесите на прецъфтяване, увяхване, умиране. Навсякъде, където и да отправи поглед, човек среща тези явления. И съвсем естествено, те пробуждат в него определени чувства и мисли. Обаче при обикновени условия, човек не се отдава достатъчно на тези чувства и мисли, защото прекалено бързо сменя едно впечатление с друго. Ето защо е необходимо, ученикът интензивно и напълно съзнателно да насочи своето внимание към споменатите природни явления.

Навсякъде, където човек забелязва покълване и цъфтеж всред растителния свят той трябва да отстрани от душата си всяко друго усещане и за кратко време да се отдаде единствено на това впечатление.

Скоро ще се убеди, че чувството, което по-рано при същите обстоятелства прелиташе бегло покрай съзнанието му, сега нараства, приемайки енергична и мощна форма. Той трябва да остави това ново чувство спокойно да отзвучи в душата му и сам да породи там дълбока и пълна тишина, затваряйки се за външния свят и следвайки единствено това, което душата нашепва в отговор на покълването и цъфтежа. При това не трябва да се очаква, че ученикът ще стигне далеч, ако притъпи своите усещания по отношение на външния свят. Първоначално той трябва да отправя пределно жив и точен поглед върху нещата. Едва тогава той ще се отдаде истински на възникващите в душата му чувства и мисли. В случаят важното е, че той насочва вниманието си в пълно вътрешно равновесие и върху двете душевни сили. Ако намери необходимото спокойствие и съумее да се отдаде на това, което възниква в душата му, след известно време той ще изживее следното.

Дълбоко в душата си той ще установи как се пораждат нови чувства и мисли, каквито по-рано не е познавал. И колкото по-често насочва вниманието си върху растителния свят, намиращ се ту в растеж и цъфтене, ту в увяхване и умиране, толкова по-живи стават тези чувства. А от чувствата и мислите, които възникват по този начин, се изграждат органите на ясновиждането, както и природните сили изграждат от живата материя очите и ушите на физическото тяло.

Растежът и развитието пораждат точно определен вид чувства; увяхването и умирането също. Но това става само когато съответните

чувства се развиват според описания горе начин. Те могат да бъдат описани само приблизително. Ясна и пълна представа за тях може да постигне всеки, който е минал през тези вътрешни изживявания. Ако човек редовно насочва вниманието си върху израстването и цъфтежа, ще изпита нещо, което има далечно сходство с усещането, което той има при изгрева на Слънцето. А наблюдавайки увяхването и умираването на растителния свят, той се доближава до усещането, което има при бавното издигане на Луната. Тези две чувства са две сили, които при съответни грижи и правилно развитие причиняват значителни духовни въздействия. Пред този, който ги развива правилно и методично, се открива един нов свят. Пред очите му просветва душевния свят, т.н. "астрален план".

За подобна личност, растежът и повяхването престават да са вече предишните незначителни факти, а се изразяват в духовни линии и фигури, за които той по-рано не е подозирал нищо. За различните явления, тези линии и форми приемат различен облик. Цъфтящото растение, младото животно или умиращото дърво пораждаат точно определени линии. Постепенно душевният свят (астралният план) се разгръща пред окултния ученик. В тези линии и фигури няма нищо произволно. Ако двама окултни ученици са на еднаква степен от своето обучение, при едно и също явление винаги ще видят едни и същи линии и фигури. Както двама души с нормално зрение виждат кръглата маса именно кръгла, и никога единият не я вижда кръгла, а другият четвъртита, така и пред две души, при вида на цъфтящото растение ще се появи един и същи духовен образ. Както естествената наука описва формите на растенията и животните, така и окултният изследовател описва и обрисова духовните образи на процесите, свързани с растежа или увяхването, подреждайки ги по родове и видове.

Когато ученикът е напреднал дотам, че може да различава духовните образи на тези явления, които и физически са видими за него, той не е далеч от онази степен, когато ще бъде в състояние да вижда неща, които изобщо нямат физическо съществуване и следователно, остават напълно скрити (окултни) за този, който е незапознат с Тайната Наука. Тук се налага да изтъкнем, че окултният изследовател не трябва да губи време в размишления върху значението на нещата, които вижда. Умствената работа само ще го отклони от верния път. Той е длъжен да вникне във физическия свят с бодри и здрави сетива, с остър наблюдателен талант и след това да се отдава на своите собствени чувства. Той не трябва да отгатва по умозрителен път какъв е смисълът на нещата, а нещата сами ще му открият своя смисъл. Тук само ще допълним, че художественият усет, съчетан с една тиха, съзерцателна природа, е най-добрата подготовка за развитие на духовни способности. Този усет прониква зад повърхностния пласт на нещата и се добира до техните тайни.

Друга важна подробност е тази, която Тайната Наука нарича ориентиране във висшите светове. То се постига, когато човек изцяло се прониква от съзнанието, че мислите и чувствата са действителни факти, също както столовете и масите са такива във физическия свят. В душевния и мисловния свят чувствата и мислите си взаимодействуват, както физическите предмети си взаимодействуват в сетивния свят.

Докато човек не се проникне от съзнанието за всичко това, той не ще повярва, че една лоша мисъл може да упражни истински разрушително действие върху другите мисли, които изпълват мисловното пространство, както един напосоки изстрелян куршум разрушава физическите предмети по своя път. Вероятно той никога няма да си позволи едно физическо видимо действие, което счита за безсмислено, обаче съвсем няма да изпита страх, ако в душата му възникнат лоши мисли и чувства, защото те му се струват безвредни за света. Но в Тайната Наука той може да напредва, само ако внимава за своите мисли и чувства по същия начин, както във физическия свят внимава за своите действия. Когато някой види пред себе си стена, той не се опитва да премине през нея, а я заобикаля, съобразявайки се със законите на физическия свят.

Подобни закони съществуват и в света на чувствата и мислите, само че те не действат върху човека отвън. Те трябва да се породят от живота на неговата душа. Това се постига, когато човек не допуска до себе си лоши чувства и мисли. Всяко произволно мечтателство и фантазиране, всички случайно възникващи и бързо преходни чувства трябва да бъдат отстранени. В същото време човек далеч не обеднява душевно. Напротив, той скоро установява, че когато контролира своя вътрешен свят по описания начин, богатството на неговите чувства и творческата продуктивност на неговото въображение рязко нарастват. Вместо дребнава сантименталност и случайни мисловни асоциации, на преден план идват дълбоко съдържателни чувства и плодотворни мисли. И тези чувства и мисли позволяват на човека да се ориентира в духовния свят. Сега той влиза в правилни отношения с нещата в духовния свят. За ученика този факт има точно определени последици. Както, като физически човек, той може да се ориентира сред физическите предмети, така и сега той намира пътя между явленията на растеж и умиране, с които е запознат по гореописания начин. Сега той наблюдава по най-полезен за себе си и за света начин всичко което израства и се развива, всичко което увяхва и умира.

Следващата грижа на окултният ученик е да вникне в света на звуците. Необходимо е да се различават звуците, пораждани от т.н. неживи тела (падащ предмет, звънец или музикален инструмент) и звуците от живите същества (животно или човек). Когато чуваме един звънец, ние възприемаме неговия звук; когато чуваме близкия вик на едно животно,

освен звуковото усещане, ние ще доловим и вътрешното изживяване на животното, неговата радост или болка. Окултният ученик обръща внимание тъкмо на този вид звуци. Той трябва да съсредоточи цялата си бдителност към това, звукът да му открие нещо, което се намира извън неговата душа. И той трябва да се потопи в тази чужда душевност. Длъжен е да слее своето собствено чувство с радостта или болката, които му се откриват в звуците. Той трябва да се абстрахира от това, какво представляват звуците за него, дали са му приятни или не, мелодични или дразнещи; душата му трябва да се изпълва само от онова, което се разиграва в съществото, от което идват звуците. Който обмислено и планомерно се отдава на подобно упражнение, развива способността, така да се каже, да се слива със съществото, което издава звука. Човек надарен с музикално чувство ще бъде значително улеснен в това душевно упражнение, отколкото немусикалния. И все пак не трябва да смятаме, че музикалния усет вече замества тези упражнения. Като окултен ученик, човек трябва да усеща по този начин цялата природа.

И сега, благодарение на всичко това, в неговия чувствен и мисловен свят покълва една нова способност. Чрез своите звуци, цялата природа започва да му открива своите тайни. Това, което по-рано е било за него само непонятен шум, се превръща в преизпълнения със смисъл език на природата. Там, където по-рано е чувал само звуци от т.н. неживи предмети, сега долавя един нов език на душата. Ако редовно поддържа такава дисциплина на своите чувства, той скоро ще забележи, че може да чува звуци, каквито по-рано изобщо не е допускал, че съществуват. Той започва да чува с душата.

Към горното упражнение трябва да се прибави и нещо друго, което ще му позволи да се издигне до най-горното стъпало в тази област. За окултния ученик е особено важен начинът, по който той изслушва другите. Той трябва да го прави така, че в самия него да се възцари пълно мълчание. Когато някой изразява дадено мнение пред друг човек, общо взето, то среща или одобрение, или несъгласие. Повечето хора веднага усещат необходимост да изразят своето одобрение, респективно своята критика. Окултният ученик трябва да си наложи мълчание и в двата случая. Разбира се, не става дума за това, човек изведнъж да промени своя стил на живот и да се устреми към подобно вътрешно мълчание. Той може да започне с предварително подбрани случаи. И тогава, бавно и постепенно, като от само себе си, този напълно нов начин на слушане се превръща в навик.

В окултното обучение този вид упражнения се извършват в строга последователност. Учениците са длъжни под формата на упражнение да изслушват възможно най-противоречивите мисли, подтискайки у се бе си всяко одобрение и несъгласие. Нещата се свеждат не само до въздържане

от една мотивирана преценка, а до премахване на всички позитивни и негативни чувства, произтичащи от личното мнение.

Ученикът трябва да се самонаблюдава особено внимателно, за да не проникват подобни чувства в дълбините на душата му. Например, той трябва да изслушва хора, които в известно отношение стоят много по-ниско от него, като заглушава чувство на лично превъзходство. Особено полезно е да се изслушват децата. Дори и най-мъдрият може да научи безкрайно много от тях. По този начин човек се научава да изслушва другите напълно безкористно, изключвайки своите лични мнения и чувства. И когато се научи да изслушва безкритично дори най-противоположните становища, колкото и "нелепи" да са те, постепенно той стига дотам, че се слива с вътрешната същност на другия човек.

Благодарение на думите, той се вмъква в душата на другия. Така с продължително обучение от този вид, звукът става най-доброто средство за възприемане на душата и Духа. Впрочем този вид обучение изисква най-строга самодисциплина, която отвежда човек до извънредно висока цел.

Когато тези упражнения се правят заедно с другите, отнасящи се до звуците в природата, тогава в душата израстват нови слухови способности. Тя започва да възприема послания от духовния свят, които не са облечени във физически звуци и не могат да бъдат чути от физическото ухо. Пробужда се възприемането на "вътрешното слово".

Постепенно окултният ученик се отваря за истините на духовния свят. Духовният свят започва да му говори по духовен начин. Но Съществата от духовния свят, за които говори Тайната Наука се обръща само към онези, които са овладели "безкористното" мълчание и са отстранили всяко лично мнение, всяко лично чувство. С езика на "вътрешното слово" могат да бъдат изразени всички висши истини. И всичко, което може да се чуе от устата на окултния изследовател, е постигнато тъкмо по този начин. Обаче това съвсем не означава, че не трябва да се занимаваме с окултна литература, преди да сме в състояние да чуваме "вътрешното слово"

Напротив, четенето на такава литература и вникването в окултните учения, ни подготвя за лични опитности в свръхсетивния свят. Всяко изречение от Тайната Наука, което човек чува, е призовано да тласка душата му напред. Следователно, към всичко, за което става дума, трябва да се прибави и усърдното изучаване на писмените окултни източници. То спада към задължителната подготовка на всяко окултно обучение. И ако то липсва, всички останали средства няма да доведат окултния ученик до мечтаната цел. Защото окултните учения, бликащи от живото "вътрешно слово", сами притежават духовен живот. Те не са просто думи, а живи сили. И ако ти следваш думите на един окултен учител, ако четеш

книга, написана под влиянието на истински вътрешен опит, в която ще се пробудят сили, които ще те направят ясновиждащ, също както природните сили са изградили от живата материя твоите очи и уши.

Б. ПРОСВЕТЛЕНИЕ

Просветлението води своето начало от съвсем обикновени изживявания. И тук нещата се свеждат до това, да се развият определени чувства и мисли, които дремят у всеки човек. Само онзи, който спазва посочените прости упражнения с търпение и постоянство, стига до възприемането на външните светлинни явления. В началото могат да се наблюдават по определен начин различни природни явления и царства, напр. един прозрачен, красиво оформен кристал, едно растение, едно животно. Сега ученикът трябва да насочи цялото си внимание, за да сравни минерала и животното приблизително по следния начин. Мислите, които възникват в този случай, трябва да завладеят душата и да се съпровождат от живи, подвижни чувства. Никаква друга мисъл, никакво друго чувство не бива да се намесват и да смущават съсредоточеното наблюдение. Окултният ученик разсъждава приблизително така: "Минералът има форма, животното също има форма. Камъкът обаче остава неподвижен и спокоен на своето място. Инстинктът (желанието) е това, което принуждава животното да се движи. Целият организъм на животното е подчинен на инстинктите. Формата на кристала е изградена от сили, които са лишени от инстинкти*." (**Посоченото упражнение, състоящо се в съзерцаването на един или друг кристал, е било изопачено по всевъзможни начини от хора, които признават само външната (екзотерична) страна на нещата*). Така възникват и легендите за "виждане чрез кристали", както и други техники, които са описани в много книги; те никога не са имали нищо общо с истинския (езотеричен) окултизъм.

Ако човек интензивно се вглъбява в тези мисли, обгръщайки с напрегнато внимание кристала и животното, в душата му се пробуждат две съвършено различни чувства. От кристала, в нашата душа се поражда един вид чувство, от животното друг вид.

Вероятно в самото начало нещата не са толкова лесни, но постепенно, при постоянно и търпеливо упражняване, тези чувства възникват в душата. Упражненията не трябва да се изоставят в никакъв случай. Първоначално споменатите чувства са налице само докато продължава наблюдението; по-късно те се запазват и за по-дълго време, а накрая се превръщат в нещо, което остава в душата. И тогава е достатъчно човек да размисли, за да бликнат двете чувства, дори и без каквито и да е наблюдения на един или друг физически предмет. От тези чувства и от свързаните с тях мисли, се изграждат органите на ясновиждането.

Ако към тези упражнения се прибави и наблюдението над едно растение, ще установим, че предизвиканото от него чувство, по своя характер и сила, заема едно място между чувствата, породени от минерала и животното. Възприемателните органи, които се образуват по този начин, можем да определим като духовни очи. С тяхна помощ човек постепенно започва да различава неща като душевни и духовни цветове.

Ако ученикът е усвоил само нещата, свързани с "подготовката", духовният свят с неговите линии и фигури остава тъмен; чрез "просветлението" той се озарява от светлина. Но и тук следва да подчертаем, че думите "тъмен" и "светъл", както и другите употребявани изрази, дават само приблизителна представа за нещата. Обаче след като си служим с общоупотребимия език, това е напълно естествено. Той е създаден само за условията на физическия свят.

Тайната Наука определя това, което за ясновиждащите органи се излъчва от кристала, като "синьо" или "синьо-червено". А това, което те възприемат от животното като "червено" или "червено-жълто". В действителност, цветовете които се виждат по този начин, са цветове от "духовно естество". Цветът, идващ от растението, е "зелен", преливащ постепенно в светли, етерно-розови нюанси. Растението е тъкмо онова природно създание, чиито качества и във висшите светове остават донякъде близки с неговите физически измерения. Не такъв обаче е случая с минералите и животните. Трябва да сме наясно, че споменатите нюанси дават представа само за основните цветове в минералното, растителното и животинското царство. В действителност са налице всички междинни тонове. Всеки минерал, всяко растение, всяко животно има свой строго определен нюанс. Към тях следва да се прибавят и Съществата от висшите светове, които никога не се вълпяват във физическо тяло, с често пъти великолепните си, но понякога и отблъскващи цветове. Всъщност богатството от багри във висшите светове е несравнимо по-голямо от багрите във физическия свят.

Ако човек овладее способността да вижда с "духовните очи", рано или късно среща Същества, едни по-висши, други по-низши от него, които никога не се появяват във физическия свят. А когато се издигнат до степените, които описваме тук, пред него се откриват много и различни пътища, но никого не съветваме да продължава нататък без грижливото ръководство и без наставленията на един или друг духовен изследовател. Впрочем, дори и за описаните тук упражнения, подобно ръководство е за предпочитане. А след като има в себе си силата и постоянството да мине през началните степени на Просветлението, съвсем сигурно е, че той ще търси и ще открие своя предводител.

Във всеки случай е необходима голяма предпазливост и който не се съобразява с този факт, най-добре е да се откаже от по-нататъшни стъпки

в окултното обучение. Окултният ученик не трябва да губи своята доброта, благородство и чувствителност към физическия свят. Напротив, в хода на окултното обучение, то непрекъснато развива своята нравствена сила, своята вътрешна чистота и дарбата си за наблюдение. Например, по време на първите степени от Просветлението, окултният ученик следва да обърне внимание на своето чувство за състрадание към хората и животните, към своя усет за красотата на природния свят. В противен случай, упражненията водят само до притъпяване на това чувство и на този усет. Сърцето би се вкоравило и човек би изпаднал в опасно положение.

В какво се изразява Просветлението, след като човек мине през описаните упражнения, свързани с вътрешната природа на минерала, растението и животното, и как, след Просветлението, душата се свързва с духовния свят и намира пътя към посвещението: това ще обсъдим в следващите глави, доколкото за него може да се говори открито. В нашата епоха мнозина търсят пътя към окултните истини, и то по твърде различни начини, често опасни и осъдителни. Ето защо хората, които са наясно с тези неща, улесняват и другите в стремежа им да проникват в окултния свят. Тук ще изнесем само такива подробности, които могат да бъдат разбрани от обикновеното човешко мислене. Необходимо е да бъде споделена, макар и само част от истината, за да се избегне вредното въздействие на заблуденията. Но ако човек не прекалява с темпото и интензивността на посочените упражнения той изобщо не може да пострада. Строго трябва да бъде спазено правилото: Никои не бива да изразходва за посочените упражнения повече време и сили, отколкото му позволяват неговите задължения и неговото място в живота. Встъпването в "пътя" далеч не трябва да се съпровожда с каквато и да е външна промяна. За да се постигнат действителни резултати, необходимо е търпение. След броени минути човек трябва да прекратява упражненията и спокойно да се занимава със своята ежедневна работа, без да я смущава с мисли от упражненията. Който не е усвоил изкуството да чака в най-добрия и висш смисъл на думата, той не е подходящ за окултно обучение и никога няма да постигне значителни резултати в своя път.

КОНТРОЛ НАД МИСЛИТЕ И ЧУВСТВАТА

След като човек търси пътища към Тайната Наука чрез описаните по-горе средства, има една мисъл, с която той може да укрепва себе си в хода на цялото обучение. Той следва да е напълно наясно, че след известно време неговите сериозни постижения могат да се проявят в съвършено неочаквана за него форма. Ако не държи сметка за този факт, лесно може да изгуби търпение и да се откаже от по-нататъшни опити. Първоначално силите и способностите, които подлежат на развитие, са

твърде нежни и неустойчиви. Тяхната вътрешна природа се различава коренно от неговите предишни представи. Той е свикнал да се занимава единствено със физическия свят, а духовния и душевния свят са останали необхванати от неговия поглед и от неговите понятия. Ето защо не е чудно, че сега, когато в него се развиват определени духовни и душевни сили, той не ги забелязва веднага. Тук е скрита и голяма опасност за всеки, който се подлага на окултно обучение без помощта на истински духовен наставник.

Учителят вижда постигнатия напредък много по-рано, отколкото самия ученик. Той забелязва първите нежни признаци на духовно зрение много преди ученикът да подозира нещо за тях. И голяма част от указанията му се свеждат тъкмо да това ученикът да не загуби своето доверие, търпение и постоянство, преди сам да е стигнал до съзнанието на собствените си постижения. Всъщност учителят не може да даде нищо на своя ученик, което макар и в потенциален вид да не е вече негово притежание. Той може само да насочва пробуждането и развитието на тези потенциални способности. А това, което споделя от своите лични опитности, се превръща в опора за този, който иска да премине от мрака в светлината.

Мнозина напускат пътя на окултното обучение скоро след като са поели по него, само защото не забелязват веднага своите постижения. Дори когато настъпят първите висши опитности, ученикът често ги разглежда като илюзии, понеже вече си е съставил коренно различна представа за тях. И той губи смелост, защото смята тези първи опитности за твърде незначителни, за да го доведат след време до някакъв сериозен резултат.

Смелост и доверие в себе си, са двата светилника, които никога не трябва да угасват в хода на окултното обучение. Който не е в състояние отново и отново да започва едно упражнение, с което наглед не е постигнал нищо, не може да стигне далеч.

Общо взето, много преди ясното долавяне на едно или друго окултно постижение, едно смътно чувство подсказва, че ученикът е на прав път. С това чувство трябва да се отнасяме извънредно внимателно, защото то може да се превърне в сигурен ориентир. Преди всичко се налага да отстраним предразсъдъка, че за висшите познания са необходими някакви тайнствени и изключителни условия. Напротив, за изходна точка служат обикновените чувства и мисли, само че сега трябва да ги насочим в определена посока. Нека всеки каже в себе си: в моя собствен чувствен и мисловен свят са скрити най-възвишените тайни, само че досега не съм можел да се докосна до тях. Всичко се обяснява с това, че носейки непрекъснато своето тяло, душа и Дух, човек има съзнание единствено за тялото, а не за душата и Духа. Окултният ученик започва да осъзнава своето тяло. Ето защо ученикът трябва да насочи в правилна посока

своите чувства и мисли. Така той развива способността да възприема невидими за обикновения човек неща и процеси. Тук ще споделим само един от възможните пътища за постигане на тази цел.

Става дума за едно много просто средство, но то води до забележителни резултати, ако човек съумее да го прилага с необходимото вътрешно настроение.

Поставете пред себе си семе от някакво растение. Сега съсредоточете всичките си мисли към семето и направете така, че от тях да възникнат определени чувства. Преди всичко, представете си ясно, какво виждате с очите. Опишете за себе си формата, цвета и всички отличителни белези на семето. После преминете към следното размишление. Ако това семе бъде посадено в земята, от него ще поникне растение съвсем живо и нагледно, обрисувайте го подробно във вашето въображение и се замислете: "Това, което си представям сега в моето въображение, е нещо, което по-късно действително ще произлезе от това семе чрез силите на земята и светлината. Ако бих имал пред себе си един изкуствен предмет, колкото и да би приличал на семето, така че да не може да бъде различен от него, никакви сили на земята и светлината неща са в състояние да извлекат едно растение". Който си представя тази мисъл пределно ясно и я изживява вътрешно, той ще почувствува и още нещо; вътре в семето, макар и в скрита форма а именно като сила вече се намира онова, което ще израсне по-късно от него. В изкуствения предмет, наподобяващ семето, тази сила липсва, въпреки че за моите очи двете семена са еднакви. Следователно в истинското семе има нещо невидимо, което в изкуственото не съществува. Сега чувствата и мислите трябва да се насочат тъкмо към тази невидима същност*(*Ако някой възрази, че микроскопичното изследване ясно различава истинското семе от изкуственото, това само показва, че този човек не схваща основната цел на упражнението. Не става дума за достоверно проучване на сетивния предмет, а за развитието на определени душевно-духовни сили). Следователно, тази невидима същност ще метаморфозира по-късно във видимото растение, чиито форми и цветове аз ще мога да възприемам. Нека да се спрем на тази мисъл: Невидимото ще стане видимо. Ако аз можех да мисля, не бих могъл и да предвидя още сега това, което ще стане видимо по-късно. Налага се да подчертаем още веднъж: това, което мислим, трябва да го чувствуваме, и то особено силно. До изживяването на определена мисъл трябва да стигаме в пълно спокойствие, несмушавани от никакви други мисли. Наред с това, необходимо е да си осигурим достатъчно време, така че мисълта и свързаното с нея чувство да проникнат дълбоко в душата. Ако извършваме нещата правилно, тогава след известно време може би едва

след многократни опити ще доловим в себе си една сила и тя ще породи в нас една нова способност за виждане.

Семето ще се появи като обвито в малък светлинен облак, всред който по сетивно-духовен път ще доловим един вид пламък. Средата на този пламък усещаме така, сякаш сме под впечатлението на лилавия цвят, а краищата му са като оцветени в синкаво. Тук се появява това, което по-рано е оставало невидимо за нас, и което е породено от силата на мисълта и на чувството. По един духовно-сетивен начин, сега се проявява това, което по-рано е било физически невидимо за нас, а именно растението; онова растение, което ще стане видимо едва по-късно.

Естествено, много от хората ще сметнат това за чиста илюзия. Мнозина ще запитат: "Какво означават тези видения, тези фантазии?" И част от тях ще ги отхвърлят и няма да продължат по Пътя. Обаче работата е тъкмо в това: да бъдат преодолени тези изключително трудни моменти в човешкото развитие и да не бъдат смесвани фантазията и духовната действителност. И още нещо: да не губим смелост, а да продължаваме напред без малодушие и страх.

От друга страна сме длъжни да подчертаем, че здравия усет за разграничаването между истина и илюзия трябва да се култивира непрекъснато. По време на всички тези упражнения човек не трябва да губи нито за миг съзнателния контрол над себе си. И в тази област той трябва да мисли така ясно, както прави това за нещата и процесите, свързани с ежедневието. Би било твърде лошо, ако той изпадне в мечтателство. Разумът трябва да е ясен и трезв във всеки отделен миг. И най-голямата грешка би била сторена, ако в хода на тези упражнения някой би смутил своето равновесие и ако би престанал да разсъждава ясно и точно за обикновените неща от живота, както е вършил това по-рано. Окултният ученик непрекъснато трябва да се уверява дали не е нарушил своето вътрешно настроение, дали е останал същия в своето обичайно ежедневие. Непокколебимо вътрешно спокойствие и ясен поглед върху нещата ето какво трябва да извоюва за себе си. Разбира се, строго препоръчително е да не се отдава на празно мечтателство, както и на случайни упражнения. Обсъжданата тук дисциплина на мисленето се практикува в окултните школи от най-дълбока древност и тук става дума единствено за нея. Който иска да прилага други упражнения, измислени от самия него или пък случайно дочути тук или там, ще допусне фатална грешка и скоро ще затъне в мъгните води на фантастиката. Към гореописаното упражнение може да се прибави и друго. Нека застанем пред едно растение, което е стигнало до степента на пълното си развитие и да се проникнем от мисълта, че приближава времето, когато това растение ще умре. Нищо няма да остане от това, което сега е пред моите очи. Обаче същото това растение ще образува семена и те ще дадат нови

растения. Аз отново и отново се изпълвам с усещането: Ето, в това, което виждам, е скрито нещо, което аз не виждам. В мен нараства една точно определена мисъл: цялото това растение, с неговите форми и багри занаяд няма да съществува. Обаче представата, че то дава семена, ми напомня, че все пак то няма да изчезне в нищото. Това, което го предпазва от унищожение, остава скрито за моя поглед, както беше скрито и самото растение в зародиша на семето. Следователно, в растението има нещо, което аз не виждам с очите си. И ако приема тази мисъл в душата си и ако я свързва със съответното чувство след известно време тя ще пробуди в мен една сила, която ще ме издигне до нови възприятия. Сега от растението започва да израства разбира се в духовен смисъл един вид пламък. Естествено този пламък е по-голям от описания преди малко. В средната си част той е синьо-зелен, а по краищата: Жълто-червен.

Категорично следва да подчертаем, че това, което наричаме тук цвят, съвсем не прилича на цветове, възприемани от физическите очи. Става дума за едно духовно възприятие, аналогично с физическото впечатление от един или друг цвят. В духовен смисъл, възприятието "синьо" означава: Аз възприемам нещо, което е само сходно с това, което физическото око усеща като "син" цвят. Този факт следва да се има предвид от всеки, който действително се стреми към духовни възприятия. В противен случай, той ще очаква в духовния свят само едно повторение на физическите процеси: нещо, което би го огорчило в най-висша степен. Всеки, който е стигнал до подобни духовни възприятия, вече е постигнал твърде много, защото нещата му се откриват не само в тяхното непосредствено съществуване, а в тяхното възникване и умиране. Навсякъде той започва да вижда Духа, за който физическите сетива не знаят нищо. А по този начин той прави първите си стъпки, за да вникне самостоятелно зад тайната на раждането и смъртта. За външните сетива, едно същество се появява едва в мига на раждането; в мига на смъртта то умира. Но това е така само защото тези сетива не проникват до неговия скрит Дух. За Духа раждането и смъртта са само една метаморфоза, едно преобразяване, каквото е и разпукването на цвета от пъпката, извършващо се пред физическите очи. И ако искаме да се доверим на нашите собствени наблюдения, необходимо е преди това да пробудим в себе си духовните сетива според описаните по-горе начини.

За да отговорим веднага на едно възражение, което биха отправили хора с известни душевни опитности, ще добавим следното. Не може да се отрече, че има по-кратки и по-прости пътища за да вникнем със собствени сили в явленията на раждането и смъртта, без да минаваме през описаните тук степени. Има хора, които притежават забележителни душевни заложби, нуждаещи се от незначителен гласък, за да се развият.

Но те са изключение. Пътят, който описваме тук, е по-сигурен и достъпен за всички. Несъмнено, човек може да стигне до откъслечни познания по химия също и по силата на извънредни обстоятелства; но ако иска да стане химик, той трябва да премине по общия и по-сигурен път.

Заблуждение с огромни последици би било, ако някой смята, че за по-удобно би могъл да стигне до целта, като чисто и просто си представя съответното семе или растение. Този, който постъпва така, също може да стигне до целта, но не и с онази сигурност, която дава описаният тук път. В повечето случаи той и неговите постижения са по-близко до фантастичното. Защото нещата не се свеждат до това, аз произволно да си изградя нови възприятия, а самата действителност да ги изгради в мен самия. Истината трябва да бликне от дълбините на моята душа; но съвсем не моят обикновен аз и вълшебникът, който ще освободи истината; този вълшебник всъщност е скрит в съществата, чиято духовна същност аз искам да съзерцавам. Ако чрез подобни упражнения човек откликва в себе си първите признаци на духовни възприятия, той трябва да се извиси до съзерчанието на самото човешко същество. Първоначално той ще се спре на най-обикновените прояви от човешкия живот.

Обаче преди ученикът да пристъпи към това, необходима е сериозна и упорита работа за пълното пречистване на неговия характер. Той трябва да отстрани от себе си всяка мисъл, стремяща се да превърне извоюваното познание в средство за лично облагодетелстване. Човек трябва да си обещае, че никога няма да използва за зли цели силата, която добива над своите себеподобни. Ето защо всички, които се стремят да вникнат в тайните на човешката природа, следва да спазват златното правило на окултното обучение. То гласи: когато правиш една стъпка напред в познанието на окултните истини, направи в същото време и три стъпки напред в моралното усъвършенстване на своя характер.

Следващите упражнения са предназначени за тези, които спазват това правило.

Насочете вашето внимание върху даден човек, който изпитва силно и горещо желание. За предпочитане е да се избере онзи момент, когато желанието е най-силно и все още не се знае дали човек ще постигне желаното или не.

Сега окултният ученик трябва изцяло да се отдаде на представите, които той пробужда в своите спомени. Той трябва да постигне възможно най-голямо вътрешно спокойствие за своята душа, да стане сляп и глух за всичко, което го заобикаля. Специално се налага да следи за онова чувство, което тези представи пробуждат в душата му. Това чувство се надига в него както облакът закрива ясения до преди миг хоризонт. Естествено, наблюдението ще бъде прекъснато поради обстоятелството, че човекът, върху когото е насочено вниманието, не остава дълго време в

описаното душевно състояние. Вероятно ще се наложи опитите да бъдат повторени стотици напразни опити. Обаче търпението не трябва да се губи. Накрая, след многобройни опити, ученикът изживява в душата си едно чувство, което съответствува на душевното състояние, в което се намира наблюдавания човек. И след известно време той установява, че това чувство пробужда в душата му определена сила, която му позволява да има духовни възприятия относно душевните състояния на други хора. И зрителното поле се появява един светещ образ. И този духовно просветващ образ е т.н. астрално възплъщение на наблюдаваното душевно състояние. Отново можем да сравним този образ с един вид пламък. В средата той е жълто-червен, а по краищата: Червено-син и лилав. Изключително много зависи от това, доколко нежно се отнася ученикът към тези духовни възприятия.

Най-добре е първоначално той да не ги споделя с никого, освен със своя учител, ако изобщо има такъв. Защото ако се опита несръчно да формулира с думи подобно явление, в повечето случаи става жертва на горчиво разочарование. За целта той си служи с обикновени думи, които обаче са твърде груби и неподходящи. Като резултат от опита му да облече в думи своите изживявания, той вмъква всевъзможни фантастични образи в истинските си духовни възприятия.

Тук на помощ на окултния ученик отново идва едно правило: Научи се да мълчиш за своите духовни опитности. Да, ти трябва да запазиш мълчание дори и пред себе си. Изобщо не се опитвай да облечеш в думи това, което виждаш в духовния свят, нито пък да го тълкуваш с ума.

Отдай се непредубеден и в пълна безкористност на твоите духовни възприятия и не ги смущавай с никакви размишления. Необходимо е да се замислиш, че първоначално твоите размишления чисто и просто не са дорасли до твоите духовни опитности. До този момент ти си размишлявал само върху живота в сетивно-физическия свят, а новите опитности далеч надхвърлят неговите предели. Следователно, не се опитвай да прилагаш новите и по-висши способности към своя минал опит. Само онзи, който вече има известна увереност в наблюдението на своите вътрешни изживявания, може да говори за тях, така че описанията му да са от полза за другите хора.

Към разглежданите тук упражнения може да се добави следното. Нека наблюдаваме по същия начин даден човек постига своето желание или очакване. Ако се спазват същите правила и предпазни мерки, за които ставаше дума преди малко, сега също се стига до нови духовни възприятия. В духовен смисъл, пред нас израства един вид пламък, който в средата се усеща като жълт, а в краищата с бледозелен оттенък.

При подобни наблюдения над своите себеподобни, човек лесно може да изпадне в една морална грешка. Той може да стане безсърдечен. Но

това трябва да се избегне на всяка цена. В този момент от своето развитие човек стига до твърдото убеждение, че всъщност мислите са напълно действителни неща. Ето защо той вече не може да си позволи да отправя към другите хора мисли, които биха накърнили тяхното достойнство и свобода. Не трябва дори за миг да се допуска, че даден човек би могъл да бъде за нас само един обект за наблюдение. Ръка за ръка с всяко окултно наблюдение над човешката природа трябва да върви и самовъзпитанието, което изисква да се обръщаме към всеки човек като към нещо свято и недостигаемо. Всичко което живее в човека също неговите мисли и чувства е нещо наистина свято. Чувството на свещен трепет пред всичко човешко трябва да изпълва душите ни.

С посочените два примера трябваше да покажем как се достига просветление относно човешката природа. Но те са достатъчни, за да очертаят пътя, по който трябва да се върви. Ако човек постигне онази вътрешна тишина и онова вътрешно спокойствие, които са характерни за този вид наблюдения, той вече извършва и едно голямо душевно преобразяване. И скоро то стига дотам, че вътрешното обогатяване на душевния му живот внася увереност и спокойствие в неговото външно поведение. На свой ред тази външна промяна ще се отрази благотворно и в чисто душевен смисъл. Напредвайки, той все повече ще открива пътищата и средствата за опознаване на човешката природа, включително и за онези нейни качества, които остават скрити за физическите сетива. А един ден той ще се окаже достатъчно зрял, за да обхване с поглед и тайнствените връзки, които поддържат хармонията между човека и Космоса. По този път човек все повече се доближава до момента, когато може да предприеме първите стъпки в посвещението.

Но преди това е необходимо и нещо друго чието значение окултният ученик ще разбере едва по-късно. А това, което той трябва да изгради в себе си, е именно непоколебимата смелост, непоколебимото безстрашие.

Окултният ученик сам трябва да търси подходящи възможности за изграждането на тези добродетели. В окултните школи те са предмет на систематично обучение. Обаче тъкмо в това отношение самият живот е превъзходна окултна школа, може би най-добрата от всички. Да гледаш спокоен една опасност право в лицето да преодоляваш без колебание всевъзможни трудности и пречки: ето част от задълженията на окултния ученик.

Например, изправен пред една опасност, той веднага трябва да породи в себе си усещането: Моят страх не ми помага в нищо; аз просто не бива да го допускам до себе си; аз съм длъжен само да мисля за това, което следва да направя. Той трябва да стигне дотам, че "изпитването на страх" и "липсата на смелост", в които по-рано често е изпадал, да се превърнат за него в напълно невъзможни неща. Чрез себевъзпитание в тази насока,

човек развива строго определени сили, от които той има нужда, ако се стреми към Посвещение. Както физическият човек се нуждае от силата на нервната система, за да си служи със своите физически сетива, така и душевния човек се нуждае от онази сила, която се развива единствено в смелите и неустрашими натури.

Този, който прониква във висшите тайни, вижда, които поради илюзиите на сетивата остават скрити за обикновения човек. Защото, дори и физическите сетива да прикриват от нас света на висшите истини, те са в същото време и големи благодетели на човека. Благодарение на тях остават скрити такива неща, които биха хвърлили неподготвения в безкраен смут; подобен човек не би могъл да понесе тяхната гледка. Обаче окултният ученик е длъжен да го направи. Сега той губи опората на външния свят, идваща от неговите предишни заблуждения. Той се намира буквално в състояние на човек, който непрекъснато е живял в сред голяма опасност, за която дори не е подозирал. По-рано той не е изпитвал страх, но сега, след като узнава за нея, страхът го връхлита, макар че опасността е останала същата.

По своето същество, силите на света са разрушителни и съзидателни; съдбата на видимите същества е да се раждат и да умират. Обаче знаещият е длъжен да проникне във вътрешната същност на тези сили. Завесата, която в обикновения живот се простира пред духовния поглед, трябва да бъде премахната. Но самият човек също е вплетен в тези сили и в тази съдба. В неговата собствена природа да действуват същите разрушителни и съзидателни сили. И както пред отворения поглед на окултиста се откриват всички неща, така и душата се открива на самата себе си.

Окултният ученик трябва да запази пълно самообладание пред тежестта на подобно себевъзпитание. А това самообладание се постига, само ако е натрупано в излишък. За целта е необходимо да се запазва вътрешно спокойствие дори и в най-тежките житейски ситуации; окултистът трябва да възпитава в себе си изключително силно доверие в добрите сили на битието. Той трябва да разбере, че част от импулсите, които са го ръководили досега, ще отпаднат. Той ще проумее, че до сега е действувал и мислил по определен начин, само защото е бил в плен на незнанието. Много от предишните му основания и доводи ще загубят своята достоверност. Ако е правел нещо от суета, той ще види колко нищожна е всяка суета за знаещият. Ако се е стремил към нещо от алчност, ще установи колко разрушителна е всяка алчност. Той трябва да изгради съвършено нови мотиви за дейност и мислене. Тъкмо за тази цел са му необходими смелост и безстрашие. Преди всичко, тази смелост и това безстрашие трябва да проникнат в най-дълбоките сфери на мисловния живот.

Окултният ученик не бива да се отчайва в случай на неуспех. Той трябва да се придържа към максимата: "Аз ще забравя, че вече съм претърпял неуспех и ще опитам отново сякаш нищо не се е случило." Ето как той може да напредва до убеждението, че неговите източници на сили в света са неизчерпаеми. Той непрекъснато се стреми към духовния свят, които ще го повдига и носи, колкото и немощна да е неговата собствена земна природа. Той трябва да изгради онази вътрешна способност, която ще му позволи да застане пред бъдещето и в този негов устрем опита от миналото няма да му попречи ни най-малко. И ако човек изгради в себе си описаните качества, макар и само до известна степен, той вече е узрял, за да узнае истинските имена на нещата, които са и ключовете за висшето познание. Защото Посвещението се състои в следното: Човек се научава да нарича нещата с онези имена, чиито праизточник е в духовния свят. Тайните на нещата са вложени в техните имена. Ето защо Посветените говорят на друг език, различен от този на непосветените; в първия случай хората назовават имената, чрез които са създадени самите неща.

Доколкото може да се говори за Посвещението (Интуицията), ще сторим това в следващата глава.

ПОСВЕЩЕНИЕТО

Посвещението е най-висшата степен в едно окултно обучение, върху която все пак е възможно да се дадат известни указания в една книга, предназначена за широк читателски кръг. Всичко, което лежи над тази степен, е трудно разбираемо. И все пак, всеки, който премине през подготовката, просветлението и посвещението, ще открие пътя към част от тайните на света.

Без посвещението, човек не би могъл да овладее познанието и силата, които тогава, освен в далечно бъдеще и след многобройни прераждания, когато това ще е възможно по съвсем друг път и в съвсем друга форма.

Този, който минава през Посвещението днес, узнава неща, до които иначе той би стигнал много по-късно и при свършено други обстоятелства. Човек действително прониква в тайните на битието само до онази степен, която отговаря на неговата зрялост. И само тази е причината за всевъзможни пречки, които възникват по пътя към висшето познание. Едно огнестрелно оръжие не бива да попада в ръцете на човек, преди той да е натрупал достатъчно опит за да си служи с него без опасност за другите.

Ако днес някой би бил въведен в Посвещението без необходимата подготовка, занаяпред сериозно биха му липсвали онези опитности, които ще трябва да придобие през своите бъдещи прераждания, до мигът, когато мировите тайни ще се открият по естествения път в хода на

неговата правилна еволюция. Ето защо пред портата на Посвещението тези опитности трябва да бъдат заместени с нещо друго.

Следователно, първите наставления, които получава окултния кандидат са свързани с един вид заместители на неговите бъдещи опитности. Това са, "изпитанията", през които той трябва да мине: те идват като закономерни последици от сегашния душевен живот, в случай че описаните упражнения са били извършени редовно и правилно.

В книгите често се говори за тези изпитания, но както и може да се предположи, те дават съвсем неточна представа за нещата. Защото без да е минал през подготовката и просветлението, човек никога не узнава нещо за изпитанията. Ето защо неговите описания са крайно неправдоподобни. Пред душата на окултния кандидат застават определени процеси и събития, които принадлежат на висшите светове. Обаче той може да вижда и чува, само ако е в състояние да възприема духовните процеси под формата на фигури, цветове, звуци и т.н., за които вече стана дума, когато разглеждахме "подготовката" и "просветлението".

Първото "изпитание" се състои в това, че кандидатът стига до едно поточно възприемане на неживите тела и техните материални качества, на растенията, на животните, на самия човек, отколкото е присъщо на обикновените хора. Обаче всичко това съвсем не се покрива с т.н. "научно познание". Защото тук става дума не за наука, а за конкретни възприятия. По правило, процесът протича така, че окултният кандидат бива обучаван за възможните начини, по които неживите предмети и живите същества се откриват пред духовните уши и очи. В известен смисъл, тези явления се разиграват пред наблюдателя и са незащитени, така да се каже, голи. Свойствата, които човек възприема по този начин, са недостъпни за физическите сетива и са като покрити с плътна завеса. Тази завеса пада пред кандидата в хода на един процес, означаван като "духовен процес на изгаряне". Ето защо това първо изпитание се нарича "изпитание чрез огъня".

За мнозина самият живот представлява един процес на несъзнателно посвещение чрез изпитанията, свързани с огъня. Това са онези, които са минали през богатите опитности, довели по естествен път до нарастване на тяхната смелост, на тяхната твърдост, на пълното доверие в себе си; те понасят с несъкрушима сила и спокойствие всяко страдание, всяко разочарование, всеки неуспех. Всеки който е минал по този труден път, без дори да подозира, е вече посветен. Необходим е съвсем незначителен тласък, за да се отворят неговите духовни възприемателни органи и за да стане ясновиждащ. Защото нека запомним: истинското "изпитание чрез огъня" няма за цел да задоволи любопитството на кандидата. Разбира се, той се запознава с някои необичайни факти, за които другите хора нямат

никаква представа. Обаче това запознаване е не цел, а само средство за постигане на целта.

Целта се състои в следното: Благодарение на познанието за висшите светове, кандидатът да изгради едно по-дълбоко доверие в себе си, едно по-благородна смелост, една душевна извисеност, съвършено различна от всичко, което човек може да постигне в сетивния свят.

След "изпитанието с огъня" всеки кандидат все още може да се върне назад. Той ще продължи своето съществуване, укрепнал както физически, така и нравствено; а към истинското посвещение той ще се устреми едва в едно от следващите си прераждания. В своето сегашно възплъщение той става достоен индивид в човешката общност, какъвто по-рано не е можел да бъде. В каквото и положение да попадне: неговата категоричност и себеупование, неговото благоразумие и разсъдливост, неговото благотворно влияние и решителност ще са претърпели значителен напредък.

Но ако след "изпитанието с огъня" кандидатът иска да напредва още по-нататък в окултното обучение, той трябва да получи достъп до една точно определена писмена система, употребявана в тайните школи. Тази писмена система съдържа в знаците си истинските окултни учения.

Защото "скритият" (окултен) характер на нещата не може да бъде непосредствено изразен нито с думите на говоримия език, нито с която и да е от обикновените писмени системи. Онези, които минават през Посвещението, всъщност превеждат на обикновен език и доколкото това им се отдава, уроците на Тайната Наука.

Окултната писменост се открива на душата, когато тя вече е постигнала един или друг вид духовни възприятия. Защото в духовния свят тази писменост е един постоянен факт. Човек не може да я изучи, както прави това например с чуждите езици. Ясновиждащото познание развива в душата една особена сила, благодарение на която човек се усеща подтикнат да разгадава тайните и Съществата на духовния свят, също както разчита знаците на една или друга писменост. Може да се случи така, че тази сила и свързаното с нея "изпитание" да се пробудят спонтанно в хода на душевното развитие. Но до целта се стига по-сигурно, ако се следват указанията на опитни окултни изследователи, разполагащи с изпитана техника за дешифриране на окултната писменост.

Знаците на окултната писменост не са произволно съставени, а отговарят на реално действащи сили в Космоса. Благодарение на тези знаци човек вниква в езика на нещата. Кандидатът скоро установява, че знаците, които опознава, съответствуват на фигурите, цветовете и звуците, възприемани от него по време на подготовката и просветлението. Оказа се, че всички досегашни опитности изграждат

само азбуката на окултната писменост. Едва сега той може да чете във висшите светове. Всичко, което по-рано е представлявало за него само откъслечни фигури, звуци, цветове и т.н., сега застава пред него в своята цялост и единство. Едва сега той постига желаната сигурност в наблюдаването на висшите светове. По-рано той никога не би могъл да твърди, че разграничава правилно нещата, които вижда. Едва сега може да възникне истинското разбирателство между кандидата и Посветения. Защото каквито и да са взаимните отношения в обикновения живот между Посветения и останалите хора: посветеният никога не може да даде непосредствен израз на висшето познание, освен езика на споменатите знаци. Благодарение на този език окултният кандидат се запознава също и с определени правила на поведение, с определени задължения, за които по-рано не е знаел нищо. И след като е овладял тези нови правила на поведение, той може да предприема действия, чието значение далеч надхвърля действията на непосветения. Сега той действа от висотата на висшите светове.

Указанията за такива действия могат да бъдат разбрани само с помощта на споменатия окултен език. Необходимо е обаче да изтъкнем: Съществуват хора, които са в състояние да извършат подобни действия напълно несъзнателно, въпреки че никога не са практикували окултното обучение. Такива "благодетели на света и на човечеството" шестуват невидимо около нас. Поради причини, които тук не можем да обясним, техните дарби изглеждат свръхестествени. Единственото, което ги различава от окултния ученик, е че последният действа в пълно съзнание и с ясен поглед върху сложната цялост на нещата. Чрез обучението той постига това, което другите получават като дар от висшите сили за доброто на света. Тези благословени от Бога хора заслужават истинско уважение, но това съвсем не означава, че обучението е нещо излишно. Когато окултният ученик овладее споменатите писмени знаци, за него започва едно друго "изпитание". То има за цел да установи дали той може да се развива спокойно и уверено във висшите светове. В условията на обикновения живот подтиците за нашите действия често се коренят във външните обстоятелства. Човек предприема определени действия, защото едни или други задължения му ги налагат.

Едва ли е необходимо да споменаваме, че окултният ученик не пренебрегва нито едно от задълженията си в обикновения живот, под предлог, че живее във висшите светове. Никакво задължение във висшите светове не може да го освободи от неговите обикновени задължения. Бащата в семейството остава също така добър баща, майката също такава добра майка, служителят, войникът и т.н. никой не трябва да се отклонява от своите задължения, когато се подлага на определен вид окултно

обучение. Напротив: Всички положителни качества на окултния кандидат нарастват до такава степен, каквато непосветения изобщо не може да си представи. И ако за непосветения нещата често изглеждат обратно, това се обяснява с факта, че той не може правилно да оценява действията на Посветения. Понякога това, което последният върши, е трудно разбираемо за останалите, макар и то да се наблюдава само в отделни случаи.

При посочената степен на Посвещение съществува задължения, които не се определят от външни мотиви. Окултният ученик се ръководи не от външни обстоятелства, а от онези правила, до които достига благодарение на "тайния" език. Така чрез второто "изпитание" той трябва да покаже, че ръководен не от тези правила, е способен да действа със същата увереност, с която например един държавен служител изпълнява своите служебни задължения. За тази цел окултното обучение поставя пред кандидата определена задача. Той трябва да се справи с нея, благодарение на опитностите, които е натрупал в хода на Подготовката и Просветлението. А това, което той трябва да извърши, ще узнае с помощта на усвоените от него писмени знаци. Ако разпознае своите задължения и ако действа съобразно тях, тогава той е издържал изпитанието.

Успехът се долавя по измененията, предизвикани във формите, цветовете и звуците на духовните възприятия. В хода на окултното обучение много точно може да се посочи как се променят фигурите, цветовете и звуците в зависимост от поведението на ученика. А от своя страна окултният кандидат трябва да знае, как може да предизвика тези изменения.

Това изпитание се нарича "изпитание на водата", защото в тези висши области човешките действия са така лишени от опората на външните събития, както и плувецът е лишен от твърдото дъно на реката. Процесът трябва да се повтаря дотогава, докато кандидатът придобие пълна увереност. При описаното изпитание също става дума за придобиване на известни нови качества и благодарение на своите опитности във висшите светове, човек изгражда тези качества за кратко време до такава степен, каквато в обикновения ход на еволюцията би постигнал само след много прераждания. Същественото тук е следното. За да породи описаните изменения в областта на висшите светове, кандидатът трябва да следва единствено импулсите, които бликват от неговите висши възприятия и от дешифрирането на скритата писменост. Ако в действията му се намеси дори само една част от неговите лични желания, мнения и т. н.; ако дори и само за миг се отклони от законите, които е признал за верни, тогава резултатът би бил съвсем друг. В този случай кандидатът незабавно би загубил своята крайна цел и би бил въввлечен в продължително обръкване.

Ето защо в това изпитание човек има изключителната възможност да развие своето самообладание. Естествено, посоченото изпитание може да бъде преодоляно много по-лесно, ако преди Посвещението човек е имал такава съдба, която е допринесла с нещо за изграждане на самообладанието.

Който вече е постигнал способността да следва висшите принципи и идеали, и да се противопоставя на личните си капризи и настроения, който умее да изпълнява своите задължения дори и там, където неговите предпочитания и симпатии го карат да върши обратното, той е вече Посветен, макар и в рамките на обикновения живот, и то по един несъзнаван начин. Необходимо е само незначително усилие и той ще се справи с описаното изпитание. Да, тук дори следва да прибавим, че за да се справи с второто изпитание, кандидатът трябва вече да е извоювал, макар и несъзнавано, известна степен на Посвещение.

Както хората, които в ранните си години не са се научили да пишат правилно и срещат големи трудности да наваксат това умение в зряла възраст, също така трудно е за човек да изгради необходимото самообладание във висшите светове, ако те не са го постигнали вече в обикновения живот, макар и само до известна степен. Нещата във физическия свят остават неизменени и не се подчиняват на нашите предпочитания, желаниа и страсти, обаче в духовните светове са под непрекъснато въздействие на нашите предпочитания, желаниа и страсти. Ето защо ако искаме да им въздействуваме в определена посока, сме длъжни да владеем себе си напълно, да следваме възприетите правила и да отхвърляме какъвто и да е произвол в нашите действия.

Едно от най-важните качества в тази степен на Посвещението е безусловно здравата и сигурна разсъдъчна способност. Човек трябва да е работил вече върху нея през всичките досегашни периоди от живота си; но едва сега кандидатът ще покаже дали притежава тази способност, така че да поеме по пътя на истинското познание. Той може да напредва по този път, само ако е в състояние да различава илюзиите, фантастните образи, суеверието и всякакъв род други заблуждения от истинската действителност, а във висшите сфери на Битието различаването е много по-трудно отколкото във физическия свят. Спрямо нещата, пред които кандидатът се изправя, трябва да изчезне всеки предразсъдък, всяко лично предпочитание; като ръководна нишка трябва да служи единствено истината. Кандидатът следва да е готов незабавно да се откаже от всяка мисъл, от всяко становище, ако логиката изисква това. Сигурност във висшите светове се постига, само ако човек винаги може да е безпощаден към своите собствени убеждения. Хора, склонни към мечтателство, към суеверие, не могат да напредват по пътя на окултното познание.

Окултният ученик трябва да завоюва едно безценно богатство: Всяко съмнение във висшите светове да изчезне завинаги от душата му. Сега те се разкриват пред него в своите собствени закони. Обаче той не може да завоюва това богатство, ако се поддава на илюзии и измами. Би било твърде зле, ако неговите предразсъдъци и фантазии се намесват в неговото мислене. Мечтатели и фантасти са също така неподходящи за окултно обучение, както и суеверните хора. Защото най-опасните врагове по пътя към висшето познание са спотаени тъкмо в мечтателството, фантазьорството и суеверието. Обаче съвсем не е нужно да смятаме, че за окултния ученик изчезва поетичният усет към живота или могъщата способност за вдъхновение, само защото над портата, която води към втората степен на Посвещението, стоят думите: "Нека всички предразсъдъци да изчезнат от теб", а над портата към първата степен вече е прочел: "без здрав разум всяка твоя стъпка е напразна".

Когато кандидатът е достатъчно напреднал, очаква го третото "изпитание". Сега пред него не се поставя никаква определена цел. Всичко е в собствените му ръце. Той се намира в едно състояние, при което нищо не го подтиква към действие. Той трябва да открие своя път единствено чрез самия себе си. Около него не съществуват нито предмети, нито личности, които да го насочат в една или друга посока. Нищо и никой не може да му даде силата, от която той се нуждае. И ако не открие тази сила в самия себе си, той много скоро ще се окаже на същото място, където е бил по-рано.

Тук следва да подчертаем, че само малцина от тези, които са устояли в първите изпитания, не ще намерят тази сила в себе си. Човек или се проваля в първите две изпитания, или тържествува също и тук. Сега единствено необходимо е да се ориентира бързо в самия себе си. Защото сега той трябва да намери своя "висш Аз" в най-истинския смисъл на думата. Той трябва да решава бързо и да се вслушва във всяко от загатванията на Духа. Тук няма време за размишление, съмнение и т. н. Всеки миг на колебание само би доказал неговата незрялост. Смело трябва да преодолее той всичко, което му прегражда пътищата към Духа. Сега той трябва да утвърждава не друго, а присъствието на духа. Тъкмо това е качеството, към което ученикът е устремен в този период в неговото развитие. Всички повърхностни мотиви за действие и мислене, с което човек е свикнал от по-рано, сега отпадат. За да не изпадне в бедствие, той трябва да открие в самия себе си единствената и здрава опорна точка. Нито един от читателите на тези редове не трябва да изпада в антипатия спрямо непрекъснатото връщане към самия себе си, без да е подробно запознат с по-нататъшния ход на нещата. Защото, ако устои в описаните изпитания, човек се издига до най-приказното щастие в живота си. И тук, както и в другите случаи, за мнозина обикновеният живот се

превърща в истинско окултно обучение. За онези, които са стигнали дотам, че могат да вземат бързи решения и да се изправят съвършено спокойни пред внезапно възникващите трудности от всякакъв род, животът е вече е една разновидност на окултното обучение. Най-благогатните ситуации са онези, при които адекватното поведение е невъзможно без светкавичната бързина на решението. Ако човек се ориентира бързо, ако може да взема бързи, точни и спокойни решения дори и ако само секунди колебание биха улеснили вече връхлитащото нещастие, и ако тази способност за бързи решения е превърната в трайна черта от характера, той е несъзнавано узрял за третото "изпитание". Защото сега съществено е да изградим в себе си безусловно присъствие на духа.

В окултните школи го наричат "изпитание на въздуха", понеже при него кандидатът не може да се опре на здравата опора, идваща от външните обстоятелства, нито на духовно възприемаемите форми, цветове и т.н., които е опознал по време на Подготовката и Просветлението. Сега той може да разчита единствено на себе си.

Ако окултният ученик премине и това изпитание, тогава той пристъпва в "храма на висшето познание". Относно събитията и процесите, които следват, е възможно да бъдат дадени само най-общи указания. А това, което се изисква сега от окултният ученик, е следното: той трябва да положи един вид "клетва" и при никакви обстоятелства да не издава нищо от Тайната наука. Изразите "клетва" и "издавам" не са съвсем подходящи. Разбира се, това не е "клетва" в обикновения смисъл на думата. По скоро при тази нова степен от развитието се придобива определена опитност. Окултният кандидат се научава да прилага висшето познание в служба на човечеството. Едва сега той започва да разбира света по правилен начин. Не става дума за "премълчаване" на висшите истини, а за тактичното им прилагане в живота. Това чудесно качество се култивира по отношение на много от нещата, за които по-рано е говорил и специално за начина, по който е правил това.

Лош Посветен би бил този, който не прилага узнатите тайни в служба на целия свят, и то по възможно най-добрия начин. За съобщенията в тази област не съществуват други пречки, освен неразбирането на този, за когото са предназначени. Впрочем висшите тайни не са подходящи за обсъждане в обикновени разговори. Обаче от друга страна никому не може да се "забрани", ако е преминал през описаните степени и е решил, че трябва да сподели един или друг факт от областта на окултното познание. Нито един човек не може да му наложи каквато и да е "клетва". Всичко се поставя на неговата лична отговорност. Сега той се научава, независимо от обстоятелствата, да търси мотивите за своите действия

единствено в себе си. И "клетвата" означава не друго, а че ученикът е достатъчно напреднал, за да поеме такава отговорност.

Когато кандидатът извоюва тази степен, получава това, което на символичен език се означава като "питието на забравата". Той научава тайни, благодарение на които може да действа без да е непрекъснато смущаван от низшата памет. Всичко това е необходимо за Посветения, защото той трябва да гледа на света с пълно доверие. Той трябва да е в състояние да разкъсва завесата на спомените, която обгръща човека във всеки миг от неговия живот. Ако аз съдя за нещо, което ми се случи днес, според това, което съм изпитал вчера, се подлагам на всевъзможни заблуждения. Разбира се, това съвсем не означава, да се отхвърли натрупания в живота опит. Напротив, човек е длъжен да го съхранява по възможно най-добър начин. Но като Посветен той трябва да е способен за всяко ново събитие в живота си да съди единствено от самия себе си и да не бъде смущаван от спомените на миналото. Аз съм длъжен във всеки миг от моя живот да очаквам от даден предмет или Същество съвършено ново откровение. Ако съдя за новото според критериите на миналото, аз се излагам на опасността от всевъзможни грешки.

Споменът на миналите опитности се оказва полезен тъкмо защото ми позволява да виждам новото. Ако не бих разполагал с определен минал опит, вероятно нямаше да виждам нито едно от качествата на даден предмет или дадено Същество. Опитът трябва да служи тъкмо за да виждам новото, а не за да съдя за него според критериите на миналото. В това отношение Посветеният култивира в себе си точно определени способности, благодарение на които му се открива много от това, което остава скрито за непосветения.

Второто "питие", което се предлага на Посветения, е "питието на спомена". С негова помощ той постига онази способност, която му позволява непрекъснато да се докосва до по-висшите духовни тайни. За тази цел обикновената памет не е достатъчна. Човек трябва да стане едно цяло с висшите истини. Съвсем не е достатъчно той да знае за тях; по най-естествен начин те трябва да станат неизбежна съставна част от живота му, каквито са например храната и водата за обикновения човек. Те трябва да се превърнат в цел на обучението, в навик. Върху тях не трябва да се разсъждава в обикновения смисъл на думата; те следва да изразяват себе си чрез самия човек и да протичат в него, подобно на жизнените процеси в неговия организъм. Така в духовен смисъл, Посветеният все повече се приближава до това, което природата е направила от него във физическия смисъл.

ПРАКТИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ

След като човек е култивирал своите чувства, мисли и настроения според описаните методи в хода на подготовката и посвещението, той предизвиква в своята душа и в своя Дух структури, подобни на тези, които природата е изградила в неговото физическо тяло. Преди това култивиране душата и Духът са като неорганизиран общи маси. Ясновидецът ги възприема като взаимно проникващи се спираловидни

мъглявини, оцветени и матово просветващи предимно в червени, в червено-кафяви, а често и в червено-жълти оттенъци. След култивирането те започват, разбира се в духовен смисъл, да светят в жълто-зелени и зелено-сини цветове, показвайки при това един правилен строеж. Човек постига този правилен строеж и свързаните с него висши познавателни способности, като внася в своите чувства, мисли и настроения такъв ред, докакъвто природата е стигнала в неговите телесни функции, изразяващи се в зрение, слух, дишане, храносмилане, говор и т. н. Така окултният ученик постепенно се научава да диша и вижда с душата, да чува и говори с Духа и т. н.

Тук ще обсъдим по-подробно само отделни практически указания, отнасящи се към душевното и духовно самовъзпитание. Общо взето, това са правила за навлизане в Тайната Наука, които всеки може да следва сам, дори и без да се задълбочава в останалата част на обучението.

Обучението трябва да напредва в дух на търпение. Всеки полъх на нетърпение сковава, дори умъртвява спящите в човека висши познавателни способности. Не трябва да изискваме незабавен достъп до необхватните простори на висшите светове. Защото в този случай, те по правило остават недостъпни. Да се задоволи с незначително постижение, да запази спокойствие и умереност, ето към какво е длъжна да се стреми душата. Напълно естествено е, ученикът да очаква с нетърпение резултатите от своето окултно обучение. И все пак, той няма да постигне нищо, преди да е овладял това търпение. Съвсем не е достатъчно да се борим с нетърпението само в обикновения смисъл на тази дума, защото тогава то неизбежно ще се усилия. Човек ще живее с илюзията, че нетърпението е вече овладяно, докато в дълбините на душата то укрепва все по-силно. Ние ще постигнем напредък, само ако непрекъснато се отдаваме на една точно определена мисъл и ако напълно се проникнем от нея. Тази мисъл е следната: "наистина, аз съм длъжен да правя всичко възможно за моето душевно и духовно издигане; обаче ще изчакам напълно спокоен, докато висшите сили ме сметнат достоен за просветлението". И ако посочената мисъл се превърне в трайна характерова особеност, човек е вече сигурен, че се намира на прав път.

Тази характерова особеност проличава дори и във външния вид на човека. Погледът става спокоен, движенията сигурни, решенията ясни и точни; всичко, което наричаме невротичност, постепенно изчезва.

Макар и наглед незначителни, тези прости правила са от голямо значение. Нека да си представим например, че някой ни нанася обида. Преди окултното обучение, ние веднага бихме насочили нашите чувства срещу въпросната личност и гняв би изпълнил душите ни. Но при окултният ученик, тези обстоятелства веднага пробуждат следната мисъл:

"Тази обида с нищо не променя моята стойност! "Сега той предприема необходимите действия, но тръгва не от раздражение и гняв, а от състояние на пълно спокойствие и себеувереност. Естествено, не става дума безропотно да се понася всяка обида, с което бихме действували, защитавайки друг човек, и то с пълно право. Веднага следва да се има предвид, че окултното обучение се проявява не в очебийни промени на човешкото поведение, а във фино и тихо преобразяване на неговия чувствен и мисловен живот.

Търпението привлича съкровищата на висшето познание, нетърпението ги отблъсква. С припряност и неспокойствие не може да се напредва във висшите области на Битието. Преди всичко трябва да замлъкнат желанията и страстите. Това са душевни качества, пред които плахо се оттегля всяко висше познание. Колкото и мечтани да са висшите познания, те не са длъжни да се явяват по наше желание. Който се стреми към тях заради себе си, той никога не ги постига. А това изисква преди всички да си истинен и правдив спрямо себе си дори и в най-скритите дълбини на душата. В нищо не бива да се самозаблуждаващ. С непоколебима вътрешна сериозност и безпощадно трябва да гледаш своите собствени грешки и слабости право в лицето. В мига, когато се опиташ да оправдаеш една или друга твоя слабост, ти издигаш трудно препятствие по пътя на твоето духовно развитие. Подобни препятствия можеш да отстраниш само чрез себепознанието. Съществува само един начин, за да премахнеш твоите грешки и слабости и този начин е вярно да ги разпознаеш.

В човешката душа дремят и могат да бъдат пробудени всевъзможни състояния. Ако човек спокойно изучи своите слабости, той може да подобри дори своя разум, своя интелект. Естествено, този вид себепознание е трудно, защото изкушението към самозаблуда е огромно. Само който се научи да бъде истинен спрямо себе си, може да застане пред портата на висшето познание.

От окултния ученик трябва да изчезне и всяко любопитство. Той трябва максимално да отвикне от въпроси, които са предназначени да

задоволят личният му порив към познание. Той е длъжен с молитвен трепет да се вслушва във всичко което говори към тази крайна цел.

В рамките на окултното обучение извънредно важно е да се пристъпи към възпитание на желанията. Не става дума за това да се лишим от желания. Защото всичко, което искаме да постигнем, трябва да бъде обект също и на нашето желание. А едно желание се осъществява винаги, когато зад него стои определена сила. В случая тази сила произтича от правилното познание. "не трябва да желае нищо, преди то да е обхванато от правилно познание" ето едно от златните правила на окултния ученик.

Мъдрецът първо се научава да вниква в законите на света и чак тогава неговите желания се превръщат в сила, готови да се осъществят в действие. Нека се обърнем към един пример. Вероятно мнозина биха желя ли да научат от собствен опит нещо за живота си преди своето раждане. Подобно желание остава напълно безцелно и безрезултатно, докато съответният индивид не вникне антропософски в законите за самата същност на вечността, докато не разпростре своето познание и то в най-дълбоките му и интимни форми върху тези закони. Ако обаче той действително овладее този вид познание, и едва тогава се устреми по-нататък, неговите облагородени и пречистени желания ще му бъдат от несъмнена полза.

Няма никакъв смисъл да подхранваме следното душевно настроение: "Добре, но аз искам да обгърна тъкмо моя предишен земен живот и поради тази причина се подлагам на обучението". Напротив, трябва да сме напълно готови за решителното отстраняване на такова желание, за напредък в обучението независимо от подобно намерение. Радостта от познанието трябва да се поддържа независимо от този личен мотив. Защото само по този начин ще се научим да култивираме съответното желание така, че вложените в него сили да бъдат насочени към осъществяването му.

* * *

Когато изпадам в гняв или раздразнение, аз издигам една бариера в околния душевен свят и неговите душевни сили, предназначени за изграждането на моите духовни възприемателни органи, вече не достигат до мен. Ако например даден човек ме дразни с нещо, той изпраща в околния душевен свят точно определен душевен поток. Докато съм раздразнен, аз не мога да виждам този поток. Моят гняв го прикрива. От друга страна, не бива да смятам, че ако укротя моя гняв, пред мен веднага ще се разиграе някакво душевно (астрално) явление. Защото за тази цел е необходимо още преди това у мен да е развито един вид душевно зрение, един вид душевно око. Наченки на такова око съществува у всеки човек обаче те остават в зародишното си състояние, ако той продължава да се поддава на гняв и раздразнение. Съвсем не е достатъчно само да се

започне борбата с гнева; тя трябва да се води с търпение и упоритост; едва след време един ден ще установим, че това душевно око се е развило. Впрочем за постигането на това състояние, гневът не е единствената пречка, която трябва да бъде преодоляна. Мнозина изпадат в нетърпение и започват да се съмняват, защото години наред са водили борба срещу отделни свои душевни качества без да постигнат яснотавидение. Те са постигнали контрол над някои от тях, но на други са позволили да разрастват още повече. Дарбата за яснотавидение се проявява едва тогава, когато бъдат заглушени всички качества, които подтискат споменатите спящи способности на човека. Несъмнено, първите мигове на яснотавидение (или яснотавидение) могат да настъпят и по-рано; обаче те са като извънредно нежни кълнове, лесно податливи на всевъзможни заблуждения и лесно раними, ако бъдат оставени без необходимите грижи.

Наред с гневът и раздразнението, борбата трябва да се води и срещу други душевни състояния като страхът, суеверието и предразсъдъците, суетата и честолюбието, любопитството и ненужната приказливост, склонността да разграничаваме хората според тяхното обществено положение, пол, произход и т.н. Днес е изключително трудно да се разбере, че борбата срещу такива недостатъци има нещо общо с развитието на човешките познавателни способности. Обаче всеки окултист е наясно, че нещата зависят много повече тъкмо от това обстоятелство, а не от повишаването на интелигентността или от практикуването на изкуствени упражнения. Мнозина вярват, че за да се бори със страхът, човек трябва да е безумно смел; че за да преодолява расовите и съсловни предразсъдъци, трябва да се откаже от различията между хората. Правилното познание е свързано с освобождаване от предразсъдъците. Още на пръв поглед е ясно, че страхът пред дадено явление ни пречи да съдим за него точно; че расовите предразсъдъци ни пречат да проникнем в душата на даден човек. Тъкмо този обикновен усет за нещата окултният ученик трябва да развие в себе си с изключителна прецизност.

Друга пречка за окултното възпитание се оказва всичко, което човек говори, без да го е подложил на основна проверка в своите мисли. Нека с помощта на един пример вземем в съображение следното. Когато някой ми казва нещо и съм готов да възразя, всъщност аз трябва в много по-голяма степен да се съобразя с неговото мнение и чувство, дори с неговите предразсъдъци, а не винаги да налагам моето становище по обсъждания въпрос.

В случая става дума за една дискретна тактичност и окултният ученик следва да й посвети цялото си внимание. Той трябва да прецени до каква степен неговия събеседник ще приеме чуждото мнение и какво значение

може да има то за него. Разбира се, това не е причина да се въздържа от нашето лично мнение. Затова не може да става и дума. Необходимо е просто да се вслушваме максимално точно в разсъжденията на другите и в зависимост от това, какво казват да формираме нашия собствен отговор. В подобни случаи окултният ученик долавя в себе си една точно определена мисъл и ако тя стане постоянна черта на неговия характер, той знае, че вече е на прав път. Ето тази мисъл: "Важното е, не че аз мисля различно от другия човек, а това, той сам да намери истинския отговор с помощта, която аз мога да му дам". След като подобни настроения облъхват душата, те все повече слагат върху характера и поведението на окултния ученик един отпечатък на мекота, която е основно средство при всяко окултно обучение. Твърдостта прогонва душевните сили около теб, които трябва да пробудят твоето душевно око; мекотата отстранява пречките и отваря твоите духовни възприемателни органи. А наред с мекотата ще се развие и една друга душевна способност: Спокойното внимание пред всички нюанси от душевния живот на околния свят при пълно вътрешно мълчание на нашите лични емоции. И ако човек стигне до това състояние, тогава душевния живот на неговото обкръжение започва да му въздейства по такъв начин, че неговата душа се променя и израства, и израствайки се разклонява, както растението прави това сред светлината на Слънцето. Мекота и дълбоко вътрешно мълчание: тези качества отвеждат душата в "светът на душите", а духът в "светът на духовете". "Потъни в спокойствие и тишина, затвори сетивата за всичко, което си научавал чрез тях преди твоето окултно обучение, накара да замлъкнат всички мисли, които по-рано са нахлували в теб по силата на навика, бъди съвсем тих и мълчалив и очаквай с неизменно търпение; едва тогава висшите светове ще започнат да изграждат твоите душевни очи и твоите духовни уши. Не се надявай, че веднага ще "видиш" в света на душите и че веднага ще "чуеш" в света на духовете.

Защото всичко, което вършиш, има връзка с изграждането на твоите висши сетива. Душевно ще виждаш и духовно ще чуваш, едва когато ще разполагаш с тези сетива. И когато прекараш така известно време в спокойствие и средоточеност, ти няма да се залавяш с твоите ежедневни грижи и занимания, без да се замислиш: да, рано или късно, с мен ще стане това, което трябва да стане, стига да съм достатъчно зрял за него. Забрани си най-строго да привличаш висшите сили чрез твоето своеволие".

В началото на пътя всеки окултен ученик получава тези указания от своя Учител. Ако ги следва, той се усъвършенствува. Ако не ги следва, всичките му усилия остават напразни. Но те са трудно приложими само за онзи, на когото липсва търпение и постоянство. Не съществуват

никакви други пречки, освен тези, които всеки сам си създава и които всеки може да избягва, ако действително си постави тази задача. Горният факт трябва непрекъснато да се напомня, защото мнозина имат съвсем погрешна представа за трудностите по пътя на окултното обучение. В известен смисъл много по-лесно е да се преодолеят първите стъпки по този път, отколкото човек се справя с всекидневните житейски трудности без помощта на окултното обучение. Нека посочим още, че тук се предлагат такива методи, които по никакъв начин не крият опасност за телесното и душевно здраве. Несъмнено, има и други пътища, водещи по-бързо към целта, обаче нашето изложение няма нищо общо с тях, понеже те упражняват определени въздействия върху човека, които един опитен окултист не може да приеме. Тъй като отделни подробности от тези пътища са вече достояние на обществеността, длъжни сме категорично да предупредим за техните опасни последици. Поради причини, в които може да се вникне само Посветения, тези пътища никога не трябва да бъдат официално разисквани. А отделните фрагменти от тях, които се появяват тук или там, не водят до нищо добро, а само разрушават здравето, щастieto и душевния мир. Който не иска да влиза в съюз с тъмните сили за чиято истинска същност и произход той не може и да знае нищо, нека изобщо да не се занимава с такива неща.

Тук е уместно да споменем и нещо за обкръжението, всред което е редно да се извършват окултните упражнения. Естествено, за повечето хора външните условия са различни. И все пак този, който предприема своите упражнения всред едно обкръжение, изпълнено само с егоистични интереси, ангажирано изцяло например със съвременната борба за съществуване, трябва да знае, че това обкръжение активно влияе върху изграждането на неговите душевни органи. Разбира се вътрешните закони, формиращи тези органи са достатъчно силни, за да се противопоставят на всякакви вредни влияния. Както дори и най-неподходящите условия не биха могли да превърнат лилията в бодил, така и душевните очи не могат да се превърнат в нещо различно от това, за което са предназначени, независимо от грубо егоистичната атмосфера на нашите модерни градове. Но при всички обстоятелства, препоръчително е за окултният ученик да прекарва известно време всред тихото спокойствие, прелестта и вътрешното достойнство на природата. Особено благотворно се отразява върху окултното обучение, ако то изцяло протича всред зеления растителен свят, всред огрените от Слънцето планински вериги или всред чудния трепет на простодушието. Такава среда довежда вътрешните духовни органи до една хармония, която никога не може да възникне в модерните градове. Известно предимство пред градския човек има този който поне през детството си, е имал случай да диша боровия въздух, да се вглежда в снежните

планински върхове и да наблюдава тихите движения на горските животни и насекоми. Но хората, принудени да живеят в градовете, не бива да лишават своите развиващи се душевни и духовни органи от инспириращото влияние на духовното обучение. Ако очите на един човек не могат всяка пролет да проследяват ден след ден разлистването на зелените поля и гори, тогава пред сърцето си той трябва да постави величествените учения на Бхагават Гита, Тома Кемпийски, самото Евангелие на Йоан, или пък определени текстове от антропософската литература. Има много пътища към върховете на познанието, поради което правилният избор е крайно необходим. Окултистът е в състояние да се произнесе върху характера на тези пътища и то с думи, които за непосветените ще изглеждат твърде странни.

В определени случаи например, някой може да е напреднал изключително много в окултния път. Той може, така да се каже, да се намира само миг преди отварянето на неговите душевни очи, на неговите духовни уши; и тогава той има щастието да се носи над спокойните или може би разярени водни маси, така че завесата пред душевните очи пада и той внезапно става виждащ. В други случаи човек също е стигнал толкова напред, че тази завеса просто сама очаква да бъде свалена, например от тежък удар на съдбата. Ако за обикновения човек подобен удар би довел до пълно изчерпване на неговата сила и до заглушаване на неговата енергия, за окултния ученик всичко това е начало на Просветлението. Трети очаква с търпение и живее дълги години без никакъв видим резултат. Внезапно спокойното съзерцание в тихата му стая се нарушава и около него се разлива духовна светлина; стените изчезват и стават душевно прозрачни; един нов свят се открива пред неговите вече виждащи очи, или прозвучава за неговите вече отворени духовни уши.

УСЛОВИЯ ЗА ОКУЛТНО ОБУЧЕНИЕ

Условията за встъпване в окултно обучение съвсем не са произволни. Те се определят от самата същност на окултното познание. Както даден човек не би могъл да стане художник, ако не иска да вземе четката в ръцете си, така и никой не може да получи окултни познания, ако не желае да изпълни необходимите изисквания на окултния учител. Всъщност окултният учител не може да предложи друго, освен съвети и точно в този смисъл следва да се приема всичко, което той казва. Самият той вече е минал подготвителните пътища към познанието на висшите светове и от собствен опит знае какво е необходимо. Дали някой ще следва същите пътища, изцяло зависи от неговата свободна воля. Ако някой би поискал от учителя указания за окултно обучение без да спазва

предварителните условия, той би приличал на човек, който заявява: Научиме да рисувам, само че не ме карай да се докосвам до четката.

Окултният учител никога няма да предложи нещо, ако то е в противоречие със свободната воля на ученика. Обаче налага се да подчертаем, че един твърде общ стремеж към висшето познание не е достатъчен. Естествено, този стремеж е присъщ на мнозина, но ако човек се задоволява само с него и не зачита специалните условия за окултно обучение, той няма да постигне нищо. Върху този факт следва да се замислят онези, които се оплакват от трудностите на окултното обучение.

Наистина, условията са строги, но не и тежки, така че тяхното изпълнение трябва да бъде резултат на свободната воля. За човек, който не се замисля върху това обстоятелство, изискванията на окултното обучение лесно могат да изглеждат като принуда над душата и съвестта. Но обучението се основава върху изграждането на вътрешния живот и, следователно, окултният ученик е длъжен да предлага съвети, които се отнасят именно към вътрешния живот. Не може да се схваща като принуда нещо, което идва като последица от едно свободно взето решение.

Ако някой се обърне към своя учител с думите: "Сподели с мен твоите тайни, но аз ще си остана в моите досегашни усещания, чувства и представи", той иска нещо напълно невъзможно. В този случай е налице само любопитство и задоволяване на един повърхностен интерес към нещата. А при такова настроение тайното познание никога не може да бъде постигнато.

Нека сега изброим онези условия, които се поставят пред окултният ученик. Налага се да подчертаем, че при тях се изисква не свършено изпълнение, а само стремеж към такова изпълнение. Никой не може да ги изпълни докрай; обаче да поеме пътя на тяхното изпълнение може всеки. Важни са волята и истинското желание да се поеме тъкмо този път.

Първото Условие е следното: Ученикът трябва да обърне внимание върху поддържането на своето телесно и душевно здраве. Естествено, здравето не зависи от волята на човека, но да се стреми към здраве може всеки. Само здравия човек може да има здраво познание. Нито един окултен учител няма да отблъсне ученик, който не е здрав, но непременно ще изисква от него стремеж към здраво словен живот. В тази област човек трябва да запази пълна самостоятелност. Чуждите съвети които в повечето случаи ни се предлагат без да сме ги искали са по правило излишни. Всеки сам трябва да се грижи за себе си. Що се отнася за физическото здраве, по-важно от всичко друго е да се отстранят вредните влияния. Често при изпълнението на нашите задължения ние се поставяме при вредни за здравето условия. Човек трябва точно да преценява кога да постави своя дълг по-високо от грижата за собственото

си здраве. Колко много са нещата, от които той може да се откаже ако има здрава воля! В много случаи окултният ученик трябва да постави дългът над здравето, а понякога и над самия живот; обаче насладата никога. За него насладата може да е само едно средство за здравословен живот. В това отношение човек трябва да е напълно искрен и честен към себе си. Няма никакъв смисъл да се води аскетичен живот, ако решението произтича от мотиви, характерни за един или друг вид наслада. В аскетизма някой може да намери същия комфорт, какъвто друг намира в алкохолизма. И в този случай аскетизма ще бъде напълно безполезен в придобиването на висшето познание.

Мнозина посочват своята жизнена среда като причина за привидните трудности в развитието си. Те казват: "При моите условия на живот аз не мога да се развивам". За много от тези хора може би е желателно да променят своите жизнени условия; обаче за целите на окултното обучение това съвсем не е необходимо. За тези цели, както и да е поставен в живота, човек трябва да опазва преди всичко своето телесно и душевно здраве.

Всяка човешка дейност може да е от полза на човечеството; и за човешката душа е много по-достойно да вникне в необходимостта от една незначителна, дори отблъскваща, но полезна за обществото работа, отколкото да смята: "Тази работа е неподходяща за мен, аз съм призвана за нещо по-добро"

Особено важен за окултния ученик е стремежът към пълно духовно здраве. Нездравият чувствен и мисловен живот във всички случаи ни отдалечава от пътищата към висшето познание. Тук решаващи са ясното, спокойно мислене, както и верният усет за нещата. Нищо не трябва да бъде толкова чуждо за окултния ученик, както склонността към мечтателство, лесна възбудимост, нервност, екзалтация и фанатизъм. Той е длъжен да обхваща всички ситуации в живота с верен поглед, да се ориентира точно при всички житейски обстоятелства, да позволява на външния свят да му говори с умерен и спокоен глас. Навсякъде, където е необходимо, той трябва да изгражда справедливо отношение към живота. Той трябва да избягва всяка едностранчивост и всяко напрежение в своите разсъждения и чувства. Ако окултният ученик не изпълни това условие, вместо във висшите светове, той ще попадне в света на своето собствено въображение. За него меродавно става не истината, а общоприетото мнение. За окултния ученик е по-добре да бъде "трезв", отколкото екзалтиран и фанатичен.

Второто Условие предполага, окултният ученик да изживява себе си като една част от цялостния живот. От изпълнението на това условие зависи изключително много. Разбира се, всеки може да го изпълнява по свой индивидуален начин. Ако например съм възпитател и моят

възпитаник не се развива според желаният от мен идеал, не трябва да се настройвам срещу детето, а срещу самия себе си. И тогава съм длъжен да стана едно цяло с детето, и то дотакава степен, че да се запитам: "Дали пропуските на детето не са всъщност последици от моите лични недостатъци?" Вместо да насочвам недоволството си срещу него, сега аз ще размисля какво трябва да направя, за да може в бъдеще детето да отговори по-добре на моите изисквания.

Подобен усет на нещата постепенно променя у човека целия му начин на мислене. Сега вече аз се обръщам, примерно към един престъпник по съвършено друг начин, отколкото по-рано. Вече съм съдържан в моята преценка и си казвам: "Аз също съм само един човек като него. И може би единствено възпитанието, което съм получил, ме е предпазило от неговата съдба!" И тогава бързо стигам до мисълта, че този мой събрат би бил съвсем друг, ако учителите, работили с мен биха се занимавали и с него. Аз просто съм получил нещо, което му е било от казано; моето благополучие аз дължа само на обстоятелството, че той е лишен от него.

Така стигам съвсем близо до представата, че аз съм само малка частица от цялото човечество и съм солидарно отговорен за всичко, което става по света. Това съвсем не означава, че подобна мисъл трябва да се прояви в чисто външни и агитаторски действия. Най-напред тя трябва тихо да узрее в душата. Едва по-късно и постепенно тя ще се отрази и върху външното поведение на човека. В тази област всеки може да започне промените единствено по отношение на себе си. Безполезно е подобни неща да се превръщат във всеобщи изисквания за човечеството. Лесно е да се посочи какви трябва да бъдат хората; окултният ученик обаче работи в дълбините на душата, а не в нейните повърхностни пластове.

Ето защо би било напълно погрешно ако това изискване на окултния учител се свърже по чисто механичен начин с една или друга политическа пропаганда, с която окултното обучение, естествено, няма нищо общо. По правило политическите агитатори "знаят" какво да искат от другите; но за изисквания към самите себе си те избягват да говорят.

С всичко това е непосредствено свързано и *Третото Условие* на окултното обучение. ученикът трябва да се издигне до убеждението, че неговите мисли и чувства имат за света същото значение, каквото имат и неговите действия. Той трябва да разбере, че еднакво вредно е да мразиш своя близък, както и да го удариш. Следователно, когато работя за моето лично усъвършенствуване, аз допринасям нещо не само за себе си, а за целия свят. От моите чисти чувства и мисли светът извлича същата полза, както и от моето образцово поведение. Докато не се убедя в космическото значение на моя вътрешен живот, аз не съм годен за окултно обучение. Аз се изпълвам с истинско разбиране за значението на моя вътрешен душевен живот само тогава, когато се отнасям към него,

както към целия външен свят. Аз трябва да призная, че моите чувства предизвикват същото въздействие, както и движенията на моята ръка.

Ето че всъщност стигаме и до *Четвъртото Условие*: убеждението, че истинската същност на човека е вложена в неговия вътрешен свят. Който разглежда себе си единствено като продукт на външния свят, като резултат от чисто физическите закономерности, не може да напредва в окултното обучение. За тази цел е необходимо усещането за нашата душевно-духовна същност. Всеки, който развива у себе си усещане, след време започва ясно да различава своя вътрешен дълг от изискванията на външната среда. Той проумява, че едното не може да се измерва непосредствено с другото. Окултният ученик е длъжен да намери златната среда между онова, което налагат външните условия и това, което той сам намира за правилно в своето поведение. Той не трябва да натоварва обкръжението си с неща, които не са по неговите сили; но от друга страна той трябва да е напълно свободен от задължението да изпълнява само изискванията на другите. Признаването на своите истини той трябва да търси единствено в гласа на искрената си и воюваща за познание душа. Обаче от своето обкръжение той трябва да извлече максималното, за да вникне в това, което го формира и е полезно за другите. Така той ще изгради в себе си това, което Духовната Наука нарича "духовни везни". От едната им страна стои едно "открито сърце" за потребностите на външния свят, а от другата "вътрешна увереност и непоколебимата твърдост".

Ето че стигаме и до *Петото Условие*: постоянството в преследване на веднъж взетото решение. Нищо не трябва да отклонява окултният ученик от неговото решение освен сигурното убеждение, че е на грешен път. Всяко решение е една сила, и дори когато тя не дава непосредствен резултат в областта, където е насочена, все пак тя продължава да действа. Резултатът е решаващ само когато мотивът за действие се корени в желанието. Обаче всички действия, извършени под влиянието на желанията нямат стойност за висшите светове. Тук единствено решаваща е любовта към действието. В тази любов трябва да бъде изживяно всичко, което тласка окултният ученик към едно или друго действие. И тогава нищо не може да го спре, когато той реши да превърща своите решения в действия, колкото и чести да са външните неуспехи. Така той стига до там, че независимо от външните резултати, намира удовлетворение в самите действия. Той ще се научи да принася в жертва на света своите действия и цялата своя същност; независимо от това как светът гледа на тези жертви. За тази жертвена служба трябва да е готов всеки, който поема пътя на окултното обучение.

Шестото Условие изисква от ученика да развие чувството на благодарност спрямо всичко, което му се случва във физическия свят.

Той трябва да гледа своя личен живот като дар от целия Космос. Колко много неща са необходими, за да може всеки от нас да получи и поддържа своя живот! Колко много дължим на природата и другите хора! Към такива мисли трябва да е склонен всеки окултен ученик. Без тях човек не може да развие у себе си онази всемирна любов, която е необходима за постигане на висшите познания. Нищо към което аз не изпитвам любов, не може да се открие на моята душа. И всяко откровение трябва да ме изпълва с благодарност, защото чрез него аз ставам все по-богат.

Всички изброени условия се обединяват в едно *Седмо Условие*: Ученикът да цени живота според смисъла на вече споменатите условия. Само по този начин той ще предаде единство и цялост на своя живот.

Сега отделните му проявления са поставени в хармония и не си противоречат. Ученикът се приближава към спокойствието, до което трябва да стигне още в първите стъпки на окултното обучение. Ако някой е взел твърдото и честно решение да изпълнява посочените условия той може да се заеме със своето окултно обучение. Той ще се увери, че е готов да следва горните наставления, макар и за някого те да изглеждат твърде повърхностни. Такъв човек може би ще възрази, очаквайки обучението да протича в не толкова строги форми. Обаче всеки вътрешен порив трябва да има своя външен еквивалент. Както една картина не е нещо реално, ако съществува само в главата на художника, така и не може да има окултно обучение без съответните външни признаци. Вярно е, че същността на нещата е в духа, а не във формата, но както формата, лишена от Дух, е безлична и жалка, така и Духът би останал инертен, ако не съумее да създаде за себе си подходящите форми. Посочените условия правят окултния ученик достатъчно силен, за да изпълни и по-нататъшните изисквания на окултното обучение. Ако тези условия останат неизпълнени, той ще застава безпомощен пред всяко ново предизвикателство на живота и няма да постигне необходимото доверие към хората.

А всяко търсене на истината се гради върху доверието и истинската любов към човека. Това търсене трябва да бъде изградено тъкмо на тази основа; дори и да няма никакви видими последици, важното е че то може да се опре на собствените душевни сили. Любовта към човека постепенно трябва да се разшири до любов към всички същества, към цялото битие. Който пренебрегва посочените условия, не може да изпитва любов към създанието, към всякакъв вид творчество, нито пък ще се противопоставя на склонността към разрушение и унищожаване.

Окултният ученик никога не трябва да унищожаваша нищо заради самото унищожаване и то не само в сферата на конкретните действия, но и в сферата на думите, чувствата и мислите. В него трябва да гори радостта

от създанието, от възраждането и той не бива да прибегва към разрушителни действия, освен ако чрез тях ще бликнат нови форми на живот. С това не искам да кажем, че на окултния ученик се препоръчва да остане пасивен наблюдател при експанзията на злото; в злото той трябва да търси онези елементи, с чиято помощ ще го преобрази в нещо добро. За него ще става все по-ясно, че най-правилното преодоляване на злото и несъвършенството се състои в създаването на нещо, което е добро и съвършено.

Окултният ученик знае че не може да бъде създадено нещо от нищо, но че несъвършеното може да бъде преобразено в нещо съвършено. Който изгради в себе си известна склонност към творчество и съзидание, скоро открива в душата си онази способност, която му позволява истински да се противопоставя на злото. Ако човек встъпва в едно окултно обучение, трябва да е наясно, че неговата мисия ще е да гради, а не да разрушава. При това той е длъжен да усвоява във волята си за честна и жертвоготовна работа, а не в посока на критика и разрушение. Длъжен е да потъва също и в молитвено смирение защото трябва да научи и това, което още не познава. Работа и молитвено смирение: Ето двете основни чувства, които се изискват от окултния ученик.

Мнозина констатираат, че не напредват в обучението, въпреки непрекъснатите им според тях, усилия. Причината е, че те не са разбрали истинския смисъл на работата и молитвеното смирение. Една дейност ще остане без успех, ако тя се предприема само заради успеха; също и всеки вид обучение, ако то протича безмолитвено смирение. Истинският напредък идва не от успеха, а от любовта към работата. И когато ученикът се стреми към здраво мислене и точни преценки, той не трябва да смущава своето молитвено смирение с проява на недоверие и съмнение.

Окултният ученик съвсем не се поставя в никаква робска зависимост, ако преди да обхване едно становище със своя собствен разум, го посрещне с доверие и пълно спокойствие. Онези, които са напреднали в познанието, знаят, че го дължат не на своите егоистични и лични преценки, а на способността си спокойно да изслушват и приемат всичко, до което се докосват. Нека не изпускаме предвид, че когато съдим за дадено нещо, ние изобщо не се стремим да го изучаваме. Следователно, ако искаме само да съдим, ние не можем вече да се учим. А в окултното обучение става дума именно за учене. Там човек трябва да е проникнат от твърдата воля да бъде ученик. Ако не разбира нещо, по-добре е да не съди за него, отколкото да съди погрешно. Разбирането ще дойде по-късно. Колкото по-нагоре се издига човек по стъпалата на познанието, толкова по-необходимо става за него онова спокойно, съзерцателно вслушване, за което вече става дума. В духовния свят всяко познание,

всеки вид действие и всяка форма на живот са несравнимо по-нежни от техните съответствия във физическия свят. Колкото повече разширява кръга на своите действия толкова по-фини стават те.

Тъкмо поради тази причина хората стигат до толкова различни "гледнища" и "становища" относно висшите светове. Но в действителност за висшите истини е валидно само едно мнение. И човек може да стигне до това мнение, само ако чрез работа и молитвено смирение се издигне до там, откъдето вижда истината с несъмнена точност. До погрешни изводи стигат само тези, които не са достатъчно подготвени и съдят за нещата според своите рутинни представи и мисли. Както математическата теорема може да има само едно мнение, така е и за нещата, които се отнасят до висшите светове. Но за да стигне до това "мнение", до този "възглед", човек трябва да се подготви. И ако се замислим върху всичко това, условията на окултния учител не би трябвало да ни изненадват с нищо. Вярно е, че истината и висшия живот са стаени във всяка човешка душа и че всеки може и трябва да ги има в себе си. Обаче те са заровени дълбоко и могат да бъдат изведени от там, само ако бъдат премахнати всевъзможните пречки и препятствия. Как да се постигне това, можем да научим само от човек с опитности в областта на Тайната Наука. Тайната Наука не налага никому една или друга истина, тя не си служи с никакви догми; но тя посочва един път. Всеки би могъл вероятно след много прераждания сам да намери този път, който окултното обучение е в състояние значително да съкрати.

А така човек стига много по-рано до степента, когато може да действа във висшите светове, където духовните усилия се превръщат в истинска помощ за човешката еволюция. Тези са нещата, които за сега можем да открием относно постигането на висшето познание. В следващите глави подробно ще бъдат описани промените, които настъпват във висшите съставни части на човешкото същество /в неговия душевен организъм, или астралното тяло/ по време на окултното обучение. По този начин върху досегашното изложение ще падне нова светлина и ние ще вникнем още по-дълбоко в неговия смисъл.

ВЪРХУ НЯКОИ ОТ ДЕЙСТВИЯТА НА ПОСВЕЩЕНИЕТО

Един от основните принципи на истинската Тайна Наука е този, че всеки, който ѝ се посвещава, върши това с пълно съзнание. Той не предприема и не върши нищо, без предварително да знае неговите последици. Един окултен учител, предлагащ някому своите указания и съвети, винаги ще предупреди какви последици ще настъпят за тялото, душата и Духа на този, който поема пътя към висшето познание.

Тук ще опишем основните въздействия върху душата на окултния ученик. Само този който е запознат с нещата, може да предприема в

пълно съзнание упражненията, водещи до познание на свръхсетивните светове. В окултното обучение не може да се постъпи по друг начин и там всяко несигурно напипване в мрака е нещо строго забранено. Ако някой не напредва с отворени очи, може да стане медиум, но не и ясновидец в смисъла на Тайната Наука.

У всеки, който съзнателно практикува описаните по-горе упражнения за постигане на свръхсетивни познания, настъпват известни промени в неговия душевен организъм или в т.н. астрално тяло. Астралното тяло е възприемаемо само от ясновидеца. Можем да го сравним с един малко или много светещ духовно-душевен облак, в чийто център се намира физическото тяло на човека*. (**Астралното тяло на човека е подробно описано в моята "Геософия"*). В астралния организъм стават видими по духовен път човешките инстинкти, желания, страсти и представи. Например чувствените желания биват възприемани под формата на тъмно-червени излъчвания. Една чиста и благородна мисъл се проявява под формата на червено-виолетово излъчване.

Строгото понятие на логично мислещия човек се проявява като жълта фигура с ясно очертани контури. Неясната и объркана мисъл на един разсеян човек наподобява форма с неопределени контури. Мислите на хората с едностранчиви и закостенели възгледи са с остри и неподвижни контури, а подвижните и променливи очертания са характерни за лица, отворени към убежденията на другите*. (** При всички следващи описания трябва да се помни: при "виждането" на един цвят се има предвид "духовно виждане"*). Когато ясновидецът казва "аз виждам червен цвят", това означава: "В душевно-духовния свят аз имам едно изживяване, което прилича на впечатлението от червения цвят в условията на физическия свят". Впрочем този израз се употребява само защото в подобни случаи е напълно естествено ясновидецът да се изрази с думите: "Аз виждам червен цвят". В противен случай лесно се стига до смесването на едно цветно видение с действителната свръхсетивна опитност на ясновидеца. Колкото повече напредва човек в своето душевно развитие, толкова по-правилно се организира неговото астрално тяло. У хора с недостатъчно развит душевен живот, астралните тела са също зле формирани и неорганизирани. Но дори и всред такива зле организирани астрални тела, ясновидецът различава една формация, която ясно се отделя от заобикалящата среда. Тези формации се простират от вътрешността на главата до средата на физическото тяло и се проявява като един вид независим организъм, притежаващ свои собствени системи и органи.

Органите, за които ще става дума, могат да бъдат възприети по духовен път в близост до следните участъци от физическото тяло:

ПЪРВИЯТ е между ДВЕТЕ ОЧИ;
ВТОРИЯТ в областта на ЛАРИНГСА;

ТРЕТИЯТ в СЪРДЕЧНАТА област;
ЧЕТВЪРТИЯТ е в съседство с ПЪПНАТА област;
ПЕТИЯТ и ШЕСТИЯТ се намират в КОРЕМНАТА област.

На окултен език тези формации се наричат "колела" (чакри) или "лотосови цветове". Те носят това име поради известна прилика с тях; а иначе следва да сме наясно, че подобен израз е по-скоро метафоричен, както в анатомията означаваме двете белодробни половини като белодробни "крила". Както в случая е ясно, че не става дума за "крила", така стоят нещата и с "лотосовите цветове".

При недостатъчно развития човек тези "лотосови цветове" са оцветени в тъмни и неподвижни багри. Обаче при ясновидецът те са подвижни и светли. При медиума те имат подобен вид, макар и с доста съществени различия, за които тук няма да се спираме.

Когато окултният ученик започне своите упражнения, първото събитие е, че лотосовите цветове започват да светят, а по-късно и да се въртят. Едва след този момент настъпва способността за ясновиждане. Защото тези "цветове" са сетивни органи на душата. Тяхното "въртене" е израз на факта, че ученикът има вече своите свръхсетивни възприятия*.(** Относно "въртенето" и "лотосовите цветове" е в сила забележката, която направихме за "виждането на цветовете*). Никой не би могъл да вижда в свръхсетивния свят, преди да е развил своите астрални сетива.

Духовният възприемателен орган, намиращ се в близост до ларинкса, позволява да се вникне с ясновиждащ поглед в начина на мислене, характерен за другите хора, както и да се разбират истинските закони на природните явления. Органът в близост до сърцето позволява на ясновиждащото познание да вникне в душевното състояние на другите душевни същества и който го е развил в достатъчна степен, може да се добере също и до скритите сили в животинския и растителен свят. Сетивният орган разположен в пъпната област възприема душевните способности и таланти, като наред с това той вниква в значението, което имат животните, растенията, металите, атмосферните явления и т. н. за природния свят. Органът в близост до ларинкса има 16 "листа" или "лъчи"; този до сърцето 12; а този до пъпа 10.

С развитието на тези свръхсетивни органи са свързани определени душевни функции и който практикува посочените упражнения, вече допринася с нещо за тяхното оформяне. Осем от листата на "16 листния лотосов цвят" са били вече формиране в предишните етапи от човешката еволюция и днешният човек няма никаква заслуга за това. Той ги е получил като дар от природата, когато все още е разполагал с едно смътно, сънищно съзнание. В тогавашните еволюционни степени на човечеството те са били в действие, макар и тяхната активност да е отговаряла само на посочената по низша степен на съзнание. Когато

човешкото съзнание се "прояснява", "листата" потъмняват и преустановяват своята дейност. Другите 8 листа човек може да изгради сам с помощта на съзнателни упражнения. Така целият лотосов цвят става подвижен и светещ. От изграждането на всяко едно от тези 16 листа зависи придобиването на известни способности. И все пак, както вече казахме, човек може да развие съзнателно само 8 от тях; другите 8 влизат в действие от само себе си. Развитието продължава по следния начин. Човек трябва да насочи своето внимание върху определени душевни процеси, към които обикновено се отнася безгрижно и невнимателно. Има 8 вида такива процеси.

Първият от тях се състои в начина, по който човек се отнася към представите. Обикновено в тази област човек се оставя на случайността. Той чува едно или друго, вижда това или онова и после изгражда своите понятия. Докато той постъпва по този начин, неговият 16-листен лотосов цвят остава напълно бездействен. Едва след като човек вземе възпитанието си в свои ръце, лотосовият цвят оживява. За тази цел човек трябва да внимава при изграждането на своите представи. Всяка от тях трябва да има за него конкретно и точно значение. В нея той е длъжен да вижда определено послание от страна на външния свят. Длъжен е да не допуска случайни представи и да насочва живота на своите понятия така, че те да отразяват външния свят вярно и точно.

Вторият Душевен Процес се отнася и то по твърде сходен начин до човешките решения. Окултният ученик трябва да взема своите решения, дори и най-незначителните от тях, само след сериозно обсъждане на мотивите. Трябва да бъдат избягвани всякакви необмислени прояви и безцелни действия. За всичко той трябва да има своите непоклатими основания, а когато те липсват, не бива да предприема нищо.

Третият Душевен Процес засяга говора. От устните на окултния ученик може да излиза само онова, което има смисъл и значение. Навикът да се говори заради самото говорене е вреден и ни отклонява от верния път. Окултният ученик трябва да избягва формалните разговори, които произтичат разпокъсано и хаотично. В същото време той не бива да се изключва от общуването си с другите. Тъкмо в общуването неговите думи ще стават все по-силни и многозначителни. Той говори и отговаря на всички, но прави това с пълно разбиране и осмисля всяка подробност. Никога той не произнася нещо напразно и не говори нито много, нито малко.

Четвъртият Душевен Процес се състои в регулирането на външното поведение. Окултният ученик насочва своите действия така, че те да са в хармония с действията на другите и с цялата околна среда. Той не предприема действия, които смущават околните или са в противоречие с условията на неговото обкръжение. Той се стреми към поведение, което

хармонира с външния свят и с неговото жизнено равнище. Когато е застава да действва поради външни причини, той внимателно следи за да не допусне несъответствие между едното и другото. А когато действва по собствена инициатива, той трябва да обмисли по възможно най-точен начин последиците от своите постъпки.

Петото Условие се състои в правилната организация на цялостния живот. Окултният ученик се стреми да живее в съгласие с природните и духовни закони. Той еднакво избягва както прибързаността, така и леността. За него животът е арена за работа и той насочва всичките си действия в съответствие с този факт. Грижата за здравето и всички навици имат единствената цел да му осигурят смислен и хармоничен живот.

Шестото Условие се отнася за човешките стремежи. Окултният ученик непрекъснато проверява своите способности и умения; така той напредва по пътя на себепознанието. Той не предприема нищо, което е извън неговите възможности, но и не пренебрегва задачите, които може да изпълни. От друга страна той сам си определя цели отговарящи на високите му идеали и задължения. В живия социален организъм той не се включва механично, а се стреми да обхване задачите си, надхвърляйки ежедневните грижи. Така той се справя със задълженията си по все по-съвършен начин.

Седмият Душевен Процес се състои в желанието да научим колкото е възможно повече от живота. Около окултният ученик не може да се случи нищо, без то да се превърне в повод за нови и полезни опитности. Ако е извършил нещо по неправилен път и несъвършен начин, това ще му послужи за повод, след време да го стори както трябва. В същия дух той наблюдава и действията на другите, като се стреми да натрупа богатство от опитности. Той не предприема нищо, без да се вгледа в изживяванията, които могат да му бъдат в помощ при неговите бъдещи решения.

И накрая, *Осмото Условие*: от време на време окултният ученик трябва да насочва поглед в своя вътрешен свят; да се потопява в самия себе си и да проверява своите основни жизнени принципи, осмисляйки новите си опитности и задължения и размишлявайки върху целите на самия живот.

Всички тези неща бяха вече обсъдени в предишните глави, но тук ще ги споменем само с оглед 16-листния лотосов цвят и неговото развитие. В резултат на упражненията той става все по-съвършен и по-съвършен. Същност от тези упражнения зависи и появата на ясновиждането. Тази дарба се развива толкова по-бързо колкото по-добре са съгласувани човешките мисли и изисквания с процесите на външния свят. Всеки, който мисли или казва нещо, без то да е в съгласие с истината, умъртвява самия зародиш на 16-листния лотосов цвят. В този смисъл, честността и

усета към истината, са градивни сили; а лъжата, лицемерието и липсата на почтеност са разрушителни сили. И окултният ученик трябва да знае, че тук нещата опират не до "добрите намерения", а до реални и конкретни действия. Ако мисля или говоря нещо, което не отговаря на истината аз разрушавам моята свръхсетивна организация, дори и да съм имал най-добро намерения. Когато изброените душевни процеси протичат правилно, 16-листния лотосов цвят започва да свети в прекрасни цветове и да се движи по определени закономерности. Нека повторим, че спомената дарба за ясновиждане не настъпва преди да бъде постигната определена степен от развитието на душата.

Докато са необходими усилия за правилно насочване на нашия живот, тази дарба не се проявява. Окултният ученик не е достатъчно напреднал, ако все още трябва непрекъснато да внимава за всеки един от описаните процеси. Първите следи от ясновиждането се появяват, едва след като той е стигнал дотам, че живее според посочения начин така непосредствено, както всеки обикновен човек в присъщата си среда. Изискванията не бива да бъдат вече изтощаващи, а да се превърнат в навик. Няма нужда от непрекъснати самонаблюдения; всичко трябва да стане навик.

Има определени указания за друг вид изграждане на 16-листния лотосов цвят, но всички те се отхвърлят от истинската Тайна Наука, понеже рушат телесното здраве и моралната сила. Впрочем те са много по-лесни за постигане, отколкото описаните в тази книга, които могат да са на пръв поглед отегчителни и трудни, но водят сигурно към целта, укрепвайки човека физически и морално. Всяко абнормно изграждане на лотосовия цвят има за последица в случай, че се появят признаци на ясновиждане не само илюзии и фантастични представи, но объркване и безпомощност в ежедневието.

Подобно изграждане може да направи ученика страхлив, високомерен, завистлив, своенравен, макар че по-рано той не е имал тези недостатъци. Вече споменахме, че 8 от листата на 16-листния лотосов цвят са претърпели своето развитие в прадалечното минало и че в хода на окултното обучение те се активират от само себе си. Следователно, окултният ученик трябва да насочи цялото си внимание към другите 8 листа. При неправилно обучение често пъти се проявяват само предварително развитите листа на лотосовия цвят, а новите остават недоразвити. Този факт се наблюдава най-вече, когато в обучението се пренебрегва логичното, разсъдъчно мислене. Извънредно важно е окултният ученик да бъде човек с ясно и точно мислене. Не по-малко важно е, тази яснота да се проявява и в неговите думи. Хората, които започват да предусещат нещо от свръхсетивните светове, често става твърде словоохотливи по тези въпроси. Но така те спъват своето собствено развитие. Колкото помалко се говори за тези неща, толкова по-

добре. За тях трябва да се произнася само онзи, който вече е стигнал до определена степен на яснота.

Често пъти в началото на своето обучение, окултните ученици са изненадани колко "нелюбопитни" са учителите спрямо техните опитности и изживявания. За учениците би било най-добре, ако те изобщо не споменават нищо за своите опитности и не обсъждат друго, освен лекотата или трудностите в провежданите упражнения. Защото окултно подготвеният наставник разполага с коренно различни средства за преценка на техния напредък. Когато учениците директно описват своите изживявания, въпросните 8 листа от 16-листния лотосов цвят се втвърдява, вместо да се развиват в подвижни и живи форми. Нека да припомним до помощта на следния пример, взет от свръхсетивния, а от обикновения живот. Да предположим, че научавам една новина и веднага си съставям определено мнение по съответния въпрос.

Наскоро след това получавам нови известия по същия повод, които противоречат на първоначалното съобщение. Ето защо съм принуден да променя предишното си мнение. Като последица от всичко това настъпва едно неблагоприятно въздействие върху моя 16-листнен лотосов цвят.

Съвсем друго би било, ако аз бях съдържан в моята първа оценка, ако бях "замълчал" както в моите мисли, така и в моите думи, докато си изградя разумно и сигурно становище. Постепенно предпазливостта в изграждането и формулирането на дадено съждение, се превръща в отличителен белег на окултния ученик. От друга страна рязко нараства неговата възприемчивост към онези впечатления и опитности, които той мълчаливо е оставил да минат "покрай него", докато натрупа достатъчно вътрешни основания за своето съждение. Тази предпазливост се проявява под формата на синкаво-червени и розово-червени нюанси в листата на лотосовия цвят, докато в противен случай преобладават тъмно-червените и оранжеви нюанси*.
(* Посветеният винаги ще открие аналогията между гореописаните условия на развитието на "16-листния лотосов цвят" и наставленията за "пътят", който Буда дава на своите ученици. Тук не става дума за изучаване на "будизма", а за описание на новите еволюционни моменти според източниците на Антропософията. Обстоятелството, че те съвпадат с учението на Буда не е пречка да ги приемем за истини сами по себе си.)

Развитието на 12-листния лотосов цвят в близост до сърцето се извършва както това на 16-листния цвят. И при него половината от листата са били формиращи в прадалечното минало. Ето защо те не се нуждаят от особени грижи в рамките на окултното обучение; когато човек започне да работи върху другите 6, те се пробуждат спонтанно и започват своето въртеливо движение. Но за да улесним тяхното развитие, окултният ученик трябва съзнателно да насочи своя душевен живот в

точно определена посока. Нека припомним още веднъж, че възприятията които получаваме от отделните духовно-душевени органи често имат съвсем различен характер. 12-листният лотосов цвят осигурява дори възприятия, които са различни от тези на 16-листния. Последният възприема предимно образи и форми. За 16-листния лотосов цвят, начинът на мислене, който е присъщ на даден човек, както и природните закономерности, се проявяват в образи. Обаче те не са спокойни и неподвижни, а подвижни и живи форми.

Ясновидецът, който е развил това сетиво, може да назове формата, чрез която се проявява в назъбена, стреловидна форма; доброжелателната мисъл под формата на разтварящ се цвят и т. н. Строго формулираните и съдържателни мисли изглеждат симетрични и правилни, неясните понятия имат неправилни очертания. Съвършено други възприятия се получават с помощта на 12-листния лотосов цвят. Можем да ги оприличим с усещането за душевна топлина и душевен хлад.

Ясновидецът, разполагащ с този духовно-душевен орган, усеща как от фигурите, които той възприема, се излъчва душевна топлина и душевен хлад. Нека да си представим, че един ясновидец е развил сам 16-листния, но не и 12-листния лотосов цвят. В този случай той би свързал доброжелателната мисъл само с гореописаните фигури. Ако е развил и двата свръхсетивни органа, той забелязва също и онова излъчване на тази мисъл, което оприличихме на душевна топлина. Между другото ще отбележим, че в хода на окултното обучение никога едното сетиво не се развива без другото, така че примерът има само илюстративна стойност. Благодарение на 12-листния лотосов цвят, ясновидецът стига и до едно много по-дълбоко разбиране за същността на природните процеси. Всичко, което е сродно с израстването и развитието, излъчва душевна топлина; всичко, което носи в себе си увяхване, разрушение и смърт, излъчва душевен хлад. Изграждането на свръхсетивните органи става по следния начин.

Първото нещо, което окултният ученик трябва да постигне, е да сложи ред в своите мисли. Това качество се нарича "контрол над мислите". Както изграждането на 16-листния лотосов цвят изисква съдържателни мисли, така и 12-листния изисква вътрешен контрол над мисловния поток. Блуждаещите мисли, възникващи не по логичен път, а по силата на случайни асоциации, деформират този лотосов цвят. Колкото повече една мисъл произтича чисто логически от друга, толкова по-сигурно лотосовия цвят се приближава до своята правилна форма. Ако окултният ученик чуе нелогични мисли, той веднага трябва да си ги представи в техния логичен вид. Той съвсем не трябва да се отдръпне в резигнация от обкръжението на нелогично мислещи хора, за да се грижи за своето лично развитие. От друга страна не трябва да се поддава и на порива, веднага да коригира

всяка нелогична проява около себе си. Много по-добре е, ако напълно спокоен се потопи в своя вътрешен свят и предаде логична и смислена насока на мислите, които връхлитат върху него от външния свят. Тази насока на своите собствени мисли той трябва да запази при всички обстоятелства.

На *Второ Място* окултният ученик се стреми да внесе същата последователност и ред в своите действия. Това качество наричаме "контрол на действията". Всяка непоследователност и дисхармония в поведението деформират лотосовия цвят за който става дума. Когато окултният ученик предприеме определено действие, той задължително ще го постави в логическа връзка със своето дотогавашно поведение. Ако човек днес действа по един начин, а утре по друг, той никога няма да развие този свръхсетивен орган.

Третото Качество се свежда до изграждане на постоянство. До тогава, докато смята определена цел за правилна, окултният ученик не трябва да позволява на никакви влияния да го отклоняват от нея. За него пречките са стимул за постигане на целта, а не повод за отстъпление.

На *Четвърто Място* идва търпението и толерантността към другите хора, същества и неща в живота. Окултният ученик подтиска всяка излишна критика спрямо несъвършенството и злото и се стреми да разбере всичко, което среща по своя път. Както Слънцето свети и за лошите, за злите, така и той не трябва да ги лишава от своята проникновена обич и разбиране. Ако окултният ученик се изправи пред някаква неприятност, той не упреква никого, а се съобразява с необходимостта и се стреми, доколкото му позволяват силите, да тласне нещата в добра посока. Той не само че уважава чуждите мнения, но се старае да се постави на мястото на другия.

На *Пето Място* идва пълната непредубеденост спрямо нещата в живота. В този с мисъл често говорим и за "вяра", за "доверие". Окултният ученик се отнася към всеки човек и към всяко живо същество тъкмо с това доверие и се ръководи от него и своите действия. Когато чува нещо, той никога не си казва: "Аз не мога да повярвам, защото то противоречи на моите досегашни убеждения". Напротив, той е готов винаги да съпостави своите убеждения с тези на другите хора, и ако трябва да ги коригира. Той е непрекъснато отворен за всичко, което среща по своя пъти. Той има пълно доверие в резултатността на своите действия и от характера си е прогонил всяка боязливост и съмнение. Ако е стигнал до някакво убеждение, той има и доверие в силата на това убеждение. Дори и хиляди неуспехи не могат да го разколебаят. Това е "вярата, която премества планини".

Шестото Качество се изразява в постигането на душевно равновесие. Окултният ученик се стреми към умерено и спокойно настроение както в

моменти на скръб, така и в моменти на радост. Той еднакво избягва както неистовото веселие така и мрачното отчаяние. Нещастieto и опасността го заварват готов за действие, също както радостта и успеха.

В различните антропософски текстове читателите многократно се натъкват на тези "шест качества", необходими за постигане на Посвещението. Тук трябва да посочим тяхната връзка с онези по-висши душевни органи, които нарекохме "12 листни лотосови цветове". Окултното обучение винаги може да посочи специални указания за ускорено израстване на лотосовите цветове, но и в този случай правилните им форми зависят от споменатите качества.

Ако те бъдат пренебрегнати, лотосовите цветове израстват в уродлив вид. Ето защо, дори и при появата на ясновидство, изброените душевни качества в този случай могат да се манифестират не като "добри", а като "зли" сили. И тогава човек може да стане особено нетолерантен, боязлив и преизпълнен с антипатия спрямо своето обкръжение. Той може, например, да се издигне до един много фин усет за състоянието на другите души и да ги избягва или мрази. Поради душевният хлад, който усеща от противоположните мнения, той престава да ги зачита, или се отнася към тях с явна враждебност. Ако към всичко казано се прибави спазването на известни предписания, които окултните ученици получават само устно от окултните учители, настъпва значително ускоряване в развитието на лотосовите цветове.

Предписанията, за които става дума тук, водят до едно истинско окултно обучение. Но те са полезни не само за този, който иска или може да приеме окултното обучение, а за всеки човек, желаещ да промени своя живот в посочения смисъл. Защото въздействията върху човешкото астрално тяло, макар и бавно, настъпват във всички случаи. Спазването на тези предписания е неизбежно за окултния ученик. Ако той се опитва да напредне в окултното обучение без да ги спазва, би навлязъл в духовните светове с недоразвити свръхсетивни органи и вместо да познае истината, ще стане жертва на всевъзможни измами и илюзии. В известен с мисъл той ще стане ясновиждащ, но фактически ще потъне в още по-голяма слепота, защото преди е имал сигурната опора на физическия сетивен свят, а сега е надникнал зад сетивния свят и неизбежно ще допуска грешки относно самия него, преди да е постигнал сигурност във висшите светове. Много вероятно е да загуби всякаква ориентация в живота си и изобщо да се лута объркан между истината и заблуденията.

Ето защо *търпението* е толкова необходимо. Антропософията, или науката за Духа не може да гарантира напредък с помощта на своите предписания, ако нейните последователи са лишени от твърдата воля да развият "лотосовите цветове" в себе си.

Ако в атмосфера на пълно спокойствие човек не постигне тяхната съответстваща форма, лотосовите цветове израстват в грозен и уродлив вид. Науката за Духа подпомага узряването, обаче правилните форми на лотосовите цветове зависят от общата насока на живота, за която вече става дума. От особена важност за душевните усилия, свързани с развитието на 10-листния лотосов цвят. Тук нещата опират до съзнателен контрол над сетивните впечатления, а в началният стадий на ясновидството, този контрол е крайно необходим. Единствено чрез него могат да бъдат премахнати източниците на многобройни илюзии, както и на произвол в духовния свят. Обикновено човек не си дава сметка за влиянията, които определят неговите мисли и спомени.

Нека вземем следния пример: даден човек пътува с влак и е погълнат от една мисъл. Внезапно тази мисъл взема свършено друга посока. Той си припомня някакво събитие, станало преди много години и го свързва със сегашната мисъл. Обаче той изобщо не забелязва, че през прозореца е зърнал нечие лице, имащо голяма прилика с някого, който е взел участие в споменатото събитие. До неговото съзнание стига не гледката от прозореца, а нейното последствие. Ето защо смята, че всичко му е "хрумнало от само себе си". И колко подобни случаи има в живота. Колко много фактори се намесват в него, за които само сме чели или слушали, без да са обхванати от нашето съзнание. Случва се например, някой да не понася даден цвят; обаче той съвсем не си дава сметка, че причината е в неговия училищен възпитател който го е измъчвал преди много години, облечен в костюм със същия цвят. Безброй илюзии в нашия живот се основават на такива несъзнателни асоциации. Много неща се отпечатват върху душата, без тя да ги фиксира в съзнанието.

Ето друг случай. Някой научава от вестника за смъртта на свой близък и започва настойчиво да твърди, че още "вчера" е предсказал тази смърт, макар и да не е виждал и чул нищо, което да го наведе на подобна мисъл. И наистина, вчера тази мисъл е изплувала като от "само себе си". Но той пропуска една подробност. Няколко часа, преди да му хрумне тази мисъл, той е бил на гости у свои познати. На масата бил поставен вестник; макар и без да го чете, погледът му несъзнателно пада върху краткото съобщение за тежкото заболяване на въпросната личност. Полученото впечатление остава незабелязано, обаче като резултат, то дава "предчувствието". Ако размислим върху тези неща, лесно ще се убедим какъв източник на илюзии и фантазии могат да представляват те. Този източник трябва да пресъхне за всеки, който иска да развие своя 10-листен лотосов цвят. Защото благодарение на този лотосов цвят могат да бъдат възприети и най-скритите качества на душата. Обаче тези възприятия са истинни само тогава, когато възможността за споменатите илюзии е напълно отстранена. За целта окултният ученик трябва да стане

господар на всичко, което струи към него от външния свят. Той трябва да стигне до онова състояние, при което практически изключва всяко нежелано от него впечатление.

А такава способност може да се постигне единствено в резултат от интензивен вътрешен живот. Върху нас трябва да действуват само онези неща, към които насочваме нашето внимание; произволни сетивни впечатления не бива да допускаме. Ще виждаме само това, което искаме да видим; нещата извън нашето внимание, в действителност няма да ни ангажират с нищо. Колкото по-енергична е вътрешната работа на душата, толкова по-сигурно ще бъде постигната въпросната степен.

Окултният ученик трябва да избягва случайните слухови и зрителни впечатления. Той е длъжен да бъде единствено там, където отправя силата на своя слух и своето зрение. Дори и всред оглушителен шум, той ще чуе само това, което иска; погледът му ще спира само върху онези неща, към които се обръща напълно съзнателно. А срещу всички несъзнателни впечатления, той трябва да застане с един вид здрава душевна броня. В този смисъл той трябва да бъде особено внимателен към своя мисловен живот. Обучението изисква, да си избере определена мисъл и да доразвива само онези логически следствия, които извлича от нея в пълна будност и напълно свободно. Тук обикновените и случайни хрумвания нямат място. Ако пожелае да свърже една мисъл с друга, той внимателно ще проследи откъде и как е възникнала втората мисъл. Но той отива още по-нататък. Ако например изпитва известна антипатия към нещо и някого, той я обуздава и търси съзнателен отговор, обясняващ неговите чувства. По този начин в душевният му живот се намесват все по-малко несъзнателни елементи. 10-листният лотосов цвят постига своята правилна форма, само чрез такава строга самодисциплина.

Духовният живот на окултният ученик трябва да протича в атмосфера на непрекъснато внимание; нещата, към които не иска или не трябва да насочва своето внимание, остават встрани. Към подобна строга самодисциплина се прибави една или друга медитация, извлечена от указанията на Духовната Наука, лотосовият цвят в стомашната област постепенно узрява и това, което описаните свръхсетивни органи по-рано възприемаха само като форми и топлина сега се изпълва с духовна светлина и с цветове. Така се открояват, например, човешките таланти и душевните способности, както и скритите сили и качества на природния свят. По този начин цветната аура на живите същества става видима; околният свят се променя и ни показва своята душевна страна.

Нека добавим, че тъкмо в този период от развитието е необходимо максимално внимание, защото намесата на несъзнателните спомени тук е особено дейна. Ако това не беше така, мнозина щяха да притежават въпросното сетиво, понеже то се проявява почти веднага, след като човек

действително постави под свой пълен контрол всички впечатления, идващи от неговата съзнателно изграждана сетивно-свръхсетивна организация. А тя остава изцяло пасивна, ако надмощието е на страната на външните сетивни впечатления.

Значително по-трудно е изграждането на "16-листния лотосов цвят" разположен в средата на тялото. За тази цел чрез своето себесъзнание окултният ученик трябва да постигне съвършена хармония между тяло, душа и Дух. Процесите на физическия организъм, влеченията и страстите на душата, мислите и идеите на Духа всички те трябва да заживеят в пълно съзвучие. Тялото трябва да бъде така пречистено и облагородено, че неговите органи да се подчиняват единствено на импулсите, които работят в служба на душата и Духа. Благодарение на тялото, душата не трябва да се увлича в горещи желания и страсти, влизащи в противоречие с правилното и точно мислене. От своя страна духът е длъжен да не се налага над душата както господар над робите си с присъщите си нравствени категории и закони. Душата сама трябва да им се подчини, и то свободно, по своя собствена воля.

Дългът не трябва да застава пред окултния ученик като една външна и принуждаваща сила, а като сила, която той следва, защото я обича. Той трябва да формира за себе си една свободна душа, добре балансирана в своя чувствен и духовен потенциал.

Окултният ученик спокойно може да се довери на своята чувственост, понеже тя е достатъчно пречистена и не може да му попречи с нищо. Той вече не е длъжен да обуздава своите страсти, защото те сами по себе си следват пътя на доброто. Докато човек изпитва нужда да се изтезава и самобичува, той не може да се издигне над определената степен от окултното обучение. В окултизма няма стойност нито една добродетел, която се постига с външна принуда. Ако човек е измъчван от низши желания, независимо дали те са от телесно или от душевно естество, това винаги смущава неговото окултно обучение, дори и да им се противопоставя с всички сили. Ако например някой избягва една чувствена наслада, с цел да се пречисти, това лишние му помага само ако тялото не е принудено да страда. Оказа се, че тялото желае тази наслада и въздържанието е без никаква стойност. В последния случай може би е по-добре, ако човек временно се откаже от преследваната цел и изчака по-благоприятни обстоятелства, дори и това да стане в следващото му прераждане. Често пъти съзнателният отказ е много по-голямо постижение от напразните усилия да напреднем при явно неподходящи условия.

Изграждането на 16-листния лотосов цвят позволява да общуваме със Съществата от по-висшите светове, при условие, че те се проявяват в душевния свят. Обаче окултното обучение не препоръчва изграждането

на този лотосов цвят, преди ученикът да е дотолкова напреднал, че да издига своя *Дух* в още по-висши области на духовния свят. Това проникване в същинския духовен свят по правило се съпровожда от лотосовите цветове. В противен случай ученикът изпада в объркване и несигурност. Дори и да постигне виждането в духовния свят, мъчително ще му липсва способността за правилна преценка на това, което вижда. Впрочем качествата, необходими за изграждането на 16-листния лотосов цвят са вече известна гаранция срещу всяко объркване, срещу всяка несигурност. Защото трудно ще се обърка този, който е постигнал пълно равновесие между своите сетивни възприятия /тялото/, страстите (душата) и идеи (Духът). Все пак, необходимо е нещо повече от тази гаранция, за да се издигне човек до възприемането на живи и самостоятелни Същества, принадлежащи към един свят, който е толкова различен от физическия. За да притежава сигурност в свръхсетивния свят, окултният ученик има нужда не само от "лотосовите цветове"; той трябва да разполага с още по-висши органи. Тук сме длъжни да добавим още нещо относно формирането на т.н. "душевно тяло"*. (**Изразът "душевно тяло" съдържа в себе си известно противоречие. И все пак този израз е подходящ, защото ясновиждащото познание се добива до такива изживявания в духовния свят, които са близки до възприемането на тялото във физическия свят*).

Формирането на "душевното тяло", което вече описахме, позволява на човека да възприема определени свръхсетивни явления. Обаче този, който иска действително да се ориентира в по-висшите светове, не трябва да спира до тук. Обикновеното раздвижване на лотосовите цветове не е достатъчно. Човек трябва да е в състояние да регулира и контролира свободно и в пълно съзнание своите астрални органи. В противен случай той би се превърнал в играчка на външни сили и влияния. За да избегне тази опасност, той трябва да овладее способността да чува така нареченото "вътрешно слово" и за целта да развие не само астралното тяло, но и своето етерно тяло.

Етерното Тяло представлява онази фина организация, която се явява на ясновидеца като един вид двойник на човешкото физическо тяло. То е, така да се каже, междинната степен, свързваща физическото тяло и астралното тяло. Ако някой е надарен с ясновидство, той може, разглеждайки в пълно съзнание друг човек, да се абстрахира от неговото физическо тяло. На една по-висока степен, това не е нищо друго освен упражняване на вниманието. Както обикновения човек може да отклони своето внимание от даден предмет, така че да не го забелязва повече, така и ясновидецът може напълно да заглуши възприятията, които получава от човешкото физическо тяло и то да стане за него напълно прозрачно. По

този начин ясновидецът застава пред т.н. етерно тяло, което е обгърнато и проникнато от астралното тяло.

Етерното тяло има приблизителната големина и форма на физическото тяло, така че то изпълва почти същото физическо пространство. То е един изключителен нежен и фин организъм*. (* Моля физиците да не се смущават от израза "етерно тяло". В случая думата "етер" само загатва за извънредната "финост" на този организъм и няма нищо общо с "етера" от различните научни хипотези). Характерният му цвят се различава от основните 7 цвята на дъждовната дъга. Всеки, който пристъпва към неговото наблюдение, се убеждава, че подобен цвят просто не съществува в условията на физическия свят. Все пак най-добре можем да го сравним с цвета на току-що цъфналата праскова. Ако искаме да съсредоточим нашето наблюдение единствено върху етерното тяло, необходимо е да заглушим всякакъв вид душевни изживявания с помощта на гореописаното упражняване на вниманието. В противен случай изгледът на етерното тяло значително се променя поради проникващите въздействия на "душевното тяло". Впрочем съставните части на човешкото етерно тяло са в непрекъснато движение. Безброй течения го кръстосват във всички посоки. Тези течения поддържат и регулират самия живот.

Всяко живо същество, всяко растение и животно, притежава свое етерно тяло. А внимателният наблюдател може да открие следи от него дори сред минералите. Първоначално споменатите течения и движения са напълно независими от волята и съзнанието на човека, както е случаят с дейността на сърцето и стомаха във физическия организъм. Това положение на нещата се запазва до онзи момент, когато човек взема в свои ръце изграждането на свръхсетивните способности. До известен смисъл окултното развитие се състои в забележителния факт, че към независимите и неволни движения на етерното тяло, човек прибавя и такива, които той сам и съзнателно предизвиква.

Когато окултното обучение напредне дотам, че описаните в предишните глави лотосови цветове започнат да се движат, ученикът вече е близо до осъществяването на това, което причинява точно определени течения и движения в неговото етерно тяло. Целта на посочените упражнения се свежда до изграждането на един вид център в областта на физическото сърце, където се зараждат етерни движения с всевъзможни духовни цветове и форми. В действителност този център не е някаква механична точка, а един сложен и чудно устроен организъм. Той проблясва и свети в най-различни духовни цветове и форми, които са изключително закономерни и могат да се променят извънредно бързо. Други форми и цветни потоци се разпростират към всички части на физическото тяло и излизат извън неговите очертания, пронизвайки и

осветявайки цялото астрално тяло. Най-главните течения се насочват към лотосовите цветове като навлизат в отделните им листенца и започват да контролират тяхното въртеливо движение; после се устремяват към върховете на листенцата, напускат лотосовия цвят и се изгубват във външното пространство.

Колкото по-напреднал е даден човек, толкова по-обширно поле около него се залива от потоците и движенията на етерното тяло. Между 12-листния лотосов цвят и описаният център в сърдечната област съществуват особено близки отношения. Първоначално етерните потоци се вливат тъкмо там, за да се разклонят после от една страна към 16-листния и 2-листния, а от друга страна към разположените в долната част на тялото 8-листен, 6-листен и 4-листен лотосов цвят. Тъкмо поради това разположение изграждането на 12-листния лотосов цвят изисква особени грижи в хода на окултното обучение. Ако тук се допусне известна грешка, нарушава се формирането на цялата свръхсетивна организация на човешкото същество. От всичко казано, лесно можем да си дадем сметка за дълбоко интимния характер на окултното обучение и за това с каква прецизност трябва да се работи, ако искаме нещата да се развиват нормално. И без друго е ясно, че указания за изграждане на свръхсетивни способности може да предложи само този, който говори от личен опит и е в състояние да гарантира тяхната целесъобразност.

Когато окултният ученик следва предписаните указания, той поражда такива потоци и движения в своето етерно тяло, които са в пълна хармония със законите и еволюцията на света, коумто той принадлежи. Ето защо тези указания са един вид отражение на самите еволюционни закони. Те се състоят във вече споменатите и подобни на тях упражнения за медитация и концентрация, които имат точно определени въздействия. Окултният ученик е длъжен редовно да изпълва цялата си душа със съдържанието на тези упражнения. Започва се с най-достъпните упражнения, целящи да задълбочат и средоточат мисловната дейност на ученика. Благодарение на тях мисленето се освобождава от всички сетивни впечатления и опитности. То се съсредоточава, така да се каже, в една точка, която човек държи под пълен контрол. Така се изгражда един временен център за потоците на етерното тяло. Първоначално той е разположен не в сърдечната област, а в главата, и за ясновидеца се превръща в изходна точка за движенията на етерното тяло.

Вероятност за успех има само онова окултно обучение, което започва тъкмо с този временен център. Ако той още в началото би бил изместен в сърдечната област, ясновидецът би имал известни прозрения в свръхсетивните светове, обаче не би могъл да ги свързва по някакъв начин с нашия физически свят. А за човека от съвременния етап на еволюцията, това е една безусловна необходимост. Ясновидецът не може

да си позволи мечтателство; той е длъжен да запази здрава почва под нозете си. След период на укрепване, споменатият център се измества от главата в посока към ларинкса. Този процес настъпва в хода на медитацията. И тогава от тази област движенията на етерното тяло се насочват извън и осветяват цялото душевно пространство около човека.

Едно следващо упражнение подпомага окултният ученик, за да определя сам положението на своето етерно тяло. Докато по-рано то зависеше от външни сили, или от такива, които се коренят във физическото тяло, сега, в хода на окултното обучение човек може да обръща етерното тяло на всички страни. Това става възможно, благодарение на етерните потоци, които се движат приблизително по продължение на двете ръце, тръгвайки от своя център в 2-листния лотосов цвят разположен между очите. Потоците, идващи от ларинкса, се очертават като кръгли форми, като част от тях поемат към 2-листния лотосов цвят, за да продължат от там под формата на вълнообразни движения по протежение на ръцете.

Другата последица от тези упражнения е, че етерните потоци се разклоняват по най-фин начин, образувайки един вид мрежа, която обгръща цялото етерно тяло. Докато по-рано то не разполагаше с никакви външна преграда, така че жизнените потоци непосредствено нахлуваха в него и се оттегляха към общия жизнен етер, сега външните въздействия трябваше да бъдат най-напред филтрирани през споменатата етерна мрежа. Благодарение на това обстоятелство човек става чувствителен към външните етерни потоци и започва отчетливо да ги възприема. Сега идва момента, когато центърът на подвижното и диференцирано етерно тяло се измества в сърдечната област.

Междувременно медитациите и упражненията за съсредоточаване продължават. Стига се до онази степен, при която човек се доближава до "вътрешното слово". Нещата добиват съвършено ново значение. Духовният слух прониква в тяхната най-дълбока същност; те започват да говорят на човека. Описаните етерни потоци се свързват с вечните закономерности на света, към които принадлежи и самият той. Човек започва да съзживява живота на своето обкръжение и може да го отразява в движенията на етерното си тяло. Така човек прониква в духовния свят и се добира до съвършено ново разбиране за думите, произнесени от великите учител-учители на човечеството.

Сега например словото на Буда и на Евангелията му въздействуват по съвсем нов начин и го пронизват с едно благочестие, каквото по-рано той изобщо не е изпитвал. Защото тяхното слово вече следва движенията и ритмите, които окултният ученик сам е изградил вътре в себе си. Сега той непосредствено знае, че хора като Буда или евангелисти поднасят на

света не своите откровения, а онези, които се изливат в душите им от самата същност на нещата.

Тук следва да обърнем внимание на един факт, който може да бъде разбран само с оглед на вече описаното. Хората, формирани според изискванията на съвременното образование, изобщо не могат да вникнат в многократните повторения, характерни за проповедите на Буда. Но за окултния ученик, те се превръщат в едно чудно съответствие на неговия вътрешен усет за нещата. Защото тези повторения са в хармония с определени ритмични движения в етерното тяло. Отдавайки им се с пълно вътрешно спокойствие, човек постига и съзвучие с етерните движения. И понеже етерните движения са отражение на определени космически ритми, които закономерно се повтарят, вслушвайки се в стила на Буда, човек навлиза в тайните на света.

В Антропософията се говори за четири качества, които трябва да бъдат постигнати по "пътят на изпитанието".

Първото Качество се състои в способността да разграничаваме истината от обикновеното мнение.

Второто Качество се състои в разграничаването между действителните факти и техните външни проявления.

Третото Качество се състои в култивирането на онези шест други качества, за които стана дума в предната глава: Контрол над мислитеконтрол над действията, устойчивост, търпение, доверие, вътрешно равновесие.

Четвъртото Качество изисква любов към осъществяването на вътрешната свобода. Чрез разсъдъчно обхващане на тези качества съвсем не е достатъчно. Те трябва да се изпълтят в душата и то така, че да се превърнат във вътрешни навици.

Нека вземем *Първото* качество: Разграничаването на истината от обикновеното мнение. Това трябва да става по най-естествен начин и човек да е в състояние спонтанно да прави разлика между същественото и несъщественото. Тази степен се постига само ако извършваме своите наблюдения над външния свят в пълно спокойствие и търпение. И накрая погледът се спира по съвсем естествен начин върху истинската стойност на нещата, докато по-рано се е задоволявал с техния външен и преходен смисъл. "Всичко преходно е само символ" тази истина сега се превръща в едно непоколебимо и естествено убеждение на душата. Така трябва да бъде и с останалите четири качества. Ето как финото етерно тяло действително се преобразява под влиянието на описаните четири душевни навици. Благодарение на първия от тях, "разграничаването на истината от обикновеното мнение", възниква етерният център в главата и се подготвя този в областта на ларинкса. Действителното му изграждане става в хода на упражненията за средоточаване, за които вече стана дума.

По този начин напредва и развитието на четирите душевни качества. След като центърът в областта на ларинкса е вече готов, човек свободно може да контролира етерното тяло, включително и споменатата етерна мрежа, осъществявайки точното разграничаване между вечното и преходното. И ако човек постигне това разграничаване, той постепенно започва да възприема духовните явления и факти. Но той съвсем не бива да смята, че решаващи са само онези действия, които са оправдани от формална и логична гледна точка. Дори и най-незначителното действие, най-нищожният жест имат своя смисъл в света, стига да се доберем до съзнанието за него. Нещата опират не до подценяването на ежедневните факти, а до тяхното истинско разбиране.

Вече говорихме за 6-те добродетели, от които се състои *Третото* душевно качество. Те са свързани с 12-листния лотосов цвят в сърдечната област. Към него, както споменахме, трябва да се насочат жизнения поток на етерното тяло. *Четвъртото* качество; стремежът към освобождаване, спомага за узряването на етерния орган в близост до сърцето. Когато това качество се превърне в душевен навик, човек се освобождава от всичко, което е свързано единствено с неговите лични особености. Той престава да съди за нещата от своя гледна точка. Ограничаващите рамки на неговия Аз изчезват. Тайните на духовния свят започват да проникват навътре в него и това всъщност е истинското освобождаване. Защото тези ограничаващи рамки непрекъснато ни принуждават да се отнасяме към нещата и съществата единствено от личната гледна точка. Окултният ученик трябва да се освободи от нея на всяка цена. Ясно става, че произтичащите от Духовната Наука предписания оказват дълбоко въздействие върху човека. Това се отнася и до предписанията, свързани с изграждането на споменатите четири качества. Под една или друга форма те присъствуват във всички мирогледи, които са извлечени от духовния свят. Техните създатели съвсем не са били вдъхновявани от някакво смъртно чувство за истина, а единствено от своето Посвещение.

Своите нравствени закони те черпят от познанието. Те добре знаят, че тези закони оказват въздействие върху по-фините съставни части на човешката природа. Да живееш според нравствените закони, означава да работиш над своето духовно усъвършенствуване. Друг начин да служиш на Космоса, не съществува. Само усъвършенствуването няма нищо общо с егоизма. Защото несъвършеният човек служи по несъвършен начин на човечеството и Космоса. Колкото по-напреднал си, толкова по-добре служиш на другите. "когато розата краси себе си, тя украсява и цялата градина".

Основателите на великите учения и религии са именно най-големите Посветени. Това, което идва от тях, се влива в човешките души. Наред с човечеството, напредва и целия свят. Посветените работят напълно

съзнателно в името на този еволюционен процес. Смисълът на техните указания може да бъде разбран само ако знаем, че идва от най-големите дълбини на човешката природа. Великите Посветени бяха хора на познанието и от него те изковаха идеалите на човечеството. Но човек се приближава до тези предводители, само когато вземе собственото си развитие в свои ръце.

След като човек изгради етерното си тяло според описания начин, пред него се открива един съвършено нов живот. Сега окултното обучение трябва да му осигури съвсем точно подбрани напътствия, за да се ориентира в новите условия. Благодарение на 16-листния лотосов цвят например, той съзира определени духовни форми, принадлежащи на един по-висш свят. Но той трябва да си даде ясна сметка за техните различия с оглед на конкретните предмети или Същества, които са го породили. Първото обстоятелство, което той може да констатира, е че в известен смисъл някои от тези форми се намират под силното влияние на неговите собствени мисли и усещания, докато други форми изобщо не се влияят, или се влияят твърде слабо. Някои форми се променят веднага, щом наблюдателя, разглеждайки ги, си мисли: "ето, това е красиво", а после в хода на съзерцанието, си казва: "а сега, това е нещо полезно".

Формите, произлизащи от минерали или от изкуствено изработени предмети имат особено свойство да се променят спрямо всяка нова мисъл и всяко ново чувство на духовния изследовател. В много по-слаба степен това е валидно за формите, съответстващи на животните. Тези духовно възприемаеми форми са подвижни и пълни с живот. От една страна тази подвижност се дължи на влиянията, идващи от човешките мисли и чувства, а от друга на причини, върху които човек няма никакво влияние. Всред целия този свят от образи и форми, има такива, които първоначално не допускат каквито и да е въздействия от страна на човека.

Окултният ученик може да се убеди, че тези образи не произлизат нито от минералите, нито от изкуствено изработени предмети, нито пък от растенията и животните. Той трябва да ги разгледа като произлизащи от чувствата, инстинктите и страстите на другите хора. Но дори и спрямо тях, той лесно може да установи известно, макар и незначително, въздействие от страна на своите собствени мисли и чувства. И все пак, всред този свят от образи, винаги остава една част, която не се поддава на човешките въздействия.

Да, за едва прохождащия окултен ученик, тази остатъчна част представлява една огромна област от всичко, което той изобщо вижда. Той може да вникне в естеството на тази остатъчна част, само ако наблюдава себе си. И тогава той открива, кои образи се поражат чрез самия него. В тях намират израз неговите желания, неговите действия и т.

н. Един или друг негов инстинкт, едно или друго негово желание, намерение всички те се проектират в съответни образи. Да, целият му характер се отпечатва в тези образи.

Ето как чрез своите съзнателни мисли и чувства, човек може да разпростира влиянието си дори и върху образите, които не произлизат от самия него; обаче върху образите и формите, породени от него в по-висшите светове, той няма никакво въздействие. Следователно, за окултното познание, вътрешният живот на човека, целият свят на неговите инстинкти, желания и представи, се манифестира във външни образи и форми, подобно на другите предмети и същества.

За окултното познание вътрешният свят се превръща в част от външния свят. Както в условията на физическия свят даден човек би могъл да бъде заобиколен с огледала от всички страни и би виждал в тях своя телесен образ, така и в по-висшите светове неговата душевна същност застава пред него под формата на образ. Сега за окултният ученик настъпва момента, когато той трябва да преодолее всички илюзии, свързани с неговата лична ограниченост. Сега той може да наблюдава вътрешните проявления на своята личност, както по-рано е наблюдавал външния свят със своите физически сетива. Постепенно той започва да се отнася към себе си така, както по-рано се е отнасял с нещата и съществата от заобикалящия го свят.

Ако погледът би се отворил за висшите светове, преди човек да е достатъчно подготвен, за да вникне в неговата същност, тогава той би се изправил пред описаните образи на своята душа като пред една огромна загадка. Образите, пораждани от неговите инстинкти и страсти, застават пред него като странни форми, които той възприема като животински, и по-рядко: Като човешки. Наистина, животинските форми не приличат на никое от животните във физическия свят, но все пак известно далечно сходство е налице, макар че за неопитния изследовател разликите могат да са и съвсем незначителни.

След като пристъпи в тези нови области, човек трябва да си наложи и нов начин на мислене. Защото, дори и проявленията на душевния живот да се манифестира като част от външния свят, те са в същото време и отражение на това, което те действително представляват. Ако например в астралния свят различим едно число, трябва да го четем обратно: Ако там то е 265, в действителност то е 562. Ако там разчитаме една сфера, ние я виждаме сякаш се намираме в нейния център. Тези вътрешни възприятия трябва да бъдат предавани съвсем точно. Душевните качества също изглеждат като отразени в обратна форма. Едно желание, отправено към външния свят, се проявява като образ, който се придвижва към лицето, изпитващо това желание. Желания и страсти, произлизащи от низшата природа на човека, могат да приемат животински образи, които се

нахвърлят върху човека. В действителност тези страсти са насочени навън, за да намерят там начин за своето освобождаване. Обаче в този свой напор към външния свят, те се проявяват като един вид нападение върху човека, подхранващ страстните желания.

Още преди да се е издигнал до ясновидството, окултният ученик е в състояние да изучава своите душевни качества чрез спокойно и съсредоточено самонаблюдение. Ето защо, в мига, когато неговия вътрешен свят го пресрещне под формата на един вътрешен образ, той лесно намира необходимите сили и смелост за своята ответна реакция. Хора, които нямат достатъчно подготовка, за да се ориентират в своя собствен душевен свят, няма да познаят самите себе си и ще се отнасят към астралните образи като към чужда враждебна действителност. Вглеждайки се в нея, те ще изпаднат в пристъп на страх и понеже не биха могли да понесат гледката ще се убеждават сами, че всичко това е само едно фантастично въображение, което не води доникъде. И в двата случая човек се натъква на съдбоносни пречки по пътя на своето израстване.

За окултния ученик е абсолютно необходимо да проучи с духовен поглед своята душа, преди да проникне във висшите светове. Защото тъкмо в нея той може да открие онези духовно-душевни факти, които ще е в състояние да прецени по най-добър начин. Ако в условията на физическия свят е успял да постигне задълбочено познание на своята личност и когато после в духовния свят нейния образ се изправи най-напред пред него, той ще може да ги сравни внимателно и спокойно. Той ще може да отнесе по-висшата опитност към нещо познато и ще си осигури здрава почва за следващите стъпки. Обратно, ако срещне други, непознати духовни Същества, той няма да може да прецени тяхната истинска природа и съвсем скоро ще усети, как здравата почва се изплъзва под краката му. Ето защо отново ще подчертаем, че най-сигурния път към висшите светове минава през суровото и строго себепознание. Духовните образи, следователно, са първото, което човек среща по своя път към висшите светове. Защото действителността, която съответствува на тези образи е на самия него. Ето защо окултният ученик трябва да прояви зрелост и на тази първа степен да не се увлича в търсене на други постижения, а да спре своето внимание върху образите. Но всред този образен свят, той скоро започва да различава нещо ново. Неговият низш Аз застава пред него като едно бегло отражение, в което е загатната реалността на неговия висш Аз. От тесните очертания на низшата личност израства видимия облик на духовния Аз. Само от него тръгват нишките към другите, по-висши духовни светове.

Сега идва времето да пристъпим към употребата на двулистния лотосов цвят в областта на очите. Когато той започне да се движи, човекът е вече в състояние да свърже своя висш Аз с още по-висшите

духовни Същества. Етерните потоци от този лотосов цвят се отправят към духовните светове по такъв начин, че съответстващите им движения в човешкото тяло стават напълно достъпни за човешкото съзнание. Както светлината прави физическите предмети видими за окото, така и тези потоци правят духовните Същества видими във висшите светове. Задълбочаването в представите, които дава Антропософията, позволява на окултния ученик да поставя 2-листния лотосов цвят в движение.

В тази фаза от развитието на преден план излиза здравето мислене, нормалната и ясна логика. Висшият Аз, който досега е бил в зародишно състояние и напълно неосъзнат, се ражда за съзнателен живот. Тук имаме работа и то не в символичен, а в действителен смисъл с едно *раждане* в духовния свят. За да бъде жизнеспособен, новородения висш Аз трябва да се появи в света с всичките си необходими органи и заложби. Както природата се грижи за новороденото дете и обикновено му гарантира нормално развити уши и очи, така и еволюционните закони имат грижата да осигурят висшия Аз с всички необходими способности. А законите, гарантиращи изграждането на висшите духовни органи, са идентични със здравите закони на разума и нравствеността, които са валидни за физическия свят. Както новороденото дете се развива в майчината утроба, така и духовният човек изниква от физическото тяло. Здравето на детето зависи от нормалното действие на природните закони в майчината утроба. По същия начин и здравето на духовния човек зависи от законите на здравия разум и прилагането им в условията на физическия живот. Никой не може да роди един здрав висш Аз, без да живее и мисли по здрав начин във физическия свят. Природосъобразният и смислен живот е основата на истинското духовно развитие. Както детето още в майчината утроба живее според природните сили, които след раждането си то започва да възприема със своите сетивни органи, така и висшия Аз на човека живее според законите на духовния свят още по време на физическото съществуване.

Както детето инстинктивно извлича необходимите за живота сили, така и човекът може да извлече необходимите сили от духовния свят, още преди раждането на своя висш Аз. Да, той трябва да постигне това, ако иска неговият Аз да се появи в нормален и добре развит вид. Погрешно би било някой да казва: "Аз не мога да приема антропософската наука за духа, преди сам да съм прогледнал в духовния свят". Защото без задълбочаване в духовните изследване, никой не може да се издигне до свръхсетивното познание. В противен случай той би приличал на едно дете в майчината утроба, което отказва да приеме силите, идващи към него от майчиния организъм, с намерението да си ги достави самостоятелно. Както човешкият зародиш несъзнателно приема

хранителни вещества, така и човек все още неவிждащ в духовния свят може да приеме истините на антропософската Наука за Духа. Съществува един вид интуиция, изградена върху обикновения усет за истината и върху ясни и здрав разум, която ни позволява да вникваме в тези учения дори и без да имаме свръхсетивни опитности.

Човек първо трябва да овладее мистичното познание и едва после да напредва към ясновидството. И ако той промени тази последователност, би заприличал на едно новородено дете, което разполага с уши и очи, но не и с мозък. Дори пред него да се простират светове от багри и звуци, той не би знаел как да пристъпи в тях. Следователно, това което усетът към истината и здравият разум осветляват по пътя на окултното обучение, за ученика се превръща в лична опитност.

Сега той има вече непосредствено знание за своя висш Аз и се убеждава, че този висш Аз е във връзка с духовни Същества от още по-висок ранг, изграждайки с тях една общност. Сега той разбира, че в известен смисъл низшият Аз произлиза от висшия Аз. Разбира още, че неговата висша природа надживява низшата. Сега вече той може да различава в самия себе си преходното от вечното. А това означава не друго, а че от личен опит човек се убеждава в идеята за въплъщението /инкарнацията/ на Азът в по-низшите структури на човешкото тяло. Сега той разбира, че е включен в много по-висши духовни зависимости и че тъкмо те определят неговите качества и неговите съдби. Той се научава да вниква в закономерностите на своя живот, в Кармата. Той вижда, че неговия низш Аз, както е поставен в настоящия живот, е само една от формите, които може да приеме неговия висш Аз. И сега той открива чудната възможност да работи върху себе си от гледна точка на своя висш Аз, така че да става все по-съвършен и по-съвършен. Той забелязва вече и големите различия между хората, дължащи се на различните им еволюционни степени. Над себе си той открива личности, отдавна овладели степените, за които той тепърва ще воюва. Той вижда, че ученията и действията им са инспирирани от висшите светове. Всичко това той дължи на своя пръв поглед в свръхсетивния свят. "Великите Посветени" започват да се превръщат за него в живи факти. Ето даровете, които окултния ученик дължи на тази степен от обучението си: поглед в своя висш Аз, приемане на учението за инкарнацията и кармата, и накрая доближаване до живота на великите посветени. Ето защо ученика, който е постигнал тази степен, се казва че от него е изчезнало всяко съмнение. Ако по-рано той можеше да поддържа своята вяра с помощта на разума и логичното мислене, сега вместо вярата, той разполага с точни знания и непоклоними възгледи за нещата.

В своите обреди, тайнства и ритуали, религиите предлагат външните и видими символи на висши духовни процеси и Същества. Този факт биха

отрекли само хора, които не са проникнали достатъчно дълбоко в религиозния живот. Ако обаче човек сам прогледне в духовната действителност, веднага ще разбере огромното значение на видимите религиозни символи. И тогава религиозната служба става за него един вид гарант за връзката му с духовния свят. След всичко казано до тук се вижда по какъв начин окултния ученик действително се превръща в един нов човек. Сега той постепенно може да се издигне до онази степен, при която чрез потоците на своето етерно тяло ще управлява един още по-висш елемент на живота, постигайки пълна свобода спрямо своето физическо тяло.

ПРОМЕНИ В СЪНИЩАТА НА ОКУЛТНИЯ УЧЕНИК

Едно от дискретните предупреждения, че окултният ученик е постигнал описаните в предходната глава степени, или ще ги постигне в скоро време, е промяната в характера на неговите сънища. По-рано сънищата му бяха произволни и хаотични. Сега те стават в известен смисъл закономерни. Образите им добиват смислен характер и това ги доближава до човешките представи от ежедневието. В тях вече ясно могат да бъдат различавани закономерности, причини и следствия. Променя се и самото съдържание на сънищата. Докато по-рано в тях можеха да бъдат възприемани само отзвуци от ежедневието, деформирани впечатления от околния свят или от собственото физическо тяло, сега се появяват образи, идващи от един непознат свят.

Първоначално сънищата запазват своя общ характер, доколкото те се различават от представите най-вече по символния начин, по който изразяват своите съдържания. Този символичен елемент не може да убегне от вниманието на добросъвестния наблюдател. Да предположим, че някой сънува как е хванал едно отвратително животно и изпитва неприятно чувство от съприкосновението с него. Събужда се и вижда, че единия край на завивката е увит около ръката му. Следователно, възприемането няма конкретен и непосредствен, а именно символичен характер.

Друг пример: Някой сънува, че бяга от своя преследвач и изпитва силен страх. При събуждането се установява, че има пристъпи на сърцебиене. Пълният с трудносмилаема храна стомах лесно предизвиква страшни сънища. Различните процеси, които се разиграват около спящия, също намират съответен символичен израз в неговите сънища. Звучите на стенния часовник могат да породят образа на войскава част, маршируваща под ритъма на барабаните. Един падащ стол може да предизвика твърде драматичен сън, в който шумът се възприема като изстрел.

След като човек започне да развива етерното си тяло, неговите логично подредени сънища запазват своя символичен характер. Обаче те престават да отразяват процесите, разиграващи се в сетивния свят и в човешкото физическо тяло. Към тези логично подредени сънища, които се пораждат от сетивно-физическите процеси, се прибавят и сънищата, които са израз на отношенията от един друг свят. Идва ред на първите опитности, които са недостъпни за обикновеното дневно съзнание. Обаче в никакъв случай не бива да смятаме, че един истински мистик може да превърне своите сънища в един вид послания от висшите светове. Те трябва да бъдат разглеждани по-скоро като първите признаци, свързани с едно по-висше развитие.

Скоро настъпва и друга последица: сънищата на окултния ученик вече не са както по-рано неподвластни на разума; сега те приемат известен порядък, както например будното съзнание упражнява над човешките представи и усещания. Все повече изчезва разликата между будното и сънищното съзнание. Сънуващият е буден, в пълния смисъл на тази дума; а това означава, че се чувствава господар на своите символични представи. Докато сънува, човек фактически пребивава в един свят, който е съвсем различен от света на неговите физически сетива. Преди да е развил духовните възприемателни органи, човек може да си изгради за този свят само неправилни и объркани представи и той би се открил пред човека по същия начин, както сетивния свят се открива пред едно същество, което разполага единствено с наченки на своята зрителна система. Ето защо човек не може да различава в този свят нищо друго, освен отражения от обикновения живот. Обаче той извлича тези отражения именно от сънищата, защото в своите дневни възприятия, душата му ги влага в онези "субстанция", от която е изграден т.н. друг свят. Трябва да сме наясно: наред с обикновения си дневен живот, човек води и един втори, несъзнателен живот в свръхсетивния свят. Всичко, което той възприема и мисли, се отпечатва там; а тези отпечатащи стават видими само ако лотосовите цветове са достатъчно развити. Наченки от лотосови цветове има у всеки човек. Само че с тях дневното съзнание не може да възприема нищо, понеже въздействията върху тях са твърде слаби. По същата причина звездите не могат да бъдат виждани денем: силната слънчева светлина не позволява това.

С други думи, слабите впечатления от духовния свят отстъпват пред мощните впечатления от физическия свят. Само когато нощем сънят затвори пролуките на външните сетива, проблясват смътни и неясни очертания на духовния свят. И тогава сънуващият ще постигне там своите нови опитности. Обаче както вече казахме, първоначално тези опитности не са нищо друго, освен това, което свързаните със физическите сетива представи отпечатват в духовния свят. Човек може да

получи възприятия в свръхсетивния свят, само ако е развил своите лотосови цветове.

Правилната организация на етерното тяло позволява логична и точна оценка на свръхсетивните опитности. Ето как започва общуването на човека с един непознат досега свят. Благодарение на окултното обучение той трябва да постигне двойна цел.

На *Първо Място* трябва да се издигне до онази степен, при която ще отчита наблюденията си в хода на сънищата, все едно че те са извършени в пълна будност. Ако постигне тази степен, той ще може да прави същите наблюдения и по време на обикновеното си будно състояние.

Вниманието му към духовните впечатления се засилва по такъв начин, че сега те не отстъпват пред физическите впечатления, а съществуват наред с тях. След като окултният ученик овладее тази способност, пред духовния му поглед застава една панорама от образи, която описахме в предната глава. Сега той възприема духовните причини на физическите събития. Но преди всичко, в духовния свят той открива своя висш Аз.

Следващата му задача е, така да се каже, вътрешно да израсне в този висш Аз да гледа на него като на своята истинска същност и да ръководи поведението си в съответствие с него. Той все повече се прониква от представата и живото усещане: моето физическо тяло, което по-рано наричах мой "Аз", е само инструмент на висшия Аз. А спрямо низшия Аз той получава усещането, сходно на това на сетивния човек спрямо даден инструмент или, например, превозно средство. Както в последния случай, пътуващият в една кола съвсем няма да я причисли към своя "Аз", дори и да казва "аз пътувам", така и окултистът, казвайки: "аз отивам към вратата", всъщност мисли: "аз придвижвам моето тяло към вратата". Този начин на изразяване се превръща в нещо самопонятно, така че окултният ученик нито за миг не губи здравата опора на физическия свят и доверието си към него. Ако окултният ученик не иска да се превърне в мечтател или фантаст, с по-висшето си съзнание той трябва да обогати и улесни, а не да спъва своя живот във физическия свят, както например постъпва този, който предприема едно дълго пътуване не пеш, а с влак.

Когато окултният ученик постигне това равнище на Азовия живот, или още по времето, когато се издига към висшето съзнание, за него става ясно как може да пробуди духовните възприемателни способности в сърдечната област, респективно свръхсетивния етерен орган и как чрез него да насочва етерните потоци, за които става дума в предишните глави. Тази нова способност за духовни възприятия е елемент от една по-високо организирана "субстанция", която се излъчва от споменатия етерен орган и сред чудесен блясък прониква в подвижните лотосови цветове и в други разклонения на вече развитото етерно тяло. Сега то започва да свети и сияе в околния духовен свят и го прави видим за

висшите сетива, както и Слънчевата светлина прави видими физическите предмети. Как точно се пораждат тези духовно-възприемателни способности в сърдечната област, може да бъде разбрано само бавно и постепенно в хода на индивидуалното развитие.

Практически духовният свят се превръща в обект на познание единствено за този който чрез своето етерно тяло съумее да пренесе еволюционно новите възприемателни способности във външния свят и по такъв начин да осветли неговите процеси и закономерности. Следователно, ясното съзнание за един процес от духовния свят може да възникне единствено при условие, че човек сам го обгръща с духовна светлина. В действителност "Азът", който поражда въпросния духовно-възприемателен орган, не се намира в човешкото физическо тяло, а извън него. Етерният сърдечен орган е само мястото, където човек разпалва духовна светлина. Ако този орган би възникнал на друго място, получените духовни възприятия не биха имали никаква връзка с физическия свят. Обаче човекът е длъжен да се отнася всички духовни процеси именно към физическия свят и чрез самия себе си да ги включва в него. Етерният сърдечен орган е онзи, с чиято помощ висшият Аз прави от низшия Аз свой послушен инструмент.

Впрочем усещането на окултиста към нещата от духовния свят е съвсем различно от усещането на сетивния човек към физическия свят. Последният се намира определена пространствена точка на сетивния свят и възприеманите предмети са "извън" него. Напротив, духовно развития човек се усеща слит с духовните процеси, които наблюдава; усеща се, като че ли е "вътре в тях". В действителност, той се пренася в духовното пространство от едно място на друго. Ето защо според езика на Тайната Наука, той е "скитаният". Никъде той не е у дома си. Ако би застинал на тази степен на своята еволюция, той не би могъл да различи нито един процес в духовното пространство. Както даден предмет или мястото във физическия свят се определят според съответната гледна точка, така стоят нещата и в духовния свят.

Окултният ученик най-напред трябва да потърси едно "място", да го проучи съвсем точно и, така да се каже, да го направи своя духовна собственост. На това "място" той трябва да основе духовно отечество и да отнася към него всичките си свръхсетивни опитности. Така е и в условията на физическия свят: човек винаги оценява нещата според представите, получени в неговото физическо отечество. Един берлинчанин ще опише Лондон по различен начин, отколкото един парижанин. И все пак, духовното отечество има други отличителни белези. В своето физическо отечество човек се ражда без личната си намеса; от него той инстинктивно извлича по време на детството и младостта си редица представи, с чиято помощ неволно осветява всичко

по своя път. Обаче духовното отечество човек трябва да си изгради сам и в пълно съзнание. То става изходна точка, от която окултният ученик предприема своите действия в пълна свобода. Тайната Наука нарича изграждането на духовното отечество с израза "построяването на дом".

Първоначално духовният взор при този стадий се разпростира до духовните отражения на физическия свят, доколкото те се намират в т.н. астрален свят. Там са разположени онези сили, които според своята същност, са сродни с човешките инстинкти, чувства, желания и страсти.

Защото към сетивния свят, заобикалящ човека, принадлежат и сили, които са близки до проявите на един или друг човешки инстинкт.

Подобни сили тласкат растителните сокове в съдовете на растенията, причиняват цъфтежа, покълването на семената и т.н. За духовно-възприемателните органи всички тези сили приемат определени форми и цветове за физическите очи. В тази фаза на обучението си, окултният ученик вижда не само кристала или растението, но в кристала или растението, но и съответстващите им духовни сили. Той вижда животинските и човешки инстинкти не само като отделни жизнени прояви, но и като конкретни процеси, като обекти, аналогични на масите и столовете във физическия свят. Цялата инстинктивна природа на едно животно или един човек се превръща в астрален облак, в аура, която го заобикаля отвсякъде. В хода на своето по-нататъшно развитие, ясновидецът започва да възприема неща, които са напълно недостъпни за физическите сетива. Той може например, ясно да долови астралната разлика между едно пространство, изпълнено с примитивни хора и друго, където преобладават по-високо издигнати индивиди. В една болница не само физическата, но и духовната атмосфера е различна от тази на балната зала. Търговският град има астрална атмосфера, различна от университетския град. Първоначално възприемателните възможности на ясновидеца за подобни процеси са сравнително слаби; към тях той се отнася така, както сънищното съзнание на сетивния човек се отнася към будното му съзнание. Обаче постепенно той се пробужда напълно и в тази нова област.

Най-висшето постижение на ясновидеца при тази степен от развитието се състои в това, че може да различава астралните последици на животинските и човешки инстинкти. Астралният съпровод на едно действие, породено от обич, се различава от действието, в чиято основа стои омраза. Сетивните желания предизвикват отблъсващи и грозни астрални форми, възвишените чувства привличащи и красиви астрални форми.

По време на човешкия физически живот, тези астрални форми не могат да бъдат възприемани отчетливо, защото физическия живот просто ги заглушава. Например силното желание, насочено към даден предмет

поражда едно отражение, освен формите, които са самото желание предизвикани в астралния свят. Ако обаче желанието бъде задоволено чрез постигането на този предмет, или ако е налице поне възможността за такова задоволяване, отражението ще бъде твърде неясно. То ще се прояви в пълния размер едва след смъртта на човека, когато душата в съответствие със своята природа продължава да изгаря в това желание, но без да може да го задоволи, понеже липсват както предмета, така и физическите сетива. Човекът, отдаден предимно на сетивните изживявания, ще изпитва например гастронимически удоволствия. Обаче възможността да ги задоволи ще липсва, просто защото сетивния орган на вкуса е изчезнал. Като последица идва това, че желанието поражда един особено активен астрален образ, който измъчва душата. Тази опитност чрез астралните образи на низшите желания след смъртта наричаме "изживявания в царството на душите". Те изчезват, когато душата се пречисти от всички желания, характерни за физическия свят. Едва тогава душата се издига в една по-висша област, която наричаме "духовен свят". Дори и съвсем слабо проявени по време на физическия живот, тези астрални образи все пак съществуват и съпровождат човека, подобно опашките на една комета. Ясновидецът може да ги различи и наблюдава, ако е постигнал съответната еволюционна степен от своето развитие.

Такива са опитностите, а има и изживявания, близки до тях, в сред които окултният ученик живее в този стадий от обучението, който описахме. За да постигне още по-висши опитности в духовния свят, той трябва да осъществи нов напредък в своя окултен път.

НЕПРЕКЪСНАТОСТ НА СЪЗНАНИЕТО

Човешкият живот протича в три състояния, които непрекъснато се редуват:

1. БУДНОСТ
2. СЪН, ПРОТИЧАЩ СЪС СЪНОВИДЕНИЯ
3. ДЪЛБОК СЪН БЕЗ СЪНОВИДЕНИЯ

Лесно ще разберем как се постигат познания за висшите светове, ако си представим промените, които настъпват в тези три основни състояния на човешкото същество. Преди човек да е започнал окултното си обучение, неговото будно състояние редовно се прекъсва от почивни периоди на съня. По времето на тези почивни периоди душата не знае нищо за външния свят, нито за самата себе си. Само за кратки интервали, от общия океан на безсъзнанието възникват едни или други сънища, които са свързани или с процесите на външния свят, или с определени състояния на човешкия организъм. Обикновените сънища се разглеждат само като една от проявите на съня и поради това се говори най-вече за

две състояния: будност и сън. Обаче за Тайната Наука, съновиденията или сънищата имат свое самостоятелно значение, наред с другите две състояния.

В предишната глава описахме промените в характера на съновиденията, настъпващи при окултния ученик. И така, неговите сънища губят своя неподреден и несвързан характер и все повече се превръщат в една разумна и целесъобразна дейност. В хода на понататъшното развитие, сънищата разкриват не само един нов свят, чиито вътрешни истини с нищо не отстъпват на външната сетивна действителност, но и факти, които в пълния смисъл на думата, са израз на една по-висша действителност. Навсякъде зад сетивния свят са скрити загадки и тайни. Техните проявления са навсякъде в сетивния свят, но човекът, който се ограничава само в сетивните възприятия, не може да стигне до причините на нещата. Отчасти тези причини се откриват на окултния ученик благодарение на онези нетрайни състояния които вече описахме възникващи по време на сънуването.

Впрочем той трябва да приема тези откровения за истинско познание, докато те не се потвърдят и от неговото будно дневно съзнание. Но той успява и в тази задача. Сега той може да пренесе в будното си съзнание онези особени състояния до които се добира само по време на сънуването. И тогава сетивният свят грейва за него в съвършено нова светлина. Както един слепороден човек, след оперативно възстановяване на зрението, открива отново красотата и великолепието на физическия свят, така и ясновидецът се изправя пред новите качества и Същества на духовния свят. Сега той няма защо да чака своите сънища, за да се пренесе в един по-висш свят, защото винаги, когато намери за уместно, може сам да предизвика необходимите за тази цел състояния. Намирайки се в тях, той установява, че спрямо сетивния свят те показват приблизително същото съотношение, каквото в обикновения живот имат "действащите" сетива спрямо "спящите" сетива. Можем буквално да заявим: окултният ученик отваря новите сетива на душата си и започва да различава и вижда онези неща, които остават скрити за човешкото физическо тяло.

Описаното състояние представлява само един преход към още по-висшите степени на окултното познание. Ако окултният ученик продължи своите упражнения, след известно време ще установи, че горните промени засягат не само неговите сънища, но се разпростират и върху дълбокия сън, лишен от всякакви сънища. Той забелязва че състоянието на пълно безсъзнание, характерно за този вид дълбок сън, сега се прекъсва от отделните съзнателни изживявания. От непрогледния мрак на дълбокия сън просветват такива възприятия, каквито по-рано са били непознати за него. Естествено, те не могат да бъдат описани лесно,

защото нашият език е пригоден за сетивния свят и почти не разполага с думи за неща, които просто не принадлежат на сетивния свят. И все пак при описанието на висшите светове сме длъжни да прибегнем към думите. А това е възможно единствено с помощта на образните, символни сравнения. Все пак нещата и Съществата от висшите светове, опирайки се на общоупотребяваните думи, предназначени за сетивния свят. Необходимо е само добре да помним, че голяма част от описанията на свръхсетивните светове, са именно метафори и сравнения.

Самото окултно обучение отчасти се осъществява с думите от говоримия език, макар и ученикът по най-естествен път да овладява един чисто символен начин на изразяване. Това неизбежно трябва да стане в хода на окултното обучение. Обаче за характера на свръхсетивните светове могат да послужат и най-обикновени описания, каквито се предлагат и в настоящата книга. Все пак, най-добрата представа за опитностите, които възникват най-напред от океана на безсъзнанието по време на дълбокия сън, дава сравнението им с един вид слухови изживявания. В случая може да се говори за възприемане на звуци и думи. Както изживяванията по време на сънуването могат сполучливо да бъдат описани като зрителни, ако искаме да ги сравним със сетивните изживявания, така и опитностите от дълбокия сън можем да сравним с един по-висш вид слухови изживявания.

Между другото следва да отбележим, че също и в духовните светове виждането стои по-високо от чуването. Там цветовете също са нещо по-висше от звуците и думите. Обаче това, което окултният ученик възприема най-напред, не са "висшите" цветове, а "низшите" звуци. Човек възприема цветовете, които му се откриват по време на дълбокия сън, само защото вече е напреднал в своето развитие. Но за още по-висшите светове, които могат да се проявяват във фазата на дълбокия сън, той още не е готов. Ето защо първоначално те му се откриват в звуци и думи; по-късно и тук той може да стигне до възприемането на звуци и думи.

Когато окултният ученик забележи, че дълбокият му сън се прекъсва от подобни изживявания, неговата първа задача е да ги направи максимално ясни и точни. Отначало това се постига трудно, защото тези възприятия са изключително кратки. След пробуждането човек добре знае, че е изживял "нещо", но липсват каквито и да е подробности. Най-важното в този начален стадий е, човек да остане напълно спокоен и нито за миг да не изпада в нетърпение: то е вредно при всички обстоятелства, защото смущава по-нататъшното развитие. Трябва да постигнем онова душевно настроение, което ни обзема при вида на един подарък; каквато и да е насилствена намеса, тук е недопустима. Ако в отделен момент тези изживявания престанат, нека спокойно да изчакаме тяхната повторна поява. Това рано или късно ще стане. Ако проявим спокойствие и

търпение, тази чудесна възприемателна способност се развива все повече и повече; ако проявим нетърпение, свръхсетивните изживявания могат и да ни споделят за кратко след което за дълъг период от време напълно да изчезнат. След като възприемателната способност е вече факт и опитностите по време на дълбокия сън остават ясни и точни за дневното съзнание, окултният ученик трябва да насочи вниманието си върху следното. В сред новите изживявания преобладават две основни разновидности. *Първата* от тях обхваща изживявания, които са напълно чужди за целия му познавателен опит дотогава. Несъмнено, той може да им се радва, да се поучава от тях; но, общо взето, за сега той не бива да разчита твърде много на тях. Те са първите предвестници на един по-висш духовен свят, в който той ще пристъпи едва по-късно.

Другата разновидност включва изживявания, които за внимателния наблюдател ще се окажат твърде сродни с обикновения свят. Въпреки това, тъкмо тези изживявания по време на дълбокия сън а не сънищата! дават отговор на проблемите, върху които човек размишлява през своя живот и напразно се мъчи да разреши с помощта на разума. В ежедневието си човек обикновено размишлява върху това, което го заобикаля. Той си изгражда представи, за да схване връзките между нещата. Чрез своите понятия, той се стреми да разбере това, което възприемат сетивата му.

Специфичните изживявания по време на дълбок сън имат отношение тъкмо към тези представи и понятия. Ако предишните понятия са били аморфни и неточни, сега стават пълнозвучни и живи, така че могат да бъдат сравнени единствено със звуците и думите от сетивния свят. Човек усеща, как разрешението на загадките, над които напразно размишлява, се излива върху него от един по-висш свят под формата на звуци и думи. И сега той започва да свързва в едно цяло послание от другия свят с нещата от обикновения живот. Всичко, което по-рано достигаше само до неговите мисли, сега се превръща в такова непосредствено и живо изживяване, каквото е характерно за сетивния свят. От друга страна, оказва се, че нещата и съществата от сетивния свят, не са просто това, което ни говорят за тях нашите сетивни възприятия. Те са израз и еманация на един духовен свят. И сега, този скрит доскоро духовен свят започва да звучи за окултният ученик от всички страни. Лесно е да се досетим, че тази по-висша възприемателна способност се превръща за човека в благодат само тогава, когато новите душевни сетива са в пълен ред; същото важи и за физическите сетива. Човекът сам изгражда по-висшите сетива чрез упражнението в хода на своето окултно обучение.

Към тези упражнения принадлежи най-вече концентрацията, съсредоточаването, т. е. насочване на вниманието към точно определени представи с тайните на света.

Следващото упражнение е медитацията изкуството да живеем в нашите идеи и да им се отдаваме в пълно спокойствие. Концентрацията и медитацията дават силите, чрез които човек работи над своята душа, за да изгради там новите си възприемателни органи. Докато той напредва в концентрацията и медитацията, душата му израства в неговото тяло, също както човешкият зародиш израства в утробата на майката. И когато по време на дълбокия сън се появят описаните изживявания, идва забележителният момент, отбелязващ раждането на вече освободената душа, която сега е буквално едно друго Същество.

Усилията, свързани с концентрирането и медитирането, трябва да са много внимателни, защото те всъщност отразяват законите, според които покълва и израства новото човешко-душевно Същество. Още в мига на своето раждане висшият човек трябва да се появи като хармонично и здраво устроен организъм. Ако в хода на подготовката нещо е протекло по неправилен начин, се стига до преждевременно раждане на едно Същество в духовния свят, което се оказва нежизнеспособно. Фактът, че новото раждане на душата се извършва по време на дълбокия сън, е лесно разбираем, ако се замислим, че нежният и все още уязвим свръхсетивен организъм биха били заглушени от процесите на човешкото физическо тяло. Едва по време на дълбокия сън, когато то е пълен покой и не зависи от сетивните възприятия, висшата душа може да направи първите си, плахи и невидими стъпки.

Нека отново да напомним, че докато окултният ученик не съумее да пренесе висшите душевни опитности в дневното съзнание, той не може да им приписва никакъв познавателен характер. Едва с овладяването на тази способност, т.е. едва след като може да има възприятия от духовния свят в своето будно съзнание, той вниква в тайните на обкръжаващия го свят, които му се откриват под формата на звуци и думи. На тази степен от развитието често се изправяме пред отделни, малко или много несвързани духовни изживявания. Ето защо трябва да се пазим и да не извличаме от тях каквито и да е познавателни теории, понеже по този начин в душевния свят биха нахлули всевъзможни фантастични представи и идеи, насърчаващи ни да построим един въображаем свят, който няма нищо общо с реалния духовен свят.

Окултният ученик е длъжен да упражнява и най-строг самоконтрол. Най-добре е да се стреми към все повече яснота относно своите нови изживявания, търпеливо да изчаква и следващите, които ще се свържат с първите по най-естествен и непринуден начин. Ето как, чрез силите на духовния свят и чрез съответните упражнения, настъпва едно нарастващо разширение на съзнанието в условията на дълбокия сън. Все повече изживяванията се зараждат в океана на безсъзнанието и все по-кратки стават безсъзнателните периоди в рамките на дълбокия сън. Неусетно

отделните опитности се сливат една в друга, без този процес да бъде смущаван от каквито и да е мисловни асоциации и умозаклучения, опиращи се единствено на външния сетивен свят.

Колкото по-малко прилагаме нашите мисловни стереотипи от сетивния свят в сферата на висшите изживявания, толкова по-добре. Сега все повече и повече приближаваме онази степен по пътя към свръхсетивното познание, при която ще сме в състояние напълно да преобразим несъзнателните изживявания, характерни за дълбокия сън, в ясни и точни съзнателни опитности. Когато тялото спи, човек също пребивава в един реален свят, както и тогава, когато е буден. Излишно е да отбелязваме, че по време на дълбокия сън, човек навлиза в един съвсем различен свят, нямащ нищо общо с физическото обкръжение на неговото тяло.

Постепенно човек се научава и е длъжен да се научи ако не иска да изгуби здравата почва под себе си и да се превърне в празен мечтател да прокарва смисловата връзка между сетивното си обкръжение и висшите изживявания, до които се добира по време на дълбокия сън. Първоначално тъкмо този свят, в който проникваме докато спим, се открива пред нас като едно изцяло ново откновение.

Тайната Наука определя тази важна степен, която се състои в съзнателно обхващане на отделните изживявания, които човек има по време на своя дълбок сън, като непрекъснатост (континуитет) на съзнанието*. (**Това, което загатваме тук, може да се разглежда като "идеал", стоящ в самия край на едно продължително окултно развитие. Първоначално окултният ученик трябва да изучи двете основни състояния: Съзнанието, при което са възможни само хаотични сънища, и съзнанието, при което е налице само дълбокия, лишен от сънища сън.*). Тази степен означава, че дори когато физическото тяло спи и душата не разполага с никакви сетивни възприятия, човешкото същество далеч не прекратява своите изживявания и опитности.

РАЗКЪСВАНЕТО НА ЛИЧНОСТТА В ХОДА НА ОКУЛТНОТО ОБУЧЕНИЕ

По време на дълбокия сън, докато физическото тяло спи, човешката душа не разполага с никакви възприятия. Намирайки се в това състояние, тя е лишена от всички възприятия, чиито източници са във външния свят. В известен смисъл тя е извън т.н. физическото тяло, което в будност осигурява посредничеството между сетивните възприятия и мисленето. Тя остава свързана само с по-фините "тела" на човешкото същество (а именно с етерното тяло и с астралното тяло), които са недостъпни за наблюдение от страна на физическите сетива. Обаче дейността на етерното тяло и астралното тяло не спира с настъпването на съня. Както физическото тяло денем е в непрекъснатата връзка с процесите и

съществата от физическия свят, както търпи, а на свой ред и оказва определени въздействия върху физическия свят, така и душата живее във висшия свят. Този живот продължава и по време на съня.

Всъщност по време на съня душата е извънредно жива и подвижна. Но човек изобщо не подозира за тази своя активност, преди да е изградил духовно-възприемателните органи, благодарение на които може да наблюдава себе си и процесите в околния свят също и по време на сън, както от друга страна прави това спрямо своето физическо обкръжение. Както посочихме в предишните глави, окултното обучение се състои в изграждането на такива свръхсетивни органи. Когато в хода на окултното обучение човек успее да промени самия характер на своите изживявания по време на дълбокия сън, той вече може да следи всичко около себе си по напълно съзнателен начин; той може свободно да се ориентира в своето обкръжение, както прави това и в условията на физическия свят. Впрочем уместно е да отбележим, че съзнателното възприемане на нашето сетивно обкръжение вече предполага една по-висша степен на ясновидство. В началото окултният ученик възприема само неща, принадлежащи на един друг свят, без да е в състояние да вникне в тяхната връзка и зависимост с предметите от сетивния свят.

Опитностите, които човек извлича както от сънищата, така и от дълбокия сън, продължават без прекъсване. Душата живее непрекъснато във висшите светове и осъществява там своите действия. Във висшите светове тя открива истински импулси за своята работа върху физическото тяло. За обикновения човек този негов висш живот остава неосъзнат. Обаче окултният ученик го издига до равнище на един съзнателен акт. Това променя живота му из основи. Докато душата не стане виждаща, тя се направлява от висши духовни сили. И както сляпороденият след операция, която му връща зрението променя целия си живот и отхвърля всяко опекуство, така чрез окултното обучение човек преобразява целия си предишен живот. Сега той трябва да поеме съдбата в свои собствени ръце.

Ясно е, че в началото ще бъде изложен на заблуждения и грешки, каквито обикновеното съзнание изобщо не подозира. Сега той открива мотивите за своите действия в онзи свят, от където по-рано висши сили и Същества независимо от неговото съзнание го насочваха в една или друга посока. Тези висши сили и Същества са част от всеобщата мирова хармония, която сега той трябва да напусне. Отсега нататък, той ще предприема своите действия сам, докато по-рано те бяха извършвани вместо него от силите и Съществата на духовния свят. Тъкмо поради тази причини в окултната литература често се говори за опасностите, свързани с навлизането в духовните светове. Много от описанията могат да изпълнят по-боязливите души с истински ужас, когато те отправят поглед

във висшия живот. Трябва категорично да заявим, че тези опасности възникват само тогава, когато са пренебрегнати необходимите защитни мерки. Ако обаче защитните мерки и указанията, които дава истинското окултно обучение, бъдат спазени, човек не само прониква в духовния свят понесен от изживявания, чиито величие и мощ надхвърлят дори и най-смелите и фантастични очаквания на сетивния човек, но прави това така, че не може и дума да става за увреждане на неговото душевно или телесно здраве.

Несъмнено, там човекът среща ужасяващи сили и Същества, които го заплашват на всяка крачка. От друга страна, възможно е да подчини определени сили и Същества, за които сетивното наблюдение няма никаква представа. Голямо е изкушението, да ги впрегне в служба на своите лични интереси, или пък поради незнание, да ги употреби по неправилен начин. По-нататък ще говорим за част от тези забележителни изживявания, и по специално, за срещата с "Пазачът на прага".

Обаче не трябва да забравяме: Враждебните спрямо живота сили съществуват и за тези, които не знаят нищо за тях. Вярно е, че в този случай отношението им към човека се определя от още по-висши фактори, и че то се променя, ако човек пристъпи в непознатия досега свят в пълно съзнание. За тази цел той трябва да извиси личното си битие и неимоверно да разшири полето на своите действия. Една сериозна опасност дебне окултния ученик само тогава, когато поради нетърпение и гордост си припише твърде рано известна самостоятелност спрямо определени свръхсетивни опитности, без да изчака подробно запознаване със законите на свръхсетивния свят. Смирение и скромност, в тази област са не по-малко важни качества, отколкото в обикновения живот. И ако окултният ученик действително ги притежава, може да е сигурен, че навлизането му във висшите светове няма да представлява никаква опасност за неговото здраве и за неговия живот. Преди всичко, не бива да се пропуска никакво противоречие между висшите опитности и изисквания на обикновения живот. Истинските си задачи човек има да извърши тук на Земята. И ако някой пренебрегне земните си задачи и потърси убежище в един друг свят, може да бъде сигурен, че няма да постигне своята цел.

Обаче това, което сетивата обхващат, е само част от света. Докато в духовния свят са Съществата, чиито видим израз намираме в сетивните процеси и факти. Трябва да сме в съучастие с Духа, за да пренесем неговите откровения в сетивния свят.

Човекът активно формира облика на Земята, влагайки в нея познанията си от духовния свят. Тази е неговата истинска задача. И той е длъжен да се устреми към нея, защото физическата Земя зависи от духовния свят; защото тук, на земята, истинските и автентични човешки действия са

единствено в ръцете на тези, които проникват в световите, където са скрити всички съзидателни сили. Ако човек пристъпи с такова светоусещане към своето окултно обучение и нито за миг не се отклонява от предварително избраната посока, не трябва да се опасява от нищо. Евентуалните опасности не бива да отклоняват никого от стремежа към окултното обучение; но за всеки от нас те могат да се превърнат в строг призив за овладяване на едни или други качества, каквито окултният ученик е длъжен да притежава.

Нека след тези предварителни обяснения, имащи за цел да прогонят всеки страх, пристъпим към описанието на някои от т. н. "опасности". Впрочем в по-фините тела на окултният ученик действително настъпват големи промени. Те са свързани с определени еволюционни процеси в трите основни сили на душата: волята, чувствата и мисленето. Преди окултното обучение, тези три сили се намират в точно определени съотношения, поддържани от висши космически закони. Човекът не може да си позволи произвол в своята воля, чувства и мислене. Когато например в съзнанието му изниква определена представа, по чисто природна закономерност към нея се присъединява дадено чувство или някакво волево решение. Влизайки в непроветрена стая, отваряме прозореца. Чувайки името си се обръщаме към този, който го произнася, долавяйки лоша миризма, изпитваме неприятно чувство. Такива са елементарните зависимости и асоциации между мислене, чувства и воля. Ако обгърнем с поглед човешкия живот, ще установим, че всичко в него се основава на подобни зависимости. Дори сме склонни да считаме живота на един човек за "нормален", само ако там констатираме такива зависимости между мислене, чувства и воля, каквито са вложени в законите на самата човешка природа. В разрез с тези закони би се поставил например човек, ако лошата миризма предизвиква у него приятно чувство, или ако не отговори на зададен въпрос.

Успехът, на който можем да разчитаме при правилно възпитание и добро преподаване, се основава на предпоставката, че при детето бихме могли да постигнем такава зависимост между мислене, чувства и воля, която е съответствие със здравата човешка природа. Ако пробуждаме в детето определени представи, правим това с надеждата, че по-късно те ще влязат в закономерни връзки с неговите чувства и с неговите волеви решения. Всичко това произлиза от обстоятелството, че трите сили на мисленето, чувствата и волята осъществяват закономерната връзка тъкмо във фините тела на човека. Тази връзка в етерно-астралния човешки организъм има своето отражение в човешкото физическо тяло. Дори и в него органите на волята са закономерно свързани с тези на мисленето и чувствата. Ето защо определена мисъл закономерно поражда определено чувство или определен волев импулс.

В хода на окултното обучение, нишките, които свързват трите основни душевни сили, са разкъсани. Първоначално тяхното разкъсване се осъществява само в сферата на етерно-астралния душевен организъм; обаче по-късно то засяга също и физическото тяло. Фактически мозъкът на един духовно напреднал човек се разделя на три отделни и независими части. "разделянето" е от такова естество, че не може да бъде констатирано нито със сетива, нито с каквито и да е помощни инструменти. Обаче то е факт, и ясновидецът може да го потвърди. Да, мозъкът на напредналия ясновидец се разпада на три самостоятелно действащи сили: Мисловен мозък, чувствен мозък и волев мозък. По този начин органите на мисленето, чувствата и волята стават независими. Сега тяхната връзка не се гарантира вече от анонимни сили а се постига чрез будното и активно съзнание на самия човек.

Промяната, която окултният ученик забелязва в себе си, се състои в следното: никаква връзка не съществува вече между представа и чувство или между чувство и решение на волята и т.н., ако той сам не е изградил тази връзка. Нито един мотив не може да прерасне в действие, ако не разполага с необходимата вътрешна свобода. Сега човек може да застане напълно безчувствен пред едно събитие, което преди окултното обучение е пораждало в него дълбока привързаност или силна омраза; може да остане безучастен към една мисъл, която по-рано спонтанно го е вдъхновявала за едно или друго действие. Сега той може да предприеме действия, чиито мотиви да напълно непознати за хора встрани от окултното обучение. Великото завоевание на окултния ученик е, че постига пълен контрол над трите душевни сили; обаче оттук нататък той става лично отговорен за всички последици от този важен факт.

Едва чрез това преобразяване на своята вътрешна същност, човек може да влезе в съзнателна връзка с определени свръхсетивни сили и Същества. Налице е дълбоко сродство между неговите собствени душевни сили и част от силите на Космоса. Например силата, която е вложена във волята, може да действа върху определени процеси и Същества от духовния свят, но може и да ги възприема. Обаче тя може това едва след като е станала душевно свободна и независима от връзките си с чувствата и волята. След като тази зависимост е прекъсната волята е свободна и се насочва навън. Така стоят нещата и със силите на чувствата и на мисленето.

Когато един човек изпитва чувство на омраза към друг за ясновидеца това чувство е видимо и подобно на фин светлинен облак с определена оцветка. Ясновидецът може да отклони това чувство на омраза, както сетивния човек може да отклони един удар от физически предмет. В свръхсетивния свят омразата е едно нагледно и видимо явление. Обаче ясновидецът може да я възприеме само поради това, че съумява да насочи

навън освободената сила, лежаща в основата на неговите чувства, също както сетивния човек насочва навън възприемателната способност на своите очи. Така е не само с омразата, но и с много по-съществени процеси, разиграващи се в свръхсетивния свят. Съзнателната връзка с тях човек може да осъществи само благодарение на освободените си душевни сили.

При незачитане на духовнонаучните указания, описаното разделяне на мисловните, чувствени и волеви сили може да предизвика три вида опасности за нормалното духовно развитие на човешкото същество.

Първата Опасност може да настъпи, когато асоциативните връзки бъдат разкъсани, преди висшето познание да е напреднало дотам, че да поддържа свободно и хармонично взаимодействие между трите основни но вече разделени сили на душата. Защото по правило, в дадена възраст, трите основни сили на човека не са еднакво напреднали в своето развитие. При един човек мисленето има надмощие над чувствата и волята; при друг преобладават чувствата, при трети волята. Докато хармоничното действие на трите сили остава подчинено на космическите закони, преобладаването на една или друга от тях не може да има вредни последици. При волевият човек например, според горните закони, мисленето и чувствата действуват уравновесяващо и не позволяват на прекалено силната воля да стигне до някои нежелателни крайности. Ако обаче този волеви човек поеме пътя на окултното обучение, уравновесяващото влияние на чувствата и мисленето спира, и волевите изблици стават неудържими. В случай, че контролът от страна на висшето съзнание е недостатъчен да поддържа равновесие и хармония, необузданата воля тръгва по свои собствени пътища. Тя започва непрекъснато да тиранизира човека. Мисленето и чувствата изпадат в пълна безпомощност, а волята сграбчва човека и размахва своя бич над него. Ражда се едно брутално човешко същество, което неуморно крачи от едно безсмислено действие към друго.

Второто Отклонение възниква, когато чувствата се освободят от всички уравновесяващи влияния и стават безогледни в своите пориви. Една личност, изпитваща естествен респект и уважение към другите хора, може да изпадне в абсолютна зависимост, лишавайки се от собствената си воля и от собственото си мислене. Вместо по пътя към висшето познание, тези достойни за съжаления личности се оказват в плен на вътрешната си несъстоятелност и безсилие. При други случаи с превес на чувствения живот, ще открием как личности, склонни към благочестие и вяра, изпадат в краен и болезнен мистицизъм.

Третата Злина идва с прекомерното разрастване на мисленето. Съзерцателната способност става самоцелна и враждебна към живота. За такива хора светът има значение само доколкото задоволява безмерната

им жажда за познание. Обаче нито една мисъл не може да пробуди у тях стремеж към действие или трепет на някакви чувства. Навсякъде те се проявяват като безучастни, студени натури. Те отбягват всеки досег с ежедневието, като нещо, което буди отвращение, или което няма за тях никаква стойност. Тези са, накратко, трите опасности, които дебнат окултния ученик: Бруталната воля, неовладяните чувства, студеният и егоистичен стремеж към знание. От формална гледна точка включително и от гледна точка на официалната медицина жертвите на тези отклонения, независимо от степента до която са засегнати не се различават твърде много от уморазстроените, а още по-малко от т.н. "нервно-болни".

Разбира се, окултният ученик не трябва да бъде сравняван с тях. При него нещата се свеждат до правилното и хармонично развитие на трите основни сили на душата мислене, чувства и воля преди да са разрушени взаимните им връзки и преди висшето съзнание да е установило своя контрол над тях. Защото ако грешката е направена и една от трите сили изпадне в безредие, висшата душа идва като един вид преждевременно родена. Необузданата сила напират и изпълва цялата личност на човека и за дълго време изобщо не може да се очаква, че равновесието ще бъде възстановено. Ако за обикновения човек е една безобидна характерова особеност това, дали той е предимно волева, чувствена или мисловна натура, за окултния ученик този факт добива чудовищни размери и го лишава от толкова необходимите за живота нормални човешки реакции. Впрочем опасността става действително сериозна едва в мига, когато окултният ученик е вече в състояние да пренася изживяванията си от дълбокия сън в своето будно съзнание. И доколкото дълбокият сън е обхванат от просветление денем сегивният живот направляван от общовалидните космически закони действа уравниващо върху душата. Ето защо е така необходимо будният живот на окултния ученик да бъде нормален и здрав във всяко отношение. Колкото повече се стреми да отговори на вътрешните изисквания за здравословно поддържане на тяло, душа и Дух, толкова по-добре е за него. Жалко ще бъде, ако всекидневният живот му се отразява възбуждащо или подтискащо, причинявайки колебания във вътрешния му душевен живот. Той е длъжен да издири всичко, което подпомага неговите сили и способности, осигурявайки му хармоничен и здрав живот в околната среда. Обратно, трябва да избягва всичко, което руши тази хармония, внасяйки в живота му неспокойствие и припряност. Тук не става дума за едно външно овладяване на неспокойствието, а да избегнем постоянните колебания в мислите, в намеренията и в телесното здраве. Всичко това е по-трудно постижимо за окултния ученик, отколкото за обикновения човек. Защото висшите изживявания, които изпълват живота му, променят и цялото му същество. И ако сред тях има нещо нередно, сътресенията ще го дебнат

от всички страни и при първа възможност ще го изхвърлят от верният път. Ето защо окултният ученик не бива да пренебрегва нищо, което би му позволило да упражнява постоянен и пълен контрол над цялото си същество. Никога не трябва да губи присъствие на Духа, а да обхваща със спокоен и ясен поглед всички изненади в живота. Впрочем истинското окултно обучение поражда всички тези качества чрез самото себе си. Човек се научава да предвижда опасностите, а в решителния момент и да ги отстранява от своя път.

ПАЗАЧЪТ НА ПРАГА

Най-сериозните изживявания при навлизането във висшите светове са срещите с "Пазачът на прага". Има не само един, а двама, един "малък" и един "голям" "Пазач на прага".

Първият от тях пресреща човек тогава, когато свързващите нишки между воля, мислене и чувства започват да се рушат в по-фините тела (астралното тяло и етерното тяло), както това беше описано в предишната глава. А пред "Големия Пазач на прага" човек застава, когато свързващите нишки бъдат прекъснати в самото физическо тяло, и преди всичко в мозъка.

"*Малкият Пазач на Прага*" е едно напълно самостоятелно Същество. Той е незабележим от човека, преди издигането му до определена еволюционна степен. Тук ще опишем само някои от неговите най-характерни качества.

Най-напред ще се опитаме да представим срещата на окултният ученик с "Пазачът на прага" под формата на разказ. Едва след тази среща окултният ученик е убеден, че връзките между мислене, чувства и воля са разкъсани. Едно ужасяващо и подобно на призрак Същество се изправя пред ученика. Сега той се нуждае от цялото присъствие на Духа, от цялото доверие и цялата сигурност, която е постигнал в хода на своето окултно познание.

"*Пазачът*" оповестява своето присъствие приблизително по следния начин: "досега ти беше направляван от могъщи и невидими сили". През твоите досегашни прераждания, те правиха така, че след всяка от твоите добри постъпки идваше награда, а след всяка лоша наказание. Благодарение на тях ти оформи своя характер чрез личните си опитности и мисли. Те подреждаха твоята съдба. Те определяха размерите на радостта и болката в сегашното ти въплъщение според цялостното ти поведение в твоите предишни въплъщения. Те властвуваха над теб под формата на всеобхватния закон на Кармата. Сега тези сили губят част от своята власт над теб. А част от техните задължения към теб, ще трябва да поемеш самият ти. Доскоро ти често беше връхлитан от тежки удари на съдбата, без да знаеш защо. Те са последиците от твоите злодеяния,

извършени в твоите минали прераждания. Или пък неочаквано си срещал радост и щастие в живота. Те също са последиците от твоите предишни дела. Ето, в своя характер ти откриваш и добри страни, и отвратителни белези.

Ти сам си ги създал чрез твоите предишни изживявания и мисли. Само че досега ти нямаше никаква представа за всичко това; ти виждаше видимите действия, но не и кармичните сили. А те, кармичните сили, обхващаха всичките ти минали дела, както и най-скритите ти мисли и чувства. И тъкмо те преопределяха твоя сегашен живот. Сега обаче пред теб ще се открият всички добри и всички лоши страни от твоите минали прераждания. Досега те бяха скрити в твоята собствено същност, но ти не можеше да ги видиш, както не можеш да видиш и своя мозък. А ето, че от този момент, те се отделят от теб и напускат твоята личност. Сега те приемат самостоятелен облик и ти можеш да го виждаш, както виждаш камъните и растенията във външния свят. И ето самият аз съм това Същество, което си изгради тяло чрез твоите благородни постъпки и чрез твоите злодеяния. Моят ужасяващ образ е извлечен от равносметката на твоя собствен живот. Досега ти ме носеше в себе си без да ме виждаш и това беше благородно за теб. Защото твоята съдба, с присъщата ѝ мъдрост, можеше да заличава и без твое знание отвратителни белези в моя образ.

Но сега, след като излизам навън от теб, напуска те също и тази скрита мъдрост на твоята съдба. Занапред тя няма да се грижи повече за теб. Грижата поемаш само ти. А аз трябва да се превърна в едно съвършено и сияйно Същество, ако не искам да потъна в гибел и разрушение. Ако би се случвала тази беда, бих те завлякла със себе си в един мрачен, прокълнат свят. Но сега, за да я избегнеш, твоята собствена мъдрост трябва да е толкова голяма, че да се справи със задачата, която по-рано изпълняваше скритата за теб космическа мъдрост. И когато прекрачиш моят праг, аз няма да те напусна нито за миг. Сега вече, винаги щом разсъждаваш неправилно, отблъскващата и демонична маска на моя образ, ще се изправя веднага пред теб. Едва когато поправиш миналите си грешки и си пречистен до такава степен, че злодеянията ще са напълно невъзможни за теб, злокобната маска ще се преобрази в нещо приказно красиво. И тогава аз ще мога в името на твоите бъдещи действия да се съединя отново с теб. Обаче моят праг е изграден не от друго, а от твоите собствени страхове, както и от ужаса пред онази сила, чиято отговорност спрямо твоите действия и мисли, сега ще трябва да поемеш самият ти. Ако ти все още се боиш да поемеш съдбата си в свои ръце, това означава, че моят праг не е довършен. А липсва ли и най-малкият градивен камък, ти напразно ще се опитваш да го преминеш. Изобщо не се опитвай да го

прекрачиш, преди да си отхвърлил всеки страх и преди да се почувствуващ готов за най-висшата отговорност.

Досега аз напусках твоята личност, само когато смъртта те отнемаше от живота. Но и тогава моят образ оставаше скрит и неразгадаем за теб. Забелязваха ме само кармичните сили, които бдяха над теб, и които според това как изглеждах започваха да изграждат в междинния период между смъртта и поредното ново раждане твоите сили и способности за новия ти земен живот, когато ще работиш за облагородяването на моя образ и за крайната цел на твоята еволюция. Разбира се, самият аз, и по-точно моето несъвършенство беше причината, която непрекъснато принуждаваше кармичните сили да те връщат към нови и нови възплъщения на Земята. Умираще ли ти, появявах се и аз; заради мен господарите на кармата искаха и твоето следващо прераждане. И едва след като в хода на твоите прераждания, ти би ме преобразил съвсем несъзнателно в едно съвършено Същество, ти би се освободил от силите на смъртта, за да се съединиш окончателно с мен и заедно с мен да преминеш в безсмъртието. Ето как заставам аз днес видим пред теб, както впрочем, макар и невидим, винаги съм стоял до теб в часа на твоята смърт. Прекрачвайки моя праг, ти навлизаш в царството, което иначе те очаква след физическата смърт. Ти влизаш в него, и то в пълно съзнание; оттук нататък, докато ти бродиш в сетивния свят на земята, ще бродиш също и в царството на смъртта, което е не друго, а царство на вечния живот. Аз наистина съм Ангелът на смъртта, но в същото време аз съм вестителя на висшия, никога непресъхващ живот. Чрез мен ти умираш в живото тяло, за да се родиш отново за едно неразруσιμο съществуване.

В царството, където ти пристъпваш, ще срещнеш и свръхсетивни Същества. Блаженството ще бъде твой сигурен дял в това царство. Но първото запознанство в този свят трябваше да бъде самият аз, аз който съм твое собствено създание. По-рано аз съществувах чрез твоя собствен живот; обаче сега благодарение на теб се пробуждам за мой личен живот и стоя пред теб като видим съдия на твоите бъдещи дела, а може би и като твой вечен обвинител. Ти можа да ме създадеш, но същевременно пое и задължението да ме преобразиш в едно прекрасно Същество.

Това, което тук е загатнато като разказ, е не просто сбор от символни представи, а в най-висша степен една действителна опитност за окултния ученик*. (**От гореизложеното е ясно, че описаният "Пазач на прага" е един астрален образ, който се открива пред отворения духовен взор на окултния ученик. Антропософията, или Науката за Духа, ни отвежда към тази среща. Само непозволената, низша магия може да направи от "Пазачът на прага" един видим образ. В случая става дума за създаването на един облак от фина материя, за един вид димна формация, съставена от точно смесване на определени вещества. Често*

пъти силата на магьосника е достатъчна, за да моделира тази димна формация и за да свърже нейните вещества с все още неизправената Карма на човека. Ако човек е достатъчно напреднал в своето ясновидство, той не се нуждае от подобно сетивно онагледяване. На огромната опасност се излага всеки, който срещне своята изправена Карма като жив и сетивен образ пред очите си, без да е достатъчно подготвен. Човек не трябва да се стреми към такива неща. Драматично описание на "Пазачът на прага" срещаме в романа "Занони" от Булвър Лайтън.)

И така, Пазачът е длъжен да го предупреди, за да не продължава понататък, ако му липсва необходимата сила, с която да посрещне всички посочени опасности. Колкото и ужасяващ да е образът на Пазача, той е резултат от целия предишен живот, от характера на окултния ученик; това окултно събитие е породено от самия него. И това раждане е предизвикано от разцепването на трите основни сили на душата воля, мислене и чувства. Изправени сме пред едно разтърсващо изживяване: За първи път човек усеща, че сам дава живот на едно духовно същество.

Сега окултния ученик трябва да се окаже подготвен и да понесе ужасяващата среща без какъвто и да е страх; у себе си той трябва да усети достатъчно сила и напълно съзнателно да поеме грижата за преобразяването на "пазачът" в едно приказно същество.

Една от последиците на успешно издържана среща с "Пазачът на прага" се състои в това, че следваща физическа смърт на окултния ученик протича по съвършено друг начин, отколкото досега. Той изживява смъртта напълно съзнателно и отхвърля физическото тяло, също както прави това и с една дреха, която е вече износена или неупотребима след внезапно скъсване. В този случай неговата физическа смърт е, така да се каже, важно събитие само за неговите близки, чиито възприятия все още са ограничени единствено в рамките на сетивния свят. За тях окултният ученик наистина "умира". За самият него обаче, значението на околния свят не се променя. Целият свръхсетивен свят, в който сега влиза той, му беше известен и преди смъртта; същият свят го посреща и след смъртта.

Обаче "Пазачът на прага" е свързан и с нещо друго. Човекът принадлежи към дадено семейство, към даден народ, към дадена раса; неговите действия в този свят са малко или много зависими от принадлежността му към тези общности. Това се отнася и за неговия характер.

Обаче съзнателните действия на индивидите в никакъв случай не са единственото, което формира едно семейство, един народ, една раса. Семействата, народите и т. н., притежават своя съдба, както притежават и свои отличителни белези. За всеки човек, който остава в рамките на сетивните възприятия, тези неща са само общи понятия, и

материалистически настроеният и потънал в предразсъдъци мислител гледа с пренебрежение на окултният изследовател, чувайки го да твърди, че фамилният или народностен характер, или пък съдбата на една етническа група или раса са толкова реални, колкото и характера или съдбата на отделната личност.

Окултният изследовател се научава да разпознава и по-висшите светове, от които отделната личност е само съставна част, както ръцете, нозете и главата са съставни части на човешкото тяло. И в живота на една фамилия, на един народ, на една раса действуват независимо от отделните индивиди също и съвсем конкретни "души на фамилиите", "души на народите", "духове на расите". Да, в известен смисъл човешките личности са само "изпълнителни органи" на тези "души на фамилиите", "духове на расите" и т.н. Напълно вярно е да заявим, че една "народностна душа" може да си служи с всеки от принадлежащите и индивиди, за да извърши определени задачи. Народностната Душа не слиза в сетивния свят. Тя пребивава във висшите светове. А за да действува в сетивно-физическия свят, тя си служи с физическите органи на отделния човек.

Казано в един по-висш смисъл, тя е като архитекта, който си служи с работниците, за да довърши всички подробности по строежа на една сграда. Всеки човек просто получава своите задачи от "фамилната душа", от "народностната душа" или от "расовата душа". Само че сетивният човек изобщо не е посветен във висшите цели на своя собствен живот. Той работи несъзнателно за крайните цели на народностната Душа, расовата Душа и т.н.

От момента, когато окултният ученик среща Пазачът на прага, той вижда вече знаещ не само личните си задачи, но и задълженията си към мисията на своя народ, на своята раса. Всяко разширение на неговия кръгзор, безусловно разширява и кръга на неговите задължения. В действителност, процесите протичат така, че към своето по-fino тяло, окултният ученик прибавя ново душевно тяло. Сякаш облича една дреха в повече. До сега той крачеше в света с обвивките на своята личност. А всичко, което трябваше да направи за своята общност, за своя народ, раса и т.н., беше грижа на определени духовни Същества, които си служиха с неговата личност.

Едно друго разкритие след срещата с "пазачът на прага" е, че тези духовни Същества постепенно ще се оттеглят от него. Той трябва напълно да се откъсне от всяка човешка общност. Но ако би присвоил единствено за себе си силите на "народностната душа" и "расовата душа", човек би се втвърдил в себе си и би насочил своето развитие в крайно погрешна посока. Наистина, мнозина ще възразят: "Да, обаче аз вече съм свободен от всякакви народностни и расови връзки; аз искам да бъда само

човек и нищо повече от човек". Тук следва да попитаме: Кому дължиш ти тази свобода? Нима не чрез твоето семейство си заел точно това място в света? Нима не твоя народ и твоята раса постигнаха това, което ти представляваш днес? Те са тези, които те възпитаваха; и ако се издигнеш над всички предразсъдъци, превръщайки се в истински благодетел за другите, нима не дължиш това на тяхното възпитание? Дори и когато твърдиш, че не си "нищо повече от човек", ти го дължиш на духовните Същества.

Само окултният ученик разбира, какво означава да си изцяло напуснат от Духовете на народа и от Духовете на расата. Само той узнава колко безсмислено е общоприетото възпитание за живота, който му предстои. Защото целият му досегашен опит се разпада поради разкъсаните връзки между воля, мислене и чувства. И той поглежда назад към този свой опит, като към разрушен дом, който трябва да се построи отново. След като "Пазачът на прага" оповести своите първи изисквания, от мястото, където се намира, се издига нагоре нещо като бурна вихрушка, която закрива всички духовни светлини, озаряващи до този момент неговия жизнен път. И това е вярно в буквалния смисъл на думата.

Пред окултния ученик се разстила пълен мрак, идващ от "Пазачът на прага". От мрака прозвучават неговите следващи предупреждения. "Не престъпвай моя праг, преди да си сигурен, че ще можеш сам да осветиш мрака; не престъпвай нито крачка напред, ако не си напълно уверен, че имаш достатъчно гориво за твоя светилник. Светилниците на водачите, с които ти си служеше досега, ще ти бъдат отнети. "След тези думи ученикът се обръща и поглежда назад. И тогава "Пазачът на прага" премахва завесата, която досега скриваше дълбоките тайни на живота. Ученикът вижда съвсем точно, по какъв начин е бил ръководен досега, а от друга страна му става ясно, че вече не може да разчита на това ръководство. Така изглежда второто предупреждение, което ме открива неговия "Пазач на прага".

Впрочем никой не би могъл да понесе неподготвен описаната тук гледка; обаче окултното обучение, което поначало прави възможно приближаването на човека "до прага", му предоставя в подходящ момент и необходимата сила. Да, този вид обучение може да протече толкова хармонично, че влизането в новия живот да е напълно лишено от бури и страшни изживявания. И тогава цялата драма на окултният ученик при срещата му с "Пазачът на прага" ще бъде съпроводена с предчувствието за онова блаженство, което ще определя и цялата атмосфера на новопробудения му живот. Новото усещане за свобода ще се извиси над всички други чувства; и по този начин новите задължения и новата отговорност ще застанат пред него като нещо, което на определена степен от своя живот, човек трябва да поеме.

ЖИВОТ И СМЪРТ. ГОЛЕМИЯТ ПАЗАЧ НА ПРАГА

Вече описахме какво огромно значение има за човека срещата му с първия Пазач на прага и как в него той вижда едно свръхсетивно Същество, което, така да се каже, той сам е призовал. Тялото на това Същество е съставено от невидимите дотогава последици от неговите собствени действия, чувства и мисли. Обаче тези невидими сили изковават неговата съдба и неговия характер. Сега за него е вече ясно, как в миналото той сам е изградил предпоставките за своята сегашна същност и тя до известна степен е открита пред него. Естествено, той има определени влечения и навици. Но сега той може да си обясни откъде идват те. Сполетяват го удари на съдбата: сега той знае тяхната причина. Постепенно той проумява, защо в един случай обича, а в друг мрази, защо веднъж е щастлив, а друг път нещастен. Видимият живот става за него разбираем с помощта на невидимите причини. Пред погледа му се разкриват и големите събития на човешкия живот, болестта и здравето, раждането и смъртта. Той забелязва, че още преди раждането, сам е изтъкал причините, които по необходимост отново ще го потопят във физическия живот.

Сега той разпознава в себе си онази своя същност, която се развива в този видим свят по един несъвършен начин, и която може да постигне съвършенство само в условията на видимия свят. Защото в другите светове просто не съществува никаква възможност за подобно развитие. А по-късно открива още, че смъртта далеч не го откъсва окончателно от сетивния свят. Той трябва да признае: "Когато за първи път дойдох на този свят, аз бях едно същество, което се нуждаеше от физическите условия, за да изработи сред тях такива качества, които не би могло да постигне никъде другаде. Аз ще остана свързан с този свят, докато не извлека от него и последната възможност за развитие. Един ден аз ще мога да работя и в други светове, само ако съм изградил необходимите за там качества именно във видимия сетивен свят".

Една от най-важните опитности на посветения е тази, че той се научава да вниква в истинските причини на видимия сетивен свят много по-добре, отколкото преди своето окултно обучение. Това той постига благодарение на виждането си в свръхсетивния свят. Ако човек не е стигнал до свръхсетивното виждане, а само си въобразява, че свръхсетивните области са безкрайно по-богати, лесно може да подцени сетивния физически свят. Но ако вече разполага със свръхсетивен поглед, човек знае: без своите изживявания в сетивния свят, той би бил съвсем безпомощен в свръхсетивните области. И ако иска да живее в свръхсетивните области, той е длъжен да разполага със съответните качества и способности. Обаче тях той може да постигне единствено в

сетивния свят. За да проникне съзнателно в невидимия свят, той трябва да вижда духовно. Само че "зрителната острота" за "висшия" свят се развива постепенно чрез опитности в "низшия" свят.

Човек не може да се роди в духовния свят с вече развити "духовни очи", ако те не са формирани още в условията на физическия свят, както и новороденото дете не би могло да се появи на бял свят с физически очи, без те да са формирани в майчината утроба.

От тази гледна точка става напълно ясно, защо "прагът" към духовния свят трябва да се охранява от един "пазач". Недопустимо е да се позволи на човек да прогледне в тези области, преди той да е изградил в себе си необходимите качества.

Ето защо при всяка поредна смърт, когато човек е все още неспособен да се включи в другия свят, една плътна завеса го отделя от всичко, което той не би могъл да понесе.

След като окултният ученик навлезе в свръхсетивния свят, животът придобива за него съвършено нов смисъл; в сетивния свят той вижда зародишните кълнове на един по-висш живот. В известен смисъл, "висшия" свят започва да му изглежда непълен без "низшия". Сега пред погледа му се откриват две възможности. Едната е насочена към миналото, другата към бъдещето. Да, човек се обръща към един отделен период от миналото, когато сетивния свят все още не е съществувал. Защото той отдавна е отхвърлил предразсъдъка, че свръхсетивния свят произлиза от сетивния. Той знае: най-напред е съществувал свръхсетивния свят и едва по-късно от него се произлезли всички сетивни процеси и явления. Той вижда, че още преди първото си появяване в сетивния свят, вече е принадлежал на свръхсетивните области.

Обаче този някогашен свръхсетивен свят се нуждаеше от едно "преминаване" през сетивния свят, защото в противен случай понататъшното му развитие би било невъзможно. Едва след като съществата изградят определени качества в условията на сетивния свят, те могат да се развиват и в свръхсетивния свят. Тези същества са човеците. Такива, каквито днес, те отговарят на една несъвършена степен от духовната еволюция и тъкмо в нея трябва да постигнат онова съвършенство, което ще им позволи да се намесят в развитието на висшите светове. А сега се открива и изгледът към бъдещето. Той насочва към една по-висша степен на свръхсетивния свят. Там ще узреят плодовете, отгледани в сетивния свят. Рано или късно, този свят ще бъде преодолян; обаче последиците от него ще бъдат включени в един по-висш свят.

Ето как човек постига и истинско разбиране за болестта и смъртта в сетивния свят. Смъртта не е нищо друго, освен израз на това, че някогашния свръхсетивен свят стига до определена точка, след която той

не може да напредва чрез самия себе си. Той по необходимост би бил сполетян от всеобща гибел, ако не би получил нов прилив на живот. Новият живот прераста в истинска борба срещу всеобщата гибел. От развалините на умиращия и затворен в себе си свят израстват кълнове на един нов свят. Ето защо ние се движим между живота и смъртта. Тези две състояния непрекъснато преминават едно в друго. Умиращите части на стария свят продължават да са свързани с кълновете на новия живот. Този факт е най-ясно подчертан при човека. Той носи като свои обвивки онова което е запазил от стария свят, но всред тях пониква зародишния кълн на едно бъдещо същество. Оттук идва и неговата двойственост той е едновременно и смъртен, и безсмъртен.

Смъртният елемент е краен стадий от едно непрекъснато развитие. Обаче само в рамките на тази двойственост, намираща израз в сетивнофизическия свят, човек може да изгради качества, необходими за навлизането му в света на безсмъртието. Да, неговата задача е да извлече от преходния физически свят плодовете на безсмъртието. Следователно, вглеждайки се в себе си, така както е изградил своята същност в хода на миналото, той трябва да признае: "В себе си аз нося елементите на едни умиращ свят и те продължават да работят в мен, така че само постепенно аз мога да превъзмогна тяхната сила и да ги превърна в гравидните елементи на едни нов и безсмъртен живот".

Ето как е прокаран човешкия път от смъртта към живота. Ако в мига на своята смърт той би могъл да се обърне към себе си в ясно и пълно съзнание, би трябвало да си каже: "Това, което умира в мен, е моят велик учител. Моята смърт е последица от онова минало, с което бях здраво свързан. Обаче в процесите на смъртта поклнаха зародишите на безсмъртието и сега аз ги отнасям в един друг свят. Ако нещата зависеха от миналото, аз никога не бих могъл да се родя животът от миналото се прекъсва в мига на раждането. Животът в сетивния свят е изтръгнат от универсалната смърт чрез новите си зародишни кълнове. Времето между раждането и смъртта е само израз на това, доколко новият живот побеждава силите на миналото. А болестта не е нищо друго, освен удълженото действие на умиращото минало".

Ето как стигаме и до отговора на въпроса, защо човекът само бавно и постепенно може да извърви пътя от заблужденията и несвършенството до истината и доброто. Първоначално неговите действия, чувства и мисли са напълно подчинени на преходния, умиращ свят, от който се формират и неговите сетивно-физически органи. Поради тази причина посочените органи, както и всичко, което действа върху тях, е обречено на смърт. Безсмъртни са не инстинктите, нагоните страстите и т.н., както и съответстващите им органи, а само резултатът от тяхната дейност. Едва след като човекът извлече от преходния свят всичко, което може да

послужи за неговия напредък, той ще бъде в състояние да премахне основите на сетивно-физическия свят, от който е израснал самия той.

Ето как първият "Пазач на прага" застава пред нас като образ на човек и неговата двойствена природа, съчетаваща елементите на преходност и безсмъртие. И сега става напълно ясно, какво все още липсва, за да бъде постигната онази чудна светлинна форма, която отново ще може да обитава в чистия духовен свят. Чрез "Пазачът на прага" става видима степенята, до която човек е потънал във физическия свят. Тя се изразява на първо място в наличието на инстинкти, страсти, желания и всички възможни форми на егоизма. Тя намира израз още и в принадлежността към дадена раса, народ и т.н. Защото народите и расите са само отделни еволюционни степени по пътя към чистото човечество. Една раса, един народ са толкова по-високо, колкото повече техните представители осъществяват чистото и идеално човечество, колкото повече са напреднали от физически преходния към свръхсетивния свят. В същото време, минавайки през различни прераждания, човек се издига до все по-напреднали народи и раси, като по този начин се включва и в един велик процес на освобождение. Накрая той трябва да постигне своето пълно съвършенство. По сходен начин човек се издига и до все по-чисти нравствени и религиозни убеждения. Защото всяка нравствена степен, наред с идеалите на бъдещето, съдържа и копнежа по преходните стойности.

Описаните изживявания, свързани с "Пазачът на прага" са свързани само с опитностите от досегашното развитие на човека. Дори и в зародишните кълнове на бъдещите съществувания се съдържа само един вид екстракт от миналото. Но в бъдеще свръхсетивния свят, човек трябва да пренесе всичко, което може да извлече от сетивния свят. Ако обаче той би искал да пренесе само еквивалентния образ на миналото, би изпълнил земната си задача само отчасти. Ето защо след известно време към "малкият пазач на прага" се присъединява и "Големият пазач". Отново ще пребегнем до алегоричната форма на разказа, за да опишем срещата с втория "Пазач на прага".

Сега като човек разбере от какви пречки трябва да се освободи, на пътя му застава един величествен образ, изтъкан от светлина. Изключително трудно е да опишем красотата му с думите на обикновения език. Тази среща настъпва, когато органите на мислене, чувства и воля се освобождават също и от физическото тяло до такава степен, че взаимното им регулиране се осъществява вече не от самите тях, а от по-висшето съзнание, което е напълно отделено от условията на физическия свят. Тогава органите на мислене, чувства и воля се превръщат в послушни инструменти на човешката душа, която упражнява своята власт над тях от свръхсетивния свят.

И сега, срещу тази душа, освободена от всякакви сетивни връзки, се задава втория "Пазач на прага" и се обръща към нея с приблизително следните думи: "Да, ти наистина се освободи от сетивния свят. Твоето поданство в свръхсетивния факт е извоювано от самия теб. Сега ти можеш да действуваш от свръхсетивния свят и не се нуждаеш повече от сегашната форма на твоето физическо тяло. Ако би пожелал да постигнеш необходимите способности, за да обитаваш свръхсетивния свят, ти можеш и да не се връщаш в сетивния свят. Но погледни ме и виж колко безкрайно по-високо стоя аз над всичко, което си направил ти от самия себе си. Ти стигна до сегашната степен на твоето съвършенство благодарение на способности, които можа да развиеш в сетивния свят. Но за теб трябва да настъпи и период от време, когато твоите освободени сили ще продължат да работят над сетивния свят. Досега ти беше зает с това, да спасяваш само себе си; занапред като свободно същество ти ще работиш за освобождаването на всички създания в сетивния свят. До днес твоите усилия бяха индивидуални; занапред ти ще се включиш в целия свят, за да издигнеш в свръхсетивните области не само себе си, но и другите. Ще дойде време, когато ти ще можеш да се съединиш с мен, обаче аз не мога да бъда щастлив докато все още има нещастни създания! Като индивидуално освободен, ти би искал още днес да влезнеш в свръхсетивното царство. И тогава ти би трябвало да се вгледаш надолу към все още неизбавените същества от сетивния свят. Твоята съдба ще изглежда различна от тяхната. Обаче всички вие сте здраво свързани в едно цяло. Всички вие трябваше да слизате в сетивния свят, за да извлечете от него сили за висшите светове. Ако сега ти би се разделил с тях, ще злоупотребиш с онези сили, които можа да развиеш само в условията на вашата общност. Ако те не бяха слезли в сетивния свят, ти нямаше да постигнеш нищо; без тях нямаше да разполагаш с никакви сили за твоето свръхсетивно съществуване. Силите, които си извоювал заедно с тях, трябва да споделиш също с тях. Ето защо аз няма да ти позволя да навлезеш в по-висшите свръхсетивни области, докато не употребиш всичките си сили за спасението на целия сетивен свят. С това, което вече си постигнал, ти можеш да останеш в по-долните области на свръхсетивния свят; обаче пред портата на висшите светове, аз се изправам като херувима с огнен меч пред рая и ти забранявам влизането там, докато все още имаш неизразходвани сили за спасението на сетивния свят. Ако ти не искаш да изразходваш твоите сили, ще дойдат други и ще ги изразходват те; и тогава висшият свръхсетивен свят ще е събрал всички плодове на сетивния свят; само че ти ще изгубиш под нозете си здравата почва, на която си стоял досега. Ти ще бъдеш изключен от всяко по-нататъшно развитие. Твоят път се оказва черният път, а онези, от които ти се отдели, поемат по белия път". Така се изразява "Големият

пазач" на прага малко след като душата вече е срещнала първия "пазач". Обаче посветеният знае съвсем точно какво му предстои, ако се поддаде на изкушението за преждевременно оставяне в свръхсетивния свят. Едно неопишуемо сияние се излъчва от втория "Пазач на прага"; съединяването с него стои като една далечна цел пред съзречаващата душа. Но от друга страна душата е сигурна, че това съединяване ще настъпи едва тогава, когато посветеният ще е изразходвал за освобождаването и спасението на физическия свят всички сили, които е извоювал с негова помощ. Ако реши да следва изискванията на свръхсетивната светлинна фигура, той ще остави своя собствен принос в освобождаването на човешкия род. Той принася своите дарове в жертвения олтар на човечеството. Но ако предпочете личното си и преждевременно извисяване в свръхсетивните сфери, той остава извън хода на човешката еволюция. След своето спасение той не може да черпи от сетивния свят никакви нови сили. И ако заработи в името на общата еволюция и отхвърли своите егоистични цели, тогава той ще може да черпи нови импулси за себе си от местата на своите бъдещи действия.

Далеч не трябва да смятаме, че е нещо напълно естествено, човек да избере белия път. Това изцяло зависи от обстоятелството, дали при вземането на решението е до такава степен пречистен, че да не се изкушава от каквито и да е егоистични цели. В тази област изкушенията са невъобразимо силни. Тук изобщо не може да се говори за егоизъм. Това, което човек постига в свръхсетивния свят не му се доставя отвън, а трябва да произлезе от самия него: Любовта към целия свят. Напротив който тръгва по черния път, няма да се лиши от нищо. Крайната цел на този път се състои в безогледното задоволяване на всички егоистични желания. И ако някой се бори само за своето щастие, той трябва да избере тъкмо черния, единствения подходящ за него път.

Никой не може да очаква от истинския окултист указания и съвети за развитието на собствения, егоистичен Аз. Щастието на отделния индивид съвсем не го интересува. Това може да направи всеки сам за себе си. Задачите на белия окултизъм нямат нищо общо с борбата за лично щастие. Те са свързани изключително с развитието и спасението на всички същества, едно от които е самия човек. Ето защо от истинските окултисти могат да се получат само указания и съвети за прилагане на силите в името на общата цел. Безкористната им всеотдайност и жертвоготовност изпъкват пред всички други качества. Те не отблъскват никого, защото и най-егоистичното същество подлежи на развитие. Ако обаче някой потърси изгода само за себе си, при окултистите няма да намери нищо. Те съвсем не му отказват своята помощ; напротив, той, търсещият, сам се отказва от тяхната мъдрост и подкрепа. Но ако някой следва указанията и съветите на истинските окултни учители, лесно ще

разбере изискванията на Големия Пазач след като е преминал през прага на духовния свят. В случай, че не се съобразява с тях, изобщо не трябва да се надява, че може да се приближи до този праг. Указанията и съветите на окултните учители водят или към доброто, или никъде. Защото подпомагането на егоистичното щастие и домогването до свръхсетивния свят просто не влиза в техните задачи. Те са предварително замислени по такъв начин, че да държат окултния ученик далеч от свръхсетивния свят дотогава, докато той може да пристъпи в него с твърдата воля за безкористна и съвместна работа.

ПОСЛЕСЛОВ

Пътят към свръхсетивното познание, така както е описан в тази книга, води до душевни опитности, спрямо които е от изключителна важност да не се допускат каквито и да е илюзии и недоразумения. А по тези въпроси човек лесно се поддава на грешки. Една от тях, и то особено опасна, възниква, когато целия душевен живот, за който ни говори истинската Наука за Духа, Антропософията, се измества в областта на суеверието, визионерството, мечтателството, медиумизма и някои други упадъчни форми на човешкото познание. Това изместване често произлиза от там, че хора чиито съмнителен интерес към истинското познание, се насочват по такива пътища към свръхсетивната действителност, които бързо ги отвеждат до някоя от споменатите упадъчни разновидности на човешкото познание, а те, на свой ред, лесно могат да бъдат объркани с пътя на познанието, за който става дума тук. В последният случай душевните опитности протичат изцяло в областта на духовно-душевното познание. А то е възможно, само ако човек се освободи и стане независим от тялото както постига това в акта на обикновеното съзнание, когато спрямо външните възприятия и спрямо вътрешните си желания, чувства и стремежи, изгражда мисли, които не произлизат нито от външните възприятия, нито от вътрешните желания и чувства. Има хора, които не вярват в съществуването на мисли от този род. Те заявяват: човекът не може да се добере до каквато и да е мисъл, ако не я извлече от възприятията или от свързаният с тялото душевен живот. Всички мисли са само отражения и сенки или от възприятията, или от вътрешните изживявания. Подобно твърдение може да си позволи само този, който никога не е имал възможността да изживее в душата си чистата и самозараждаща се сила на мисленето. Ако обаче е стигнал до тази опитност, той знае: навсякъде в душевния живот, където цари мисленето и където то определя цялата душевна активност, възниква една дейност, който е напълно независима от тялото.

В обикновения душевен живот мисленето почти винаги е свързано с другите прояви на душата: възприятия, чувства и воля и т.н. Всички те се

осъществяват с помощта на тялото. Обаче в тях е намесено и мисленето. И според степента на неговото участие, в човека прониква нещо, което няма нищо общо с тялото. Хората, които отхвърлят подобен възглед, не могат да се освободят от заблужденията, възникващи при смесването на мисловната активност с другите душевни прояви. Обаче в душевните изживявания човек може да се извиси до там, че да отдели мисловната част на своя вътрешен живот от всичко останало. От огромния обхват на душевния живот може да се обособи нещо, което е съставено единствено от чисто мислене. От мисли, съществуващи сами по себе си, като от тях са изключени всякакви външни възприятия и всякакви вътрешни изживявания, свързани по някакъв начин с тялото. Такива мисли се проявяват чрез самите себе си, чрез това което представляват, като една духовна, свръхсетивна еманация. И душата която се свързва с тези мисли, изключвайки в този момент всяко външно възприятие, всеки спомен и всяко вътрешно изживяване, се издига с мисленето в една свръхсетивна област, където изживява себе си извън тялото.

За всеки, който идва до това разбиране на нещата, неизбежно възниква въпросът: Може ли душата да има свръхсетивни изживявания извън тялото? Да се оспорва тази възможност, би противоречало на неговия собствен опит. Тук се поражда по-скоро един друг въпрос: какво пречи на хората да признаят този несъмнен факт? Единственият отговор гласи, че този вид факти изобщо не се проявяват, ако човек предварително не се пренесе в подходящо душевно настроение. Първоначално хората изпитват недоверие, ако трябва да се отдадат на чисто душевни занимания, за да им се открият процесите и събитията, които не зависят от самите тях. Те вярват, че понеже се подготвят за "откровенията", формират и тяхното съдържание. Те се стремят към опитности, при които човек няма никакво участие и спрямо които остава напълно пасивен. Ако освен всичко това, подобни хора са незапознати с най-елементарните научни постановки по тези въпрос, тогава в продуктивната способност на душата, когато тя потъва под степента на съзнателната дейност, протичаща в нормалните за всички нас сетивни възприятия и волеви действия, те виждат обективно проявление на едни или други несетивни процеси. Така стоят нещата с изживяванията на различните визионери и медиуми.

Обаче при такива душевни състояния се проявява несвръхсетивния свят, а подсетивния свят. Будният и съзнателен живот на човека не протича изцяло в тялото, а до голяма степен на границата между тялото и външния физически свят; сетивните възприятия са едновременно като един вид "вмъкване" на външни процеси в човешкото тяло и като един вид "излъчването" им извън тялото; а дори и чрез волята, която се свежда до една намеса на човека във външния свят всеки от нас се превръща в

част от външните космически процеси. А тъкмо в душевните си изживявания протичащи на границата между тялото и света, човек е до голяма степен зависим от своя физически организъм; обаче в тези изживявания се вмъква чисто мисловната активност и според степента, в която тя прониква в тях, сетивните възприятия и волята на човека стават независими от тялото. Когато човек изпада в пристъпи на визионерство и когато влиза в ролята на медиум, той е напълно зависим от своето тяло. Така от душевния си живот той изключва онази част, която го прави независим от физическото тяло. По този начин проявите и продуктивно-творческата сила на душата се превръщат в последици от органичния живот на тялото. А визионерите и медиумите имат своите изживявания благодарение на обстоятелството, че в съответните моменти душата е сравнително по-слабо свързана с тялото, отколкото в обикновената сетивна и волева дейност. Изживяването на свръхсетивния свят, както е описано в тази книга, изисква определено душевно развитие, което е противоположно на това, което става при визионера и медиума. Постепенно душата става все по-независима от тялото, респективно от онази свързаност с него, в чиито условия се осъществява нормалното функциониране на сетивата и волята. Душата постига онази независимост, която позволява изживяването на чистата мисъл да обхваща все по-големи сфери от душевния живот.

За свръхсетивната душевна дейност, която разглеждаме тук, е от огромно значение да вникне правилно в това, което наричаме изживяване на чистото мислене. Защото в основата си, само това изживяване е вече една свръхсетивна душевна дейност, при която обаче не се стига до свръхсетивното виждане. Чрез чистото мислене човек живее в свръхсетивния свят, макар и там да изживява само него, а не и други свръхсетивни процеси и събития. Свръхсетивната опитност трябва да бъде едно продължение на онова душевно изживяване, което е налице вече във факта на съединяването с чистото мислене. Ето защо е от толкова голямо значение да се вникне правилно в това "съединяване". От правилното вникване и разбиране на този процес идва и онази чудна светлина, която може да хвърли яснота в самата същност на свръхсетивното познание. Доколкото душевният живот протича под онази яснота на съзнанието, която е характерна за мисленето, дотолкова са налице и погрешните пътища за постигане на истинското свръхсетивно познание. В този случай душевният живот остава под властта на физическото тяло; душевните прояви и продуктивно-творческите сили се оказват не откровения на свръхсетивния свят, а чисто телесни откровения на подсетивния свят.

* * *

Когато чрез своите опитности душата прониква в свръхсетивните области, оказва се, че тези опитности са от такова естество, че не могат да бъдат описани със словесни изрази, до които прибягваме за да опишем изживяванията в сетивния свят. При описанието на свръхсетивните опитности често забелязваме едно разминаване между словесния израз и свръхсетивния факт. Трябва да се разбере, че някои изрази са само един вид символ, който загатва за по-дълбоката природа на нещата. Още в първите страници четем: "Писмена система". Някому лесно би могло да хрумне, че ще успее да научи тази писменост, както би сторил това със знаците и звуците на който и да е говорим език. Нека припомним: винаги е имало, има и сега, духовнонаучни школи и общества, притежаващи онези символни знаци, с чиято помощ се обозначават свръхсетивните процеси и събития. И ако някой е посветен в смисъла и значението на тези символи, той вече разполага с надеждно средство, за да насочва душевните си изживявания в една или друга област на свръхсетивната действителност. Тук външният символен език изобщо не влиза в съображение. Същественото е, че в хода на свръхсетивните изживявания, както те са описани в тази книга чрез виждането си в духовния свят, душата сама стига до откровенията на окултната писменост. Свръхсетивният свят се обръща към душата и сега тя трябва да преведе окултните знаци на свой език и да проникне в тях с ясно и будно съзнание. Нека потвърдим: всичко, което се описва в тази книга, може да бъде осъществено от всеки човек. В хода на този процес, в който душата сама определя своето място, възникват и вече описаните изживявания. Нека тази книга се приеме като един вид разговор, който авторът води със своя читател. Когато твърдим: "Окултният ученик се нуждае от лични указания и съвети", близко до ума е, че и самата книга носи в себе си подобни лични указания и съвети. В миналите епохи имаше достатъчно основания личните указания да се дават само в устна форма; днес човечеството е напреднало до такава степен, че окултното познание трябва да намери много по-голямо разпространение, отколкото по-рано. Всеки човек може да търси достъп до него, само че по начин, свършено различен от миналите епохи. Ето защо книгата идва да замести предишния стил на окултното обучение. Възражението, че освен казаното в тази книга, са необходими и лични указания, е валидно само отчасти. Напълно вярно е, че един или друг може да усети нуждата от лична помощ. Обаче погрешно е да се мисли, че съществените неща са пропуснати в тази книга: те могат да бъдат открити от всеки, която я чете с достатъчно ясно и будно съзнание.

* * *

Описанията в тази книга биха могли да бъдат сметнати за ясни и точни указания целящи пълно преобразуване на човешката личност. Ако човек

ги чете правилно, ще установи: тяхната единствена цел е да посочи необходимото душевно състояние на този, който в точно определени моменти на своя живот се стреми да проникне в свръхсетивния свят. Човек изгражда това душевно състояние като едно второ същество в себе си, докато предишното същество продължава стария си начин на живот.

Всеки трябва ясно да разграничава двете същества, но и правилно да регулира техните взаимодействия. Той съвсем не се превръща в излишен за живота индивид, отдавайки се "по цял ден" на окултни проучвания. Впрочем нека добавим, че висшите опитности хвърлят своята светлина върху цялата същност на човека и го правят още по-усърден и действен, а не го отклоняват от непосредствените му земни задачи. Описанията в тази книга са замислени според факта, че познавателният процес насочен към свръхсетивния свят, практически ангажира целия човек. Възприемайки даден цвят, човек ангажира само своя зрителен орган, до като познавателният процес в свръхсетивния свят ангажира целия човек. Той се превръща "цял в око и ухо". Ето защо, когато описваме свръхсетивните познавателни процеси, говорим за цялостно преобразяване на човека; обикновеният човек не може да служи за мярка; той трябва да се превърне в нещо съвсем друго.

* * *

Към казаното за "Някои действия на Посвещението", бих искал да добавя още нещо което с известни разлики е валидно и за другите глави на тази книга. Човек лесно би могъл да стигне до мисълта: С каква цел се правят тези образни описания на свръхсетивните изживявания; не могат ли те да бъдат предадени под формата на идеи? На това трябва да отговорим: В свръхсетивната действителност човек изживява себе си като свръхсетивно същество. Без точният поглед в своята свръхсетивна организация, чиято действителност се проявява в описаните тук "лотосови цветове" и "етерно тяло", човек изживява себе си в свръхсетивния свят така, както би сторил това в сетивния свят, когато физическите събития се разиграват покрай него, а той не би имал никаква представа за своето собствено физическо тяло. Всичко което вижда в "душевното тяло" и в "етерното тяло" като своя свръхсетивна организация, има за последица факта, че той навлиза в свръхсетивния свят в пълно себесъзнание, също както, чрез възприятията на своето сетивно тяло, е в пълно себесъзнание относно сетивния свят.